

**TÜRKİYE'DE UYGULANAN HAYVANCILIK
DESTEKLEME
POLİTİKALARININ TOKAT İLİNDEKİ
HAYVANCILIĞIN GELİŞİMİNE ETKİLERİ**

YAVUZ SELİM KEPENEK

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TARIM EKONOMİSİ ANA BİLİM DALI
Prof. Dr. Gülistan ERDAL
Ekim - 2019**

Her hakkı saklıdır

Yavuz Selim KEPENEK tarafından hazırlanan “**Türkiye’de Uygulanan Hayvancılık Destekleme Politikalarının Tokat İlindeki Hayvancılığın Gelişimine Etkileri**” adlı tez çalışmasının savunma sınavı 24 EKİM 2019 tarihinde yapılmış olup aşağıda verilen Jüri tarafından Oy Birliği / Oy Çokluğu ile Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü TARIM EKONOMİSİ ANA BİLİM DALI’nda YÜKSEKLİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman
Prof. Dr. Gülistan ERDAL
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Üye
Prof. Dr. Adnan ÇİÇEK
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Güngör KARAKAŞ
Çorum Hitit Üniversitesi

ONAY

Prof. Dr. Çetin ÇEKİÇ
Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü
15/11/2019

TEZ BEYANI

Tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, tezin içerdiği yenilik ve sonuçların başka bir yerden alınmadığını, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Yavuz Selim KEPENEK

24 Ekim 2019

T.C.
TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TARIM EKONOMİSİ ANA BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE'DE UYGULANAN HAYVANCILIK DESTEKLEME
POLİTİKALARININ TOKAT İLİNDEKİ HAYVANCILIĞIN
GELİŞİMİNE ETKİLERİ

Yavuz Selim KEPENEK

TOKAT
Ekim - 2019

Her hakkı saklıdır

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE'DE UYGULANAN HAYVANCILIK DESTEKLEME POLİTİKALARININ TOKAT İLİNDEKİ HAYVANCILIĞIN GELİŞİMİNE ETKİLERİ

YAVUZ SELİM KEPENEK

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TARIM EKONOMİSİ ANA BİLİM DALI

(TEZ DANIŞMANI: PROF. DR. GÜLİSTAN ERDAL)

Bu araştırmada, Türkiye’de uygulanan hayvancılık desteklemeleri detaylı olarak incelenmiş, hayvan yetiştiricilerine olan olumlu ve olumsuz etkileri ortaya konulmuştur. Çalışmada Tokat İli Almus ve Artova ilçelerine bağlı 18 köyden 130 yetiştiriciyle yüzyüze görüşme yoluyla anketler yapılarak elde edilen veriler ışığında hayvancılık desteklemelerinin yetiştiricilere yansımaları ve sonuçları değerlendirilmiştir. Bu desteklemeler sonucunda hayvancılık üretiminin daha cazip hale getirilmesi için gerekli girdi maliyetlerinin azaltılması, yetiştirici profilinin yeniden şekillendirilmesi ve sosyal güvenlik düzenlemeleri gibi çeşitli çözüm önerileri sunulmuştur.

2019, 79 SAYFA

ANAHTAR KELİMELER: Hayvancılık İşletmeleri, Destekleme Politikaları, Tokat

ABSTRACT

MASTER THESIS

**THE EFFECTS OF ANIMAL DEVELOPMENT IN THE TOKAT OF APPLIED
LIVESTOCK SUPPORT POLICIES IN TURKEY**

**TOKAT GAZIOSMANPASA UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES**

DEPARTMENT OF AGRICULTURAL ECONOMICS

(SUPERVISOR:) PROF. DR. GÜLİSTAN ERDAL

This research, livestock subsidies applied in Turkey were examined in detail, it has been demonstrated both positive and negative effects of the animal breeders. In this study, the reflections and results of the livestock supports to the animal breeders were evaluated in the light of the data obtained through surveys conducted by face to face interviews with 130 breeders from 18 villages of Almus and Artova districts of Tokat province. As a result of these supports, various solutions have been presented such as reducing input costs, reshaping the producer profile and social security regulations in order to make livestock production more attractive.

2019, 79 PAGE

KEYWORDS: Livestock Enterprises, Support Policies, Tokat

ÖNSÖZ

Çalışmam boyunca bilgi, tecrübe ve desteğini eksik etmeyen danışman hocam Prof. Dr. Gülistan ERDAL' a, maddi ve manevi katkılarıyla her daim yanımda olan ailemin tüm fertlerine, desteklerinden dolayı kıymetli mesai arkadaşlarıma ve Ziraat Mühendisi Yasemin IŞIK, Ziraat Mühendisi Ünal KAR ve Veteriner Hekim İbrahim DİLMAÇ'a teşekkürlerimi sunarım.

YAVUZ SELİM KEPENEK

24 Ekim 2019

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
SİMGE VE KISALTMALAR	vi
ŞEKİL LİSTESİ	viii
ÇİZELGE LİSTESİ	x
1.GİRİŞ	1
1.1 Çalışmanın Amacı Önemi ve Kapsamı.....	1
2.KAYNAK ÖZETLERİ	6
3.MATERYAL VE YÖNTEM	24
3.1.Materyal.....	24
3.2.Yöntem.....	24
3.2.1. Köylerin ve Örnek İşletmelerin Seçilmesinde İzlenen Yöntem.....	24
3.2.2. Verilerin analizinde İzlenen Yöntem.....	27
4.KURAMSAL BİLGİLER	28
4.1 Türkiye’de İzlenen Tarımsal Destekleme Uygulamaları.....	28
4.2 Tokat İlinin Tarımsal Desteklerden Faydalanma Durumu.....	32
4.3.Almus ve Artova İlçelerindeki Desteklemeler.....	36
4.3.1.Yem Bitkileri ve Alet Makine Desteklemeleri.....	36
4.3.2.Anaç Koyun ve Keçi Desteklemeleri.....	37
4.3.3.Süt Teşvik ve Çiğ Süt Desteklemeleri.....	39
4.3.4.Anaç Sığır Desteklemeleri.....	40
4.3.5.Anaç Manda Desteklemeleri.....	41
4.3.6.Arılı Kovan Desteklemeleri.....	43
4.3.7.Su Ürünleri Yetiştiriciliği Desteklemeleri.....	44

4.3.8.Halk elinde Islah Projesi Desteklemeleri.....	45
4.3.9.Besilik Erkek Sığır Desteklemeleri.....	46
4.3.10.Buzağı Desteklemeleri.....	48
4.3.11.Sürü Yöneticisi İstihdamı Desteklemeleri.....	49
4.3.12.Malak Desteklemeleri.....	51
4.3.13.Hayvan Hastalığı Tazminatı Desteklemeleri.....	52
5. BULGULAR.....	54
5.1.Araştırma Bölgesindeki Yetiştiricilerin Sosyo-Ekonomik Durumları.....	54
5.2.Araştırma Bölgesindeki Yetiştiricilerin Sosyal Güvenlik Kapsamları.....	55
5.3.Araştırma Bölgesindeki Yetiştiricilerin Tarımsal Faaliyet Durumları.....	56
5.4.Araştırma Bölgesindeki İşletmelerin Faaliyet Çeşitliliği.....	54
5.5.Araştırma Bölgesindeki İşletmelerin Faaliyet Amaçları.....	55
5.6.Araştırma Bölgesindeki İşletmelerin Büyükbaş Hayvan Varlığı.....	57
5.7.Araştırma Bölgesindeki İşletmelerin Küçükbaş Hayvan Varlığı.....	58
5.8.Araştırma Bölgesindeki Yetiştiricilerin En Önemli Gider Kalemleri.....	59
5.9.Araştırma Bölgesindeki Yetiştiricilerin Desteklerden Memnuniyet Durumu..	60
5.10.Araştırma Bölgesindeki Yetiştiricilerin Hayvancılık Desteklerinden Faydalanma Durumları.....	61
5.11.Araştırma Bölgesindeki Yetiştiricilerin Üretici Örgütü Üyeliği Durumu....	62
5.12.Araştırma Bölgesindeki Yetiştiricilerin Desteklemeleri Öğrenme Durumları.....	63
5.13.Araştırma Bölgesindeki Yetiştiricilerin Suni Tohumlamaya Bakışları.....	65
5.14.Araştırma Bölgesindeki Yetiştiricilerin Suni Tohumlama Uygulama Sonuçları.....	66
5.15.Araştırma Bölgesindeki Yetiştiricilerin Destekleri Talep Etme Durumları...	67
6.SONUÇ.....	68
7.KAYNAKLAR.....	70
8.EKLER.....	73
9.ÖZGEÇMİŞ.....	80

SİMGELER VE KISALTMALAR

Kısaltmalar	Açıklama
AB	Avrupa Birliği (European Union)
AKS	Arıcılık Kayıt Sistemi
ARIP	Tarım Reformu Uygulama Projesi
BKK	Bakanlar Kurulu Kararı
ÇKS	Çiftçi Kayıt Sistemi
DB	Dünya Bankası
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
E-ISLAH	Soy Kütüğü Kayıt Sistemi
EUROSTAT	Avrupa Birliği İstatistik Kurumu
GKGM	Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü
GSYİH	Gayri Safi Yurtiçi Milli Hasıla
HAYGEM	Hayvancılık Genel Müdürlüğü
HAYKOOP	Hayvancılık Kooperatifleri Birliği
IMF	Uluslararası Para Fonu
KKBS	Koyun Keçi Bilgi Sistemi
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
OTP	Ortak Tarım Politikası
RG	Resmi Gazete
SKS	Su Ürünleri Kayıt Sistemi
TARSİM	Tarım Sigortaları Havuzu

TEAE	Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü
TOB	Tarım ve Orman Bakanlığı
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TDKKYB	Türkiye Damızlık Koyun Keçi Yetiştiricileri Birliği
TDSYB	Türkiye Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği
TSÜMB	Türkiye Süt Üreticileri Merkez Birliği
TVHB	Türk Veteriner Hekimleri Birliği
TÜRKVET	Veteriner Bilgi Sistemi
UKES	Ulusal Kırmızı Et Kayıt Sistemi

ŞEKİL LİSTESİ

<u>Şekil</u>	<u>Sayfa</u>
Şekil 3.1.Almus İlçesinde anket Yapılan Köyler Haritası.....	25
Şekil 3.2.Artova İlçesinde anket Yapılan Köyler Haritası.....	25
Şekil 4.1.Türkiye’ deki Toplam Tarımsal Destekleme Miktarları.....	29
Şekil 4.2.Türkiye’ deki Toplam Hayvancılık Destekleme Miktarları.....	30
Şekil 4.3.Türkiye’ de Toplam Tarımsal Destekler İçerisinde Hayvancılık Desteklerinin Payı.....	31
Şekil 4.4.Tokat İli Tarımsal Desteklemeler Toplamı.....	31
Şekil 4.5.Tokat İli Hayvancılık Destekleme Miktarları.....	33
Şekil 4.6.Tokat İli Tarımsal Destekler İçinde Hayvancılık Destekleme Payı.....	33
Şekil 4.7.Almus ve Artova İlçelerinde Yem Bitkileri Destek Miktarları.....	37
Şekil 4.8.Almus İlçesinde Anaç Koyun Keçi Destek Miktarları.....	38
Şekil 4.9.Artova İlçesinde Anaç Koyun Keçi Destek Miktarları.....	38
Şekil 4.10.Almus ve Artova İlçelerinde Süt Teşvik Destek Miktarları.....	39
Şekil 4.11.Almus İlçesinde Anaç Sığır Destek Miktarları.....	40
Şekil 4.12.Artova İlçesinde Anaç Sığır Destek Miktarları.....	41
Şekil 4.13.Almus İlçesinde Anaç Manda Destek Miktarları.....	42
Şekil 4.14.Artova İlçesinde Anaç Manda Destek Miktarları.....	42
Şekil 4.15.Almus İlçesinde Arılı Kovan Destek Miktarları.....	43
Şekil 4.16.Artova İlçesinde Arılı Kovan Destek Miktarları.....	43
Şekil 4.17.Almus İlçesinde Su Ürünleri Destek Miktarları.....	45
Şekil 4.18.Almus ve Artova İlçesinde Halk Elinde Manda Destek Miktarları.....	46
Şekil 4.19.Almus ve Artova İlçesinde Halk Elinde Koyun Keçi Destek Miktarları.....	46
Şekil 4.20.Almus İlçesinde Besilik Erkek Sığır Destek Miktarları.....	47
Şekil 4.21.Artova İlçesinde Besilik Erkek Sığır Destek Miktarları.....	47
Şekil 4.22.Almus İlçesinde Buzağı Destek Miktarları.....	48
Şekil 4.23.Artova İlçesinde Buzağı Destek Miktarları.....	48
Şekil 4.24.Almus İlçesinde Sürü Yöneticisi Destek Miktarları.....	49

Şekil 4.25.Artova İlçesinde Sürü Yöneticisi Destek Miktarları.....	49
Şekil 4.26.Almus İlçesinde Malak Destek Miktarları.....	50
Şekil 4.27.Artova İlçesinde Malak Destek Miktarları.....	50
Şekil 4.28.Almus İlçesinde Hayvan Hastalığı Tazminatı Destek Miktarları.....	51
Şekil 4.29.Artova İlçesinde Hayvan Hastalığı Tazminatı Destek Miktarları.....	52

ÇİZELGE LİSTESİ

<u>Çizelge</u>	<u>Sayfa</u>
Çizelge 3.1.Köylere Göre Anket Yapılan Çiftçi Sayıları.....	26
Çizelge 4.1.Türkiye Genelindeki Hayvancılık Destekleme Miktarları.....	31
Çizelge 4.2 Tokat İlinde Hayvancılık Destekleme Miktarları.....	35
Çizelge 5.1.Araştırma Bölgesindeki Yetiştiricilerin Eğitim Durumu.....	55
Çizelge 5.2.Araştırma Bölgelerindeki Yetiştiricilerin Sosyal Güvence Durumu....	55
Çizelge 5.3.Araştırma Bölgelerindeki Yetiştiricilerin Tarım Dışı Faaliyet Durumu.....	56
Çizelge 5.4.Araştırma Bölgelerindeki İşletmelerin Faaliyet Alanları.....	56
Çizelge 5.5.Araştırma Bölgelerindeki Yetiştiricilerin Faaliyette Bulunma Amaçları.....	55
Çizelge 5.6.Araştırma Bölgelerindeki İşletmelerin Büyükbaş Hayvan Kapasiteleri.....	55
Çizelge 5.7.Araştırma Bölgelerindeki İşletmelerin Küçükbaş Hayvan Varlığı Kapasiteleri.....	56
Çizelge 5.8.İşletmelerin En Önemli Gider Kalemleri.....	57
Çizelge 5.9.Verilen Desteklerden Memnuniyet Durumu.....	61
Çizelge 5.10.Yetiştiricilerin Hayvancılık Desteklerinden Faydalanma Durumu...	62
Çizelge 5.11.Desteklerden Örgüt Aracılığı ile Faydalanma Durumu.....	63
Çizelge 5.12.Yetiştiricilerin Desteklerden Haberdar Olma Durumu.....	64
Çizelge 5.13.Yetiştiricilerin Suni Tohumlamaya Bakışlarının Genel Durumu.....	65
Çizelge 5.14.Suni Tohumlama Yapılan İnek ve Doğan Buzağı Durumu	66
Çizelge 5.15.Araştırma Bölgesinde Verilen Desteklerin Talep Edilme Dereceleri.....	67

1. GİRİŞ

1.1.Çalışmanın Önemi, Amacı ve Kapsamı

Genel olarak sektörlerin ekonomik gelişme içerisindeki payına bakıldığında gelişmiş ülkelerin hemen hepsinde tarımın nispi önemi azalmakla beraber, bu etkinin gelişmekte olan ülkelerde de bu yönde bir eğilim gösterdiği, ancak bu değişimin daha yavaş olduğu görülmektedir. Gelişmekte olan bir ekonominin en dikkat çeken bileşenlerinden birinin tarım alanı olduğu yadsınamaz. Bir ülke ekonomisinin GSYİH'sı içerisinde tarımın etkisine bakılarak ülkenin gelişmişlik seviyesi konusunda akıl yürütmek olanaklıdır. Örneğin, 1990 yılında Çin'de bu değer %27.0 iken 2002'de %17.0 dolaylarına düşmüştür. Oysa Arnavutluk, 1990 yılında %37.0 iken 2002 yılında %57.0 olması ülke gelişimi bakımından pozitif bir kanıt değildir. Buna karşılık neredeyse yalnız başına dünyaya yetebilecek düzeyde bir tarımsal üretim kapasitesine sahip ABD'nin GSYİH içerisinde tarım alanının payı %2.0 gibi bir düzeydedir (İnce, 2007).

Dünya piyasalarında yaşanan gelişmelerden Türkiye ekonomisi de etkilenmektedir. Diğer bir ifadeyle Türkiye ekonomisinin seyri diğer ülkelerdeki gelişmeler dâhilinde şekillenmektedir. Türkiye ekonomisinde tarihsel süreç içerisinde tarım sektöründe azalma meydana geldiği görülmektedir. Nitekim tarımın ekonomi içindeki payı 1970 yılında ise %31.9, 1980 yılında %25.1, 1990 yılında %17.0, 2000 yılında %13.4, 2005 yılında %11.4, 2009 yılında %8.2, düzeyindedir. Burada belirtilen veriler dâhilinde GSYH içerisinde tarımın payının ciddi anlamda azaldığı görülmektedir (TÜİK, 2010).

Tarım, gelişmişlik seviyesi ne olursa olsun, bütün ülkelerin ekonomik yaşamında oldukça önem taşır. Bireyin beslenmesi için gereken gıda ürünlerini ve endüstri için gereken hammaddeleri üreten bu alan, hem kendi kapsamında hem de diğer alanlarda istihdam sağlamaktadır. Bu ve bunun gibi yararlar sağlayan tarım alanının tam kapasite ile çalışması başka bir deyişle gelişmesi için bütün ekonomik ve sosyal politikalar detaylı bir şekilde yürütülmektedir. Yürütülen bu politikalar içerisinde yardım politikaları önemli bir yere sahiptir(Abay ve ark.,2005).

Ekonominin diğer alanlarında olduğu üzere tarım politikası dışsal ve içsel etkilere maruz kalarak zamanla hedef, esas ve uygulanan tedbirler kümesi bakımından değişim

yaşamaktadır. Ülkenin tarım ürünleri bakımından kendisini yeterli, net ithalatçı ya da net ihracatçı durumunda olması, tüketici ve yetiştirici beklentilerinin değişimi, dünya piyasasındaki ilerlemeler ve uluslararası tarım politikasının sürdürücüsü durumundaki uluslararası örgütler kapsamında alınan kararlar tarım politikasına ilişkin tutumların değişime uğramadan aynı biçimde kalmasına izin vermez. Söz konusu olgu bütün dünya ülkeleri adına geçerli olduğu için ve daralan dünyada etkileşimin de geçmişe kıyasla çok artması dolayısıyla, sebepler ve sonuçlar bağlamında politika kapsamı dünya ülkeleri arasında birbirlerinden çok ayrı doğrultularda olmaz. Bunu dünya genelinde uygulanan tarım politikalarının birbirlerinden etkilenmesi ya da aynı dışsal unsurlara ilişkin benzer tedbirler alma gereği olarak ele almak mümkündür (Eraktan,2006).

Tarım sektörünün canlı kalmasını sağlamak, sayısını artırmak ve dünya piyasalarında rekabete girmek isteyen bir ülke, tarım alanında destekleme, kuruma ve teşvik uygulamalarını devam ettirmek durumundadır (Yorgun, 2006).

Türkiye’de tarım, 1990’lı yılların sonuna dek daha fazla yapısal tedbirleri kapsamayan kısa süreli ücret ağırlıklı yardım politika kaynakları ile yön verilmeye çalışmıştır. Desteklemenin içeriği ve ücret seviyeleri, iç ve dış talepteki gelişmelerle yeteri kadar bağdaştırılmayarak kimi zaman ekonomik genellikle de siyasi tutumlarla belirlenmiştir. Kimi ürünlerin üretimleri, pazar beklentileri gözetilmeksizin özendirilmiştir. Bütçe yükü, hedef kitle tercihi, politikaların faaliyeti, gelir dağılımındaki dengesizlik, piyasa şartlarına yönelik duyarsız tutum ve tarafı olunan anlaşmalardan doğan yükümlülükler, tarım politikalarında değişimi ortaya çıkarmıştır. Diğer yandan, 1990’lı yılların sonuna doğru ortaya çıkan bu değişim durumu, ülkemizdeki dinamikler ve iç gelişmelerden doğan tartışmalar kadar, üyesi olduğu ve bazı taahhütler altına girdiği Avrupa Birliği(AB), Dünya Bankası (DB) ve Uluslar Arası Para Fonu (IMF) gibi uluslararası kuruluş ve organizasyonların gerçekleştirdikleri politikalarının bir neticesi olduğu da ifade edilmektedir (Abay ve ark, 2005).

Hükümetler tarım politikalarını hazırlarken, her ne kadar kendi özel koşullarını göz önünde bulundursalar da, devletlerarası anlaşmaları dikkate alamazlar ve bu nedenle politikalarını arzu ettikleri gibi oluşturamazlar (İzmir, 2005).

Türkiye’de uzun süre tarım çeşitli politikalar vasıtasıyla desteklenmiş, fakat değişim gösteren ulusal ve uluslararası şartlar, tarım alanında çeşitli politika tutumlarını ve reform gerekliliğini gün yüzüne çıkarmıştır. 2000’li yılların başlarına dek uygulamada olan tarımsal destekleme politikaları; sunulan desteklerin ulaşılmak istenen kesime yeteri kadar aktarılmaması, belirlenen hedeflerin uygulanamaması, kamu kaynaklarına yüklediği ciddi finansal yükü etkisini kaybetmiş, kalkınmaya ilişkin amaçları önleyen faktörler olarak ortaya çıkmıştır (Ören ve Binici, 2004).

Türkiye’de ki tarımsal destekler 2001 yılı itibari ile bir sistem kapsamında uygulanmaya başlamıştır. Daha önceki dönemlerde yatırım desteklemeleri, sübvansiyonlu krediler bulunmasına karşın bu yıldan sonra yetiştiriciler, Tarım ve Orman Bakanlığı merkez ve taşra teşkilatlarınca veri kayıt sistemlerine kaydedilerek çeşitli kalemlerde destekleme ödemeleri gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Desteklemelerin başlaması üzerinden 18 yıllık bir zaman geçmiş olmasına rağmen, konu ile ilgili çalışmalar oldukça sınırlıdır. Özellikle, tarım politikası uygulama değişikliklerinin sonuçları konusundaki bilimsel çalışmaların yetersiz olduğu görülmektedir.

Bu çalışmada, Tokat ili Almus ve Artova ilçelerinde hayvan yetiştiricilerinin tarımsal desteklerden yararlanma düzeyi araştırılmıştır. Çalışma, uygulanan destekleme politikasının değerlendirilmesine imkan sağlayacak ve sonuçların yetiştirici gözüyle ortaya konmasına yardımcı olacaktır. Bunun yanı sıra araştırmanın, politika koyucuların vereceği kararlara ve politika seçimlerine yön vermesi beklenmektedir.

Çalışmada, Türkiye’de uygulanan tarımsal destekleme politikalarına getirilen yenilikler çerçevesinde, Tokat ili Almus ve Artova ilçelerinde ki uygulama durumu ortaya konulmuş, yetiştiricilerin desteklerden yararlanma durumları tespit edilmiş ve desteklerin uygulaması sırasında ortaya çıkan sorunlar tespit edilerek çözüm önerileri sunulmuştur. Özellikle hayvancılık desteklemelerinin yetiştirici örgütleri bazında ki uygulamaları incelenmiş ve yayınlanan kırsal kalkınma planlarında ki hedefler noktasında değerlendirmeler yapılmıştır.

Bu çalışmada araştırma bölgesi olarak belirlenen Tokat ili Almus ve Artova ilçeleri, arazi yapısı, iklimi, verimliliği ve mera/yaylak/kışlak alanlarının bol olmasıyla bölgenin

hayvancılık potansiyeli bakımından önemli merkezlerindedir. Özellikle Almus bölgesi mera ve yaylakların yapısı bakımından küçükbaş hayvan yetiştiriciliğine uygundur.

Şehir ve köy nüfusu oranlarına bakıldığında, 2015 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre, İl nüfusu 593 990 kişidir. İl ve ilçe merkezlerinin nüfusu 379 869 kişi, Belde ve köylerin nüfusu 214 121 kişidir. Nüfusun % 63.0'ü il ve ilçe merkezlerinde, %37.0'si ise belde ve köylerde yaşamaktadır. İl genelinde km²'ye düşen kişi sayısı 60'dır.

Tokat ilinin yüzölçümü 9 958 km²'dir. Rakımı 623 metredir. Yüzölçümü bakımından 29. sırada bulunan il, Türkiye topraklarının %1.3 ünü kaplamaktadır. Topraklarının % 40.0'ı orman ve fundalık, %38.0'i ekilebilir alanlar ve %12.0'si çayır ve meralardan oluşmaktadır. Tokat İlinde 2015 yılı verilerine göre 561 176 baş hayvan bulunmaktadır. İlde 2015 yılı rakamlarına göre 245 717 adet büyükbaş (236 878 sığır ve 8 839 manda), 309 401 adet küçükbaş (251 224 koyun ve 58 147 keçi) hayvan vardır. Bu hayvanların %42.0'si sığır, %45.0'i koyun, %10.0'u keçi ve %2.0'si mandadan oluşmaktadır. Sığırların %31.0'i kültür, %48.0'i melez, %21.0'si ise yerli ırklardan oluşmaktadır. Tokat İli Türkiye sığır varlığının %1.7'sini barındırmaktadır. Toplam büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığı bakımından Türkiye'de %1.05 pay almaktadır.

Almus ilçesi özelinde baktığımızda ise; yüzölçümü 750 km²' dir. Rakımı 832 metredir. 2015 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre ilçenin toplam nüfusu 26 005 kişidir. Bunun 4 980'i ilçe merkezinde, 21 024' ü belde ve köylerde yaşamaktadır. İlçe genelinde toplam 831 000 dekar arazi varlığı bulunmaktadır. Bunun 491 000 dekara orman, 122 000 dekara çayır mera, 162 000 dekara ekilebilir arazi ve 56 000 dekara kullanım dışı kalan alandır. Hayvancılık kapasitesi bakımından 2015 yılı verilerine göre, 13 000 adet büyükbaş, 14 000 adet küçükbaş, 2 200 adet arılı kovan ve 32 adet işletme ile üretim yapan 6 000 ton kapasiteli Gökkuşluğu alabalığı üretimi bulunmaktadır.

Artova ilçesi özelinde baktığımızda ise; yüzölçümü 493 km²' dir. Rakımı 1 170 metredir. 2015 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre ilçenin toplam nüfusu 8 750 kişidir. Bunun 3 200'si ilçe merkezinde, 5 550' si belde ve köylerde yaşamaktadır. İlçe genelinde toplam 425 880 dekar arazi varlığı bulunmaktadır. Bunun 145 200 dekara orman, 71 000 dekara çayır mera, 175 900 dekara ekilebilir alan ve geriye kalan 33 780 dekara kullanım dışında kalan alandır. Hayvancılık kapasitesi bakımından 2015 yılı

verilerine göre, 12 500 adet büyükbaş, 8 500 adet küçükbaş, 750 adet arılı kovan bulunmaktadır.

Çalışma 9 bölümden oluşturulmuştur. Birinci bölümde; çalışmanın önemi, amacı ve kapsamı verilmiştir. İkinci bölümde; konu ile ilgili yapılmış kaynak çalışmaları, üçüncü bölümde; materyal ve yöntem, dördüncü bölümde; kuramsal bilgiler, beşinci bölümde; çalışma bölgesinde ki desteklemelerin araştırma bulguları, altıncı bölümde; sonuç ve öneriler, yedinci bölümde; kaynaklar, sekizinci bölümde; ekler ve dokuzuncu bölümde özgeçmişe yer verilmiştir.

2. KAYNAK ÖZETLERİ

İnan (1987), Tekirdağ ili Süt Sığırcılığı işletme yerlerinde Optimum işletme Planlarının Saptanması Üzerinde Bir Araştırma adlı çalışmasında, süt sığırcılığı gerçekleştirilen işletme kurumlarının ekonomik yapısı incelenmiş ve işletmeler için en uygun planlar belirlenmiştir. Araştırmada kültür ırkının bulunduğu 110 işletmeden tabakalı örnekleme ile 48 işletme belirlenmiş ve bu işletmeler boyutlarına göre, 1–5 baş, 6–10 baş 11+baş şeklinde üç gruba ayrılmıştır. Verilere göre, bir inekten elde edilen yıllık süt verimi 2 312 kg, günlük süt verimi ise 9.86 kg olup 1 kg kesif yem ile elde edilen süt miktarı 1.71 kg olarak belirlenmiştir. İşletmelerin %75.6'sında traktör, %22.9'unda sağım makinesi yer almaktadır. Çiftçilere göre süt üretimini geliştirmek için etkili yöntemlerden en önemlisi kaliteli kesif yemdir. Bunu işletme kredisi, hayvanların ırk özellikleri, süt ücretlerinde istikrar ve ucuz yemin izlediğini belirlemiştir.

Yavuz ve Keskin (1996), tarafından yapılan araştırmada hayvancılık sektöründeki bölgeler arası farklılıklar ekonometrik açıdan ele alınmış, çalışmada araştırmacılar yapısal değişimlerin bölgelerarasında nasıl oluştuğunu ve bu değişkenliklerde etkili olan faktörlerin hangileri olduğunu belirlemeyi hedeflemişlerdir. Araştırma, 1967-1993 yıllarını esas alan 27 yıllık zaman serisi bulguları kullanılarak, dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde hayvancılık sektörünün mevcut durumu yıllar itibariyle incelenmiş olup ikinci bölümde hayvancılık sektöründeki yapısal değişimler bölge bazında ortaya konulmuştur. Üçüncü bölümünde Türkiye ve bölgesel bazda ekonometrik analizler yapılarak, et ve süt üretimini temsil eden modeller tahmin edilmiştir. Araştırmanın son bölümünde ise çalışma kapsamına alınan yıllar itibariyle, 1979-81 yılları arasında et ve süt veriminin az olduğu, bu yıllardan sonra ise verimin giderek arttığını vurgulamışlardır.

Yavuz (1999), süt ve besi hayvancılığındaki politikaları analiz ettiği çalışmasında, Türkiye'de hayvancılıkla ilgili, canlı hayvan ve hayvansal ürünlere ilişkin dış alım kısıtlamaları, veterinerlik hizmetleri, kültür ırklarının ithalatı ve sübvansiyonlar olarak dağıtım, suni tohumlama faaliyetlerinin özendirilmesi, dış satım teşviği ve ithal girdi sübvansiyonları gibi birden fazla destekleyici politikanın uygulanmakta olduğunun ancak uygulanan bu politikalara ve hayvan sayısının gelişmiş birçok ülkeden fazla olmasına

rağmen hayvan başına düşük verimliliğin olduğu ve bunun nedeninin ise, hayvanların çoğunun hala yerli ırklardan oluşmasından kaynaklandığını belirtilmiştir. Ayrıca çalışmada, hayvancılığın önemli yapısal sorunlarının olduğu ve bu sorunların çözüme ulaştırmadan desteklemelerin amacına ulaşamayacağı, bu sorunlarının giderilebilmesi içinde yapısal politikalar başlığı kapsamında kurumsallaşma, ıslah çalışmaları, mevzuat ve yatırım politikalarının yeniden düzenlenmesinin gerekliliği üzerinde durulmuştur. İkinci kısımda hayvancılık sektöründeki yapısal değişimler bölge düzeyinde ortaya konulmuştur. Üçüncü kısımda, Türkiye geneli ve bölgesel bazda ekonometrik analizler yapılarak, et ve süt üretimini temsil eden modeller tahmin edilmiştir. Çalışmanın son bölümünde ise çalışma alanına alınan yıllar itibariyle, 1979-81 yılları arasında et ve süt veriminin az olduğu, bu yıllardan sonra ise verimin giderek arttığını vurgulamışlardır.

Ertuğrul (2000), hayvancılıkta destekleme politikalarının üretim artışı üzerindeki etkilerini ele aldığı çalışmasında Türkiye hayvancılık sektörünün ulusal ekonomi içindeki payının günden güne azaldığını ancak temel ihtiyaç maddelerini üretmesi ile sektörün stratejik bir görevi üstlendiğinin, bu amaçla da dünyada olduğu gibi Türkiye’de de hayvancılık sektörünün yoğun biçimde desteklenmesinin gerekliliği vurgulanmıştır. Türkiye hayvancılığını destekleme politikalarının temel özelliklerini belirlemiş bu kapsamda hayvansal ürünleri destekleme fiyat ve pazarlama tekniklerinde yapılması gereken düzenlemeleri ortaya koymuştur. Bu amaçla araştırmada sonuç itibariyle hayvancılık sektörüne sağlanan desteklerde, kullanılan ekonomik ve sosyal politika araçlarının yeniden gözden geçirilip gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra uygulamaya konulmasının gerekliliği vurgulanmıştır.

Gültek (2000), hayvancılık hedef ve politikaları üzerine gerçekleştirdiği çalışmasında bakanlığın uyguladığı tarımsal desteklemeler içinde hayvancılığa ayrılan payın önemli derecede düşük olduğu, araştırmanın yapıldığı yıl esas alındığında son 20 yıl içerisinde hayvancılığa verilen desteklerin tüm tarımsal desteklemeler içerisindeki payının %1.5 seviyesinde olduğu ve zirai kredilerin ise yalnızca %15.0’inden hayvancılığın yaralandığını, bu uygulamalarında hayvancılığın tarımsal üretim içerisindeki payının %35.0’lerden %22.0’lere kadar düşürdüğünü belirlemişlerdir. Bu yüzden başta ıslah konusunda olmak üzere olmak üzere hayvancılık sektörüne verilen desteklemelerin her geçen gün artırılarak özellikle hayvancılık dışında başka bir faaliyet alanı olmayan

bölgelere verilecek özel desteklemelerle hayvancılığın yeniden yapılandırılacağını ve geliştirilebileceğini öne sürmüştür.

Koç ve ark. (2001), Türkiye’de destekleme politikalarının hayvancılık sektöründeki etkilerini araştırdığı çalışmada Türkiye’de geçmişte ve mevcut durumda uygulanan hayvancılık politikalarının etkinliğini değerlendirerek, nominal ve gerçek koruma katsayılarını kullanarak, yetiştirici ve tüketici eşdeğer devlet desteklemeleri ile hayvansal ürünler ve hayvansal besinlerin reel fiyatlarındaki değişimleri, uygulanan politikaları değerlendirmek için hesaplamışlardır. Hayvansal ürünlerin arz ve talepleri kısmi-denge simülasyon modelini kurmak için tahmin edilmiştir. Simülasyon modeli ise, hayvansal ürün talep modeli, hayvan arzı, gıda talebi ve hayvansal ürün fiyat denklemlerini kapsamaktadır. Bütün bu araştırmalar sonucunda, Türkiye’nin AB CAP’na uyumu kısa dönemde hayvancılık sektöründeki üretim ve kârlılığı azaltacağını, Türkiye’de yeni politika uygulamalarından dolayı başlangıçta yetiştiriciler kâr edemezken tüketicilerin kârlı çıkacağını belirtmişlerdir. Düşük perakende satış fiyatının tüketicilerin daha fazla hayvansal ürün almalarını sağlayacağını ifade etmişler, çalışmanın temel yılı olan 2009’a kadar %18.0 oranında sığır eti tüketiminde, %25-30 oranında da koyun eti tüketiminde de artma olacağı ifade edilmiştir. Türkiye’nin üretim teknolojisini ve yapısını değiştirmedeği sürece AB’ne uyumda olumsuz yönde etkileneceği, Türkiye’nin AB’ye katılması ticaretin serbestleştirilmesi ile aynı etkiyi doğuracağı belirtilmiştir. Türkiye’nin yüksek gümrük vergilerini kaldırarak uluslararası ve AB fiyatları ile kendi iç fiyatları arasındaki farkı kapatması gerektiğini ve bunun da ancak verimlilik artışı ile gerçekleştirilebileceğini vurgulamışlardır.

Özkaya ve ark. (2001), “Tarımsal Destekleme Politikalarının Dünü-Bugünü-Geleceği” adlı çalışmada, tarımsal desteklemeleri geniş bir şekilde ele alınmış, tarım politikasındaki değişimlerin geniş ölçüde dış etkenlere bağlı olduğu vurgulanmıştır. Bu amaçla GATT-Uruguay Round Tarım Anlaşmasının Türk tarım sektörü üzerindeki etkileri ortaya konularak, tarım ürünleri ticaretinin serbestleştirilmesi ve uygulanan korumacı politikaların azaltılması yönünde bu korumalarda aşamalı indirimler sağlanarak daha iyi işleyen bir politika disiplininin sağlandığı vurgulanmıştır. Araştırmada 1980 öncesi ve sonrası politikalar incelenerek, uygulanan politikalarda girdi verimliliği, bütçe tasarrufu sağlama ve dünya fiyatlarını gözönünde bulundurulması şeklindeki yeni

düzenlemeler 1980 öncesindeki politikalarda ele alınmazken, sonraki dönemlerde bu unsurların dikkate alınmakta olduğunu belirlemişlerdir. Ayrıca bitkisel ve hayvansal üretimde yapılacak kısa vadede akılcı desteklemeler ve altyapı yatırımlarına hız vermek, gelir dağılımını iyileştirecek uygulamalar vb. gibi yapılan destekleme politikaları, ne kadar başarılı olursa olsun; eğer yetiştiriciler arasında kooperatifler, örgütler gibi kurulacak tüzel yapılanmalar olmazsa; bir süre sonra yetiştiricinin tekrar eski haline döneceğini vurgulamışlardır.

Sayın (2002), Çalışmasında, hayvancılık üretim faaliyetinin, insan beslenmesinde stratejik öneme sahip olduğunu ancak ülke hayvancılığının çeşitli sorunlarının olduğunu ve bu durumda doğrudan hayvancılığa yönelik izlenen politikaların ne kadar önemli kıldığını vurgulamıştır. Dolayısıyla Türkiye'deki yeni tarım politikası düzenlemeleri ile hayvancılığı desteklemekten tamamen vazgeçmek imkânsızdır. Diğer yandan, hayvancılığın gelişmiş olduğu ülkelerden AB'de de hayvancılığın desteklenmesine devam edilmekte olduğu, ayrıca Türkiye'nin de taraf olduğu GATT Tarım Anlaşmasının da hayvancılık desteklemelerine engel teşkil etmediği bilinmektedir. Bütün bu gelişmelere rağmen, Türkiye'deki mevcut hayvancılık destekleme uygulamalarının daha sağlıklı hale getirilmesinin gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Sayın (2003), Türkiye'de Tarımsal Destekleme Politikalarını incelediği çalışmasında, özellikle 2000 yılı sonrasında başlayan destekleme politikalarında reform niteliğindeki yeni düzenlemeler şeklindeki arayışların neler getireceğini ortaya koymak üzere çalışmasını üç grupta planlamıştır. İlk grupta geçmişten günümüze kadar uygulanan tarımsal destekleme politikalarını ele alarak mevcut uygulamaların daha sağlıklı değerlendirilmesine imkan sağlamaya çalışmış; İkinci grupta ise destekleme politikalarında yeni düzenlemelerin gerekliliğine neden olan başlıca nedenler ve uygulamalar ile ülkede desteklemelere yönelik finansal yapıyı ortaya koymuştur. Üçüncü grupta ise son uygulama olan Doğrudan Gelir Desteği ayrıntılı olarak ele alarak çalışmasını sonuçlandırmıştır. Bunun yanısıra çalışma içerisinde incelenen konularla ilgili yasal düzenlemelerde, incelenerek çalışma desteklenmiştir. Sonuç olarak tarım politikası amaçlarının makro düzeyde belirlenmesinin ve uygulamalarında bununla paralel olarak geliştirilmesinin önemini vurgulamıştır.

Yeni ve Dölekoğlu (2003), tarımsal destekleme politikaları çerçevesinde gerçekleştirilen yetiştirici transferleri ve süreçlerini ele aldıkları çalışmalarında, Türkiye’de ve dünyada tarımın ülkeler ekonomisi içerisindeki yerinin önemini belirterek, tarımsal alanda destekleme politikalarının geçmişten günümüze gelene kadarki aşamada geçirdiği değişimleri ortaya koymuşlardır. Araştırmada destekleme politikaları içerisinde yer alan pazar fiyatı desteği, girdi desteği, doğrudan ödemeler, hayvancılık desteklemeleri ve işletme sahibine ödenen tazminatlar konularını geniş bir şekilde ele alınmış, bu destekleme politikalarını, maliyetlerini ve uygulama alanları itibariyle inceleyerek sonuçları ortaya koymuşlardır.

Baliley ve Slade (2004), “ABD’deki Sığırcılık işletmelerinde Hayvan Kayıt Sistemi desteğini etkileyen faktörleri inceledikleri çalışmalarında kullanılacak anket formunu elektronik ortamda ülkedeki bütün veteriner hekimlere ve 45 eyaletteki yetiştirici birliklerine göndermişlerdir. Fakat bunlardan sadece 7 eyaletteki veteriner hekimlerin ve 34 yetiştirici birliğinin anketlere katılımları sağlayabilmişlerdir. Araştırma sonucunda hayvan kayıt sistemi desteğinden yetiştirici birliklerinin sadece %40’ının faydalandığı belirlenmiştir.

Uğur (2004), “Hayvancılık Sektörü Destekleme Politikaları” adlı çalışmasında gelişmiş ülkelerin aksine ülkemizde hayvancılık alanının, son zamanlarda süren endüstrileşme politikasından negatif doğrultuda etkilendiğini belirtmiştir. Hayvancılık sektöründe önemli problemlerin olduğu ve bu problemlerin başında hayvansal açıdan verim düşüklüğünün geldiğini, bunun giderilebilmesi içinde; Hayvansal üretimin içerisinde, su ürünleri üretiminin çoğaltılması için kültür balıkçılığının geliştirilmesi ve balıklandırma çalışmalarına ağırlık verilmesi, hayvancılığın geliştirilmesi için Hayvancılık Kararnamesi bünyesinde, gerçekleştirilen destekleme tutarlarının artırılarak devam ettirilmesi, genetik ıslahının etkinleştirilmesi ve yaygınlaştırılması, belgeli damızlık kullanımının yaygınlaştırılması ile arıcılık ve su ürünleri yetiştiriciliğinin teşvik edilmesi, kaliteli kaba yem açığının giderilmesine ilişkin yem bitkileri üretiminin teşvik edilerek hayvancılığın daha planlı, izlenebilir ve uzun vadeli politikalarla geliştirilebileceği vurgulanmaktadır.

Uzmay ve Işıklı (2004), Avrupa Birliğinde meydana gelen tarımsal destekleme politikalarının gerek Türkiye gerekse de diğer birlik ülkeleri üzerindeki etkilerini ele

aldıkları çalışmalarında, Avrupa Birliği'nin tarımsal destekleme yöntemlerindeki değişimlerin genel bir değerlendirmesini yapmışlardır. Türkiye'nde AB üyeliğine aday olmasından dolayı yakından ilgilendiren, birliğe kabul edilen yeni ülkelere uygulanacak tarımsal destekleme kaynakları ve bu kaynakların yeni üye ülkelere ve ülkemize yansımaları ele alınmaya çalışılmıştır. Sonuçta yeni üye ülkelere sağlanacak yardımların, daha önce üye olan ülkelere verileden daha az olduğu fakat yeni üye ülkeler için verilen bu desteklerin büyük önem teşkil ettiği neticesine ulaşılmıştır. Türkiye'nde tam üyeliğe geçtiği zaman yine ülkemizde verilecek olan destekleme miktarının az olacağı ancak bu kaynakların iyi değerlendirilmesinin gerekliliği üzerinde durulmuştur. Bunun yanı sıra, önemli oranda verilmesi beklenen yapı politikası ve kırsal kalkınmaya ilişkin destekleme çalışmalarının başarılı olması yine ülkemizin kendi gayret ve planlarına bağlı olduğunu belirtmişlerdir.

Yavuz ve ark. (2004), Türkiye Sütçülük Sektöründe Alternatif Fiyat Politikalarının Bölgesel Etkilerini inceledikleri çalışmalarında tarımsal politikaların bölgesel etkilerinin gerek ülke kapsamındaki ekonomi açısından, gerekse ülkemizin AB'ye katılım isteği dolayısıyla oldukça önemli olduğu belirtilmiştir. Bu nedenle araştırmada, iki farklı süt üretimi destekleme politikasının bölgeler arasındaki etkisini incelemek amacıyla spatial denge modelinden yararlanılmıştır. Teşvik primi ve hedef fiyat uygulaması şeklinde gerçekleşen politikaların 1980 sonrasındaki sık görülen uygulamalara bakıldığında, ülkemizin gelişmiş batı kesimlerinde üretimi gerçekleştirilen sütün artışını sağladığı belirlemişlerdir. Bu nedenle çalışmada, aynı süt üretimi destekleme politikasının bölgeleri farklı şekilde etkilediği ve bu durum göz önünde bulundurularak politikalara yön verilmesi gerekliliği vurgulanmıştır.

Daugbjerg et al (2005), Portekiz, Almanya ve İngiltere'deki işletme sahibi olan toplamda 4500 kişi ile anket çalışması yapmışlar ve Ortak Tarım Politikasında verilen desteklerin işletme sahipleri tarafından nasıl algılandığını ve ne gibi etkilere sahip olduğunu araştırmışlardır. Araştırmacılar, tarımsal desteklemelerin şeklinin, işletme sahiplerinin tarım desteklemelerine bağlılık düzeylerini algılamaları konusunda ciddi bir etkisi bulunduğunu belirlemişlerdir. Doğrudan destekler işletme sahiplerinin ne kadar devlet desteği alacakları hakkında net bir bilgi verirken, dolaylı desteklerde devlet desteğinin düzeyi gizlidir ve ne kadar ve ne zamana kadar destekleneceklerinin tam farkına

varamamışlardır. Bunu test etmek için işletme sahiplerinin desteklerin dışarıdan görünüşüne göre davrandıkları varsayımına karşılık alternatif olarak işletme sahiplerinin destekler hakkında tam ya da yeterince bilgiye sahip oldukları dikkate alınmıştır. Sonuç olarak işletme sahiplerinin yeterli bilgi düzeyine sahip olmamakla birlikte görünüşe göre destekleri algıladıkları tespit edilmiştir.

Ören ve Bahadır (2005), OECD ülkeleri ile Türkiye de hayvansal ürün politikaları sonrasında gerçekleşen transferleri ele aldıkları araştırmalarında, ülkemizde ve bazı OECD ülkelerinde yürütülen hayvancılık uygulamaları; söz konusu uygulamalar sonucu gelişen transferler farklı kesimlerce ele alınmıştır. Bu doğrultuda OECD'nin tüketici ve yetiştirici destek tahmini faaliyetlerinin alt yapısını meydana getiren veri tabanından önemli düzeyde faydalanılmıştır. Türkiye'de uygulanan tarım destekleme faaliyetlerinin GSYİH kapsamındaki oranı OECD ülkelerinin payından fazla olmasına rağmen, birim alana ya da birey başına düşen destek miktarı ve oranları OECD ortalamasının altındadır. Türkiye'de tarımsal desteklemeler genellikle bitkisel üretime yönelik gerçekleşmektedir. Hayvancılık alanında sunulan destekler OECD ve özellikle Avrupa Birliği ortalamasının fazla gerisindedir. Öte yandan, ülkemizde hayvancılık konusunda yapılan desteklemeler genellikle yurt içindeki maliyetlerin yüksek tutarlarının dışı karşı muhafazası şeklinde devam ettirilirken, Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri gibi gelişmiş ülkelerde dışı yönelik koruma tedbirlerinin yanı sıra farklı iç desteklerle de yetiştiricilere destek verilmekte olduğu belirtilmiştir.

Öztürk (2006), Tokat iline bağlı Yeşilyurt ilçesinde hayvancılıkla süt üretimi için uğraşan işletmelerin yıllık faaliyet sonuçları ve sosyoekonomik yapısını ekonomik yönden değerlendirilmiştir. Yapılan çalışmalarda kullanılan analizler basit tesadüfi örnekleme yöntemi uygulanarak 82 işletmeden anket yöntemi ile sonuca gidilmiştir. İşletmeler mevcut inek adedinin frekans dağılımına göre üç ayrı grup olarak ele alınmıştır. İşletmelerin yıllık ekonomik faaliyet sonuçları belirlemek için sosyo-ekonomik yapıları da incelenmiştir. Net hasıla ve net çiftlik geliri üç ayrı grupta pozitif sonuçlanmıştır. Çalışmada süt üretiminde tam maliyet analizi gerçekleştirilmiş, maliyetin sütün satış tutarının daha üzerinde bir fiyat olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada değerlendirilen işletmelerin pazarlama ve yetiştiricilik yapısına dair veriler ve problemler ortaya atılmıştır.

Yavuz ve ark. (2006), AB ve DTÖ'nün tarım alanındaki desteklerinin ortaya çıkardığı etkileri inceledikleri çalışmalarında, ülkemizde 2000'li yıllara kadar uygulanmış olan kredi, ürün ve girdi sübvansiyonları, destekleme ve diğer geleneksel destekleme politikaları ile tarımda istenen başarı ve bütçe disiplini hedefini ulaşamadığını belirtmişlerdir. Bu yüzden, destekleme politikalarında yeni arayışlara gidildiği bu kapsamda Dünya Bankası ile 2000 yılında gerçekleştirilen anlaşma bağlamında ortaya çıkan Tarım Reformu Uygulama Projesi (ARIP), doğrudan gelir katkısı, girdi ve fiyat katkılarının adım adım kaldırılması, bunun yanında tarım sektöründe devlet müdahalesinin azaltılması amaçlanmıştır. Bu projenin uygulaması sırasında ortaya çıkan aksaklıklar da dikkate alınarak ve AB'ye uyum ve DTÖ kuralları da gözönünde bulundurularak Tarım Stratejisi 2006-2010 belgesi hazırlanmıştır. Tarım Kanununun yürürlüğe girdiği 2006 yılında, tarımsal destekleme politikalarındaki bu değişim; dünyada yaygın olarak görülen uygulamalara uyumlu olması, tarım kanununa dayalı istikrar, bütçe disiplini, süreklilik ve sürdürülebilirlik açısından önemli bir gelişme olmasına rağmen; tarım sektörünün gelişmesinin, devlet ekonominin diğer sektörlerindeki ekonomik büyümeye ve büyüyen bütçeden tarımsal desteklere ayrılan payın büyüklüğüne önemli ölçüde bağlı olduğu gerçeği vurgulanmaktadır.

Demir ve Yavuz (2007), yem bitkilerinin hayvancılık sektörünü desteklemedeki etkileri üzerindeki etkilerini ele aldıkları çalışmalarında, yem bitkileri üretim desenindeki değişimleri belirlemek için (2003-2006) zaman serisi verileri kullanılarak tasvirleyici analizler, ekim alanı üzerine faktörlerin etkisini tespit etmek için de 2003, 2004 yıllarına ait veriler kullanılarak tahmini bir model elde etmişlerdir. Modelde ekim alanı bağımlı değişkeni oluştururken, desteklemeler, hayvan sayısı, doğu bölgeler ve orta bölgeler bağımsız değişkenleri oluşturmaktadır. Analiz sonuçlarına göre; 2002 yılından bugüne geldiğinde ülkemizde yem bitkileri destekleme oranının 7.5 kat arttığı, destekleme miktarlarına bakıldığında ise en fazla payı Ege Bölgesi alırken, Kuzeydoğu Anadolu Bölgesinin altıncı sırada yer aldığı, bu bölge içerisinde yer alan Erzurum ilinde destekleme miktarının 3.5 kat, yem bitkileri ekim alanının ise 5.5 kat arttığı gözlenmiştir. Tahmini modelde, bütün değişkenlerin ekonomik teoriye uygun olduğu, hayvan sayısı, desteklemeler ve doğu bölgeleri değişkenlerinin istatistikî açıdan önemli olduğu tespit edilmiştir. Bu veriler ışığında; desteklemeler hayvancılık açısından karşılaştırıldığında

üstünlüğe sahip olduğu doğu bölgelerinde sürekli olarak artırılarak ve verilecek eğitim çalışmalarıyla desteklenerek devam ettirilmesi önerilmektedir.

Hazneci (2007), Amasya kentinin Suluova ilçesinde sığır yetiştiriciliği ile uğraşan işletmeleri analiz ettiği araştırmasında söz konusu bölgedeki sığır besiciliği ile uğraşan işletmelerde yeterlilik analizlerini hesaplamak ve ekonomik faaliyeti tespit eden unsurları ortaya çıkarmayı hedeflemiştir. Ekonomik faaliyeti belirleyen kriterler tobit modeli ile öngörülmüştür. Çalışmanın sonuçları; küçük işletmeler ile kıyaslandığı zaman büyük işletmelerin daha başarılı olduğunu, orta ve küçük ölçekli işletmelerin genellikle maddi problem ile karşı karşıya kaldığını göstermiştir. Faaliyet analiz sonuçları değerlendirme alanındaki işletmelerin teknik açıdan etkili olmayanları, üretimde herhangi bir düşüş olmadan girdilerini %8.0 düzeyinde azaltılabileceğini ortaya koymuştur. İşletmelerin küçük ölçekli olmaları, teknik eksikliğin en dikkat çekici nedeni olarak nitelendirilmiştir. İnceleme bölgesinde, ekonomik faaliyetle ilgili işletmenin büyüklüğü meraya çıkma durumu ve deneyimi değişkenlerinin olumsuz doğrultuda, işletmecinin kredi kullanımı, eğitim durumu, aile nüfusu, kültür ırkı hayvanlarının oranı ve kayıt tutma durumu, besi süresi yemleme sayısı, yem bitkilerine ayrılan arazi büyüklüğü, değişkenlerin ise olumlu açıdan etkilediği tespit edilmiştir.

Koçak (2007), Kars ilinde hayvancılık alanında devlet tarafından verilen teşviklerin uygulama sürecine ilişkin yaptığı çalışmasında, Kars ilinde faaliyet gösteren kişilerin yatırım teşviklerinden ne denli yararlandıkları ve bu konuyla ilgili yaşadıkları sorunlar bir anket vasıtası ile belirlenmiştir. Elde edilen verilere göre bölgede sığır besiciliğine oranla süt sığırcılığı alanında daha fazla faaliyet gösterildiği ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle çalışanların dağılımı da yine aynı faaliyet alanında yoğunlaşmaktadır. Bölgede süt sığırcılığı alanında çalışanlar daha fazla geçici statüde çalıştıkları görülmektedir. Süt sığırcılığı için en fazla gideri işçilik giderleri oluşturmaktadır. Bu da bölgede işçilik faaliyetlerinin daha çok bu kişiler ve aileleri tarafından gerçekleştirildiği düşünüldüğünde kendi çalışmalarını maliyetlerin önemli bir bölümü olarak değerlendirdiklerini göstermektedir.

Şahinöz, Çağatay ve Teoman (2007), Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü tarafından yapılan tarımsal desteklemelerdeki fark ödemesi modelinin ve sistemin ekonomik analizi

konulu çalışmalarında, fark ödemesi sisteminin belirlenmiş ürünler bağlamında Türk tarımında uygulanabilirliği Dünya Ticaret Örgütü kuralları kapsamında araştırılmıştır. Saptama ve değerlendirmeler sonucunda Türk tarımı için tavsiye edilen fark ödemesi sisteminin Dünya Ticaret Örgütü'nün geliştirmekte olan ülkelere yönelik olarak belirlediği politika değişimleri ve kamu finansman açıkları göz önünde bulundurularak uygulanması gerektiğine dikkat çekilmiştir.

Demir (2009), devlet tarafından uygulanan destekleme uygulamalarının hayvancılık alanındaki etkilerinin bölgesel olarak karşılaştırıldığı çalışmasında, 2005-2007 yıllarında uygulanan destekleme politikalarının etkilerinin ortaya konulmasını amaçlamıştır. Bu politikaların bölgesel etkisini ortaya koymak için sektörde daha ileri teknolojinin kullanıldığı süt ve et verimliliğinin en yüksek düzeyde olduğu Batı Marmara Bölgesine (BMB) ait üç ilde ve geleneksel yöntemlerin kullanıldığı Kuzey Doğu Anadolu Bölgesine (KAB) ait dört ilde 540 adet anket yapılmıştır. Bu verilerle betimleyici analizler yapılmış, suni tohumlama ve buzağı desteği birlikte iki değişkenli, yem ve süt teşvik primi destekleri ise birbirinden farklı tek değişkenli probit modeli kullanılarak analize dahil edilmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar, yetiştiricilerin desteklerden daha iyi faydalanabilmeleri yani desteğin amacına ulaşması için, genel eğitim düzeylerinin yüksek olması, desteklemelerle ilgili eğitim çalışmalarından daha fazla yararlanmaları ve bu çalışmalara katılmaları için gençlerin teşvik edilmesi ve ihtisaslaşmış işletmelerin teşvik edilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca çalışmada, desteklerin bölgesel etkilerinin farklı olduğu ve bölgelerin şartlarının dikkate alınarak her bölge için farklı politikaların oluşturulmasının gerekliliğine işaret edilmektedir.

Özüdoğru (2010), Amasya DSYB'ne üye olan işletmeler kurumlarındaki incelemesinde, işletmelerin önemli bir bölümünün süt sığırcılığıyla alakalı olarak karşılaştığı ilk problem devletin gerçekleştirdiği hayvancılık desteklemelerinin yeterli olmamasıdır. İşletme sahiplerinin ciddi şekilde karşılaştıklarını ifade ettikleri diğer problemler ise finansman alt yapı eksikliği, örgütlenme, düşük süt ücreti, girdi ücretlerinin fazlalığıdır. İşletme sahipleri nitelikli yem sağlamada karşılaşılan zorluklar, hastalıklar, teknik bilgi eksikliği ve hayvan kayıpları gibi problemlere ilişkin fikirlerinin de bu konuda açık olduğunu ifade etmek istemişlerdir. İşletmelerin önemli bir bölümü damızlık temini konusunda, sütü

pazarlamada ve süt ücretlerini zamanında alma konusunda önemli bir problemle karşılaşmadıklarını ifade etmişlerdir.

Ertan (2010), Elazığ ilinde hayvansal desteklerden faydalanma konusunda yerel yöneticilerin yaşadıkları sorunları ele aldığı çalışmasında, makro düzeydeki destekleme politikalarının yerel yetiştiricilerce faydalanma oranının ne olduğu belirlemiş ve hedef kesim olarak ise 2008 yılı damızlık sığır destekleme faaliyetlerinden faydalanabilecek olan Elazığ ilinde sığır yetiştiricilerini seçmiş olup desteklere erişime durumu ve meydana gelen problemler ele alınmıştır. Araştırmadan elde edilen bazı sonuçlara göre, hayvancılık destekleme uygulamalarında ana hedeflerin ölçek ekonomisi olması, işletme ölçek ve alt yapılarının iyileştirilmesi doğru bir politikanın alt yapısını oluşturduğu belirlenmiştir. Ancak toplam üretim değeri, kırsal bölgedeki düşük maliyetli istihdam kapasitesi, toplumsal yararı günümüz şartlarında oldukça yüksek olan orta ve küçük ölçekli hayvancılık işletmelerinin varlığını devam ettirebilmesinin yanında istenen ölçek ekonomisini yapabilmeleri için var olan destekleme hedeflerinin haricinde tutulmaması önem arz etmektedir. Destekleme sisteminde modeli meydana getiren temel unsurlardan biri olan yetiştirici birliklerinin, yetiştiriciler tarafından algılanan nimet-külfet dengesi tekrar yapılandırılmalıdır. Bu tür birliklere karşı yetiştiricilerin davranış ve tutumları, yörelerin sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik niteliklerine göre yeniden sekillendirilmelidir. Yetiştiricilerin yapısal sistemle bütünleşmeleri için var olan durumla beraber yeni şartların ortaya çıkardığı gereksinim ve talepleri karşılayan, öngörülen hedefleri yerine getirme becerisi olan, yeni bir yaklaşıma dayalı sistem tasarımınnın yapılması gerekliliğini vurgulamıştır.

şanlı (2010), “Tokat İlinde Tarım ve Orman Bakanlığı’nın uygulattığı Hayvancılık Projelerinin Kooperatif rgtlenmesi ve Ortaklarına Etkileri” adlı çalışmasında, Tarım ve Orman Bakanlığınca uygulattırılan Hayvancılık Projeleri incelenmektedir. Çalışmada, bu projelerin 2005 yılı uygulama öncesi ve 2009 yılı uygulama sonrası karşılaştırması yapılmıştır. Söz konusu projelerin kooperatif örgütlenmesi ve ortakları üzerindeki etkinliği ortaya konulmuştur. Çalışmanın verileri Tokat yöresinde proje uygulayan kooperatifler içerisinden 4 kooperatif ve 135 ortakla yapılan anketlerden sağlanmıştır. Anket alışmaları sonucunda, uygulanan “Damızlık Sığır Yetiştiriciliği ve Süt Sığırcılığı Projelerinin” kooperatif örgütlenmesini olumlu yönde etkilediği, özellikle kültür ırkı

hayvan sayısının artmasında önemli etkileri olduğu belirtilmiş olup süt üretiminin arttığı görülmüştür. Ayrıca yem bitkileri ve slaj üretiminin projelerin başarı dereceleri ile bağlantılı olarak arttığı gözlenmiştir. Uygulanan sığırcılık projeleri ile ortakların gelirlerinde önemli oranda artış olmuştur.

Tan ve ark. (2011), Türkiye yürütülen tarımsal politikalar dahilinde Çanakkale ilinin mevcut durumunu ele aldıkları çalışmalarında, genel tarım politikaları içerisinde Çanakkale'nin mevcut durumu incelendiğinde 2002 ile 2009 yılları arasında destekleme ödemelerinin iki kattan fazla arttığı, hayvancılık desteklerinin bitkisel üretim destekleri ile eşit düzeye geldiği, bitkisel destekler içinde ise prim desteklerinin oranının yüksek olduğu belirtilmiştir. Ayrıca projeye dayalı kırsal kalkınma destekleri açısından da Çanakkale' de önemli bir potansiyelin var olduğu belirtilmiştir. Çanakkale'de verilen desteklerin etkinliğinin artırılması için ilde rekabet üstünlüğü olan süt, meyve, sebze, zeytinyağı, domates ve su ürünleri gibi tarımsal ürünlerde pazarlama sorunlarının çözülmesi bunun yanısıra pazarlama sorunlarını çözerken de mevcut yetiştirici örgütlerinin etkinleştirilmesi önemli bir adımdır. Planlı ve kayıtlı üretimin artırılması, sürdürülmesi, bölgeye has tarımsal değerlerin korunması, özellikle uygulamada olan kırsal kalkınma politikaları aracılığıyla ilde tarıma dayalı sanayinin geliştirilmesi bu çalışma içerisinde sunulabilecek diğer önerilerdir.

Özüdoğru (2012), Amasya ilinde damızlık sığır yetiştiren işletmelere damızlık sığır yetiştirici birlikleri tarafından sağlanan ekonomik katkıların analiz ettiği çalışmada, Hayvancılık üretim çalışmalarında işletmelerin genel giderlerinin önemli bir bölümünü yem masrafları oluşturmaktadır. Hayvancılık alanının en dikkat çekici problemlerinden birisi kaba yeme olan gereksinimin fazla olması ve mevcut üretiminde bu gereksinime yanıt verecek oranda olmamasıdır. 2000'li yılların başlarında gelişen yem bitkileri destekleriyle artış gösteren yem bitkisi ekim alanları ve üretimi bu problemi ciddi seviyede azaltmaya başlamıştır. Fakat kaba yem isteği hayvansal üretimdeki yükselişe odaklı olarak artmayı sürdürmektedir. Dolayısıyla yem bitkileri üretiminin de bu beklentiye yanıt verecek biçimde doğru orantılı olarak artış göstermesi gerekmektedir. Dolayısıyla yem bitkileri üretim desteği sürdürülmelidir. İkinci ya da üçüncü üretimin gerçekleştirilebildiği bölgelerde silaj yapımı ve yem bitkileri üretimi özendirilmeli böylelikle kaba yem türlerinin üretimi ülke gereksinimini karşılayabilecek seviyeye

ulaştırılmalıdır. Kesif yem üretimi sürecinde dış ülkelere bağlı olunan yem kaynaklarının üretiminin çoğaltılması için özel sektörde faaliyet gösteren işletmelerin damızlık hayvanların üretim süreçleri ve karma yem hammaddesi gibi konularda yatırım gerçekleştirmelerinin önü açılmalı desteklenmelidir. Karma yem ile karma yem maddelerinde uygulanan %8'lik KDV oranı %1 düzeylerine çekilmelidir. Böylelikle; Devletin yem ve yem ürünlerinden elde ettiği vergi gelirleri azalmayacak, aksine artacak, haksız rekabetin önüne geçilecek, hayvansal ürünlerde karşılaşılan maliyetler azalacak ve hayvansal ürünlerin tüketimi artacaktır.

Saygı ve Alarslan (2012), Yozgat ilinde kaba yem ürünlerini destekleme faaliyetlerinin süt sığırtı yetiştiriciliği üzerindeki etkilerini ele aldıkları çalışmalarında, kaba yem destekleme faaliyetlerinin, Yozgat yöresi süt sığırtı yetiştiriciliğine ilişkin katkılarını belirlemeyi amaçlamışlardır. Çalışmanın temel materyalini, seçilen köylerde bulunan süt sığırtı yetiştiricilerinden anket yöntemi ile elde edilen veriler oluşturmuştur. Yapılan çalışmada, 64'ü destek alan ve 81'i destek almayan olmak koşulu ile 145 yetiştirici üzerinde anket çalışması yapılmıştır. Çalışmada, Tarım ve Orman Bakanlığının 2000/467 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile tarımda yem bitkilerinin desteklenmesine yönelik kararların uygulama neticeleri, Yozgat ilindeki yem bitkilerinin üretildiği bölgelerde önemli artışların gerçekleştiğini, fakat bu artışların, bölgede bulunan hayvan varlığının kaba yem gereksinimini gidermek için yetersiz olduğu anlaşılmıştır. Bunun yanı sıra, bölgede süt sığırtı yetiştiriciliğinin daha geliştirilebilmesi için yetiştiricinin kooperatifler vasıtası ile örgütlenmesinin sağlanması ve hükümetin ile süt teşvik primi ve kaba yem destekleri noktasında devamlı ve istikrarlı bir politika takip etmesi gerektiği belirlenmiştir.

Türkiye'de 2000'li yılların başından itibaren Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından uygulanmaya başlanan doğrudan gelir desteği ödemelerine uygun olmak koşuluyla hazırlanan çiftçi kayıt sistemi (ÇKS), sisteme kayıtlı olan yetiştiricilere üretim faaliyetlerinden ayrı olarak verilen ödemelerin gerçekleştirilmesini hızlandırmıştır. Hazırlanan ÇKS verilerinden faydalanılarak, ürün miktarı ve ürün deseni kayıtlı arazilerine göre Mazot Gübre Desteği, Yem Bitkileri Desteği, Fark Ödemesi Desteği, Ürün Prim Desteği, Sertifikalı Tohum Desteği, hayvancılık kayıt sistemi olan TÜRKVET kayıtlarına göre, Anaç Sığırtı Desteği, Anaç Koyun-Keçi Desteği, Anaç Manda ve Malak Desteği, Buzağı Desteği, Soykütüğü Fark Desteği, Kırmızı Et Desteği, Sürü Yöneticisi

İstihdam Desteği, Halk Elinde Manda ve Koyun-Keçi Desteği, Su Ürünleri Desteği, gibi çeşitli destekleme ödemeleri ile devam ettirilmektedir (Anonim, 2018).

Çelik (2013), tarımsal desteleme faaliyetleri çerçevesinde yürütölen faaliyetlerin yem bitkilerinin üretim ve ekilişii üzerindeki etkilerini ele aldığı çalışmasında, tarımsal destekleme oranlarındaki değişiklikle özellikle tek senelik yem bitkileri ekim yerlerindeki değişiklik arasında hemen hemen paralellik vardır. 2000-2013 yılları arasında fiğ (ot) ve silajlık mısırdaki desteklenen bölgenin totalde ekim alanına oranı azalmıştır. Farklı bir ifadeyle toplam ekim alanı içerisindeki destekleme miktarının seviyesi azalmıştır. Korungada ise bu oran artış göstermiştir, bir başka ifadeyle toplam alan kapsamında destekleme yapılan silajlık mısır ekim bölgesi artmıştır. Söz konusu verilerden tarımsal işletmelerce destekleme alınmaksızın yem bitkisi ekimi gerçekleştirildiği; desteklenemeyecek bölgelere de yem bitkisi ekiminin gerçekleştirildiği algılanabileceği gibi her geçen gün artan kültür ırkı hayvanların gereksinimlerini giderebilmek adına gereken yem bitkisi yetiştiriciliğinin de yapıldığı sonucuna varılmaktadır.

Erdal ve ark (2013), Kahramanmaraş ilinde yetiştiriciler açısından tarımsal desteklerin incelenmesini ele aldıkları çalışmalarında, Türkiye’de uygulama kapsamında olan tarımsal desteklemeler yetiştirici temelinde ele alınmıştır. Çalışma sonuçları, Kahramanmaraş İli Merkez İlçesine bağlı olan köylerden basit tesadüfü örneklem modeline göre bağlı tespit edilen 177 yetiştiriciden anket yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma verileri 177 yetiştiriciden 130’unun tarımsal destekleme uygulamalarından yararlandığını, 47 yetiştiricinin ise yararlanamadığını belirlemiştir. Yetiştirici kesim genellikle nakit almak yerine girdi (gübre, mazot vb.) ücretlerinde indirim gerçekleştirilmesini talep etmektedir. Söz konusu yetiştiriciler, ürünlerinin ederinde pazarlanamamasından muzdariptirler.

Gözener (2013), TR83 bölgesinde faaliyet gösteren sığır yetiştiricilerinin teknik etkinlik ve ekonomik yapılarını ele aldığı araştırması, TR83 Bölgesi’nde sığır yetiştiriciliği yapan 325 tarım işletmesinin 2010-2011 yıllarındaki verilerinin ele alındığı bu çalışmada; besicilik çalışmalarını sürdüren işletmelerin genel nitelikleri ile sosyo-ekonomik yapıları ve ortaya çıkarılmış, ekonomik incelemesi yapılmıştır. Ayrıca yıllık ekonomik etkinlik sonuçları değerlendirilmiş ve sığır yetiştiriciliği alanında faaliyet gösteren işletmelerde

teknik çalışma analiz modeli gerçekleştirilmiştir. Değerlendirilen işletmeler kapsamında toplam hayvan sayısının önemli bir bölümünü besi sığırı varlığı meydana getirmektedir. Üretim masrafları içerisinde besi hayvanı gereçleri ve yem masrafı en yüksek orana sahip olduğu tespit edilmiştir. Çalışma bölgesi kapsamında besicilik çalışmalarıyla ilgilenen yetiştiriciler, besi hayvanının satış sürecinde özellikle fiyat düşüklüğü gibi yaşadıkları sorunlardan dolayı pazarlama problemlerinin çözüme ulaşmasını beklemektedir.

Tan ve ark (2014), Çanakkale ilinde uygulanan tarım politikaları dahilinde mevcut tarım faaliyetlerinin değerlendirilmesini amaçladıkları çalışmalarında, günümüzde Tarım ve Orman Bakanlığı'nca sürdürülen tarım destek ve politikaları hayvancılık, havza bazlı destekler, tarımsal danışmanlık destekleri, sertifikalı tohum ve fidan desteği, toprak analizi, gübre, organik tarım ve mazot ve iyi tarım olmak üzere çok boyutlu uygulamalar mevcuttur. Türkiye de gerçekleştirilen destekleme politikaları paralelinde Çanakkale'nin mevcuttaki durumu ele alınmıştır. Türkiye de de uygulamada olan mevcut tarım politikaları paralelinde Çanakkale ilinde 2012 yılı itibari ile bitkisel üretim desteğinde 35 770 699 TL, hayvansal üretim desteğinde ise 79 373 881 TL olmak üzere toplamda 115 144 570 TL destek sağlanmıştır. Toprak analiz destekleri, gübre, mazot, hayvan başına ödemeler, çiğ süt destekleri ödemeler kapsamındaki en çok paya sahiptir. Çanakkale ilinde uygulama kapsamındaki tarım politikaları ve yararlanılan tarım politikası uygulama araçları, ülkemizdeki bölgesel ve popüler üretim modeline uygun şekilde gelişim sergilediği belirtilmiştir.

Tan (2015), "Türkiye'de Tarımsal Destekleme Politikaları" adlı çalışmasında, son on yıl içerisinde ülkemizde tarımsal desteklemelerin bütçe kapsamındaki oranı, desteklerin konularına göre dağılım düzeyleri ve değişiklikleri ele alınmıştır. Tarım alanında merkezi bütçedeki toplam büyüklüğün GSYH'deki oranı yıllar içerisinde çok fazla değişime uğramamış %0.5 - %0.6 aralığında bir oranda değişiklik göstermiştir. Merkezi bütçede tarıma ayrılan toplam bütçe büyüklüğünün genel bütçe içindeki payı ise 2004 yılında %2.0 düzeyindeyken, 2006'da %2.7'ye çıkmış, 2007'de ise %6.0'ya ulaşmıştır. Bu çalışma sonucunda ulaşılan veriler bağlamında tarım sektörüne toplam bütçe dahilinde ayrılan payın diğer sektörlerle kıyasla çok daha düşük olduğu, tarım ve destekleme faaliyetlerindeki devamlı değişim ve yenilemeye karşın bütçenin değişime uğramadığı sonucuna ulaşılmıştır. Diğer yandan desteklemelerin sektördeki dağılımı ele alındığında

hayvancılık desteklemelerinin ve özellikle arz açığı bulunan ürünlerde gerçekleştirilen fark ödeme desteklerinin bulunması ve bu desteklerdeki artış olumlu bir sonuç olarak kendini göstermektedir.

Ata ve Yılmaz (2015), Burdur ilinde hayvansal üretimin desteklenmesi amacıyla yürütülen politikaların hayvansal üretim alanında faaliyet gösteren işletmeler üzerindeki etkilerini ele aldıkları çalışmalarında, ülkemizde uygulamada olan hayvansal üretimi destekleme faaliyetlerinin süt sığırcılığı işletmeleri üzerine katkılarını ele almışlardır. Ülkemizde ciddi bir süt üretim kapasitesi barındıran Burdur ili dahilinde; 50 geleneksel türde süt sığırcılığı ve 50 adet modernize edilmiş sığırcılık işletmesi olmak üzere toplamda 100 işletmeden anket tekniği ile sağlanan verilerden yararlanılarak incelenmiştir. Bulgular sonucuna göre modernize edilmiş işletmelerin, geleneksellere kıyasla daha çok destekten yararlandıkları belirlenmiştir. Ulaşılan sonuçlar, süt sığırcılığı işletmelerinin teknolojiden yararlanma oranlarının artması halinde daha nitelikli süt üretimi gerçekleştirdikleri bunun neticesinde de daha çok gelir sağladıklarını göstermesi bakımından önemli bir sonuçtur. Dolayısıyla çalışma kapsamında yer alan bölgede hayvancılığı modern hale getirme çabalarına ilişkin desteklerin arttırılmasının söz konusu bölge yürütülmekte olan süt sığırcılığının gelişimine ciddi katkıda bulunacağı öngörülmektedir.

Aksu ve Dellal (2016), Afyonkarahisar ilinde büyükbaş hayvancılığın desteklenmesine yönelik olarak verilen yem desteğinin hayvancılık üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamışlardır. Çalışma yem bitkileri yetiştiriciliği ve büyükbaş hayvancılık tarafından ülkemizde hemen hemen %2.3 ve %2.5 ile ciddi bir paya sahip olmasıdan dolayı Afyonkarahisar şehrinde yürütülmüştür. Kent genelinde en çok ekilen yonca, korunga, fiğ ve silajlık mısır yetiştiriciliğinin değerlendirilmesi nedeniyle veriler, yem bitkileri desteğinden yararlanan işletme ve kuruluşlardan anket yoluyla toplanmıştır. Doğa olayları, üretim tekniği ve yem bitkisi ekim alanı bakımından kenti temsil edebilecek Merkez, İhsaniye ve Çay ilçelerinde yer alan 12 köyde anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Yem bitkileri ekim alanları yüzölçümü büyüklüğü açısından kuruluşlar tabakalı örnekleme; 30 + ile 15-29 ve 10-14 olarak üç ayrı gruba bölünmüştür. Ele alınan parametreler arasında anlamlı bir bağıın olup olmadığı ki-kare bağımsızlık testine göre, yem bitkileri desteğinden yararlandıktan sonra büyükbaş hayvanların

sayısındaki artışla kuruluş ve işletmelerin yıllık toplam gelirlerindeki büyükbaş hayvancılığın payıyla yem bitkisi ekim alanı yüzölçüm büyüklüğü ilişkisinde olumlu bir ivme belirlenmiştir. Yem bitkileri yardımı etkinliğini artırmak amacıyla destekleme koşulları belirlenirken, büyükbaş hayvancılığın işletmenin yıllık toplam geliri içerisindeki oranın, büyükbaş hayvan sayısının, yem bitkisi ekim yüzölçümü alanı büyüklüğünü değerlendirmeye alınmasının katkı sunacağı kararına varılmıştır.

Çallı (2016), Türkiye’de uygulanmakta olan hayvancılığı destekleme uygulamalarının Tokat ilinde faaliyet gösteren işletmelerin görüşlerine göre incelenmesini ele aldıkları çalışmalarında, araştırma kapsamında ulaşılan verilen değerlendirerek Türkiye’deki hayvancılık sektörüne devlet tarafından uygulanan destekleme politikalarını ve hayvancılık sektörünün genel durumu makro boyutta incelemiştir. Araştırmasında Tokat il ve ilçelerinde büyükbaş hayvancılık faaliyeti gösteren toplam 188 işletmede anket yapmıştır. Çalışma bölgesinde ki işletmelerin sosyo-ekonomik ve demografik özellikleri, hayvancılık faaliyetine ait özellikler ve sorunları, yetiştirici örgütlerine üyelik durumları, destekler hakkındaki bilinç düzeyleri, desteklemelerden memnuniyet ve yararlanma durumlarını incelenmiştir. Çalışma sonucunda yetiştiricilerin %75’inin yetiştirici örgütlerine üye olduklarını ve işletme büyüklüğü arttıkça yetiştirici örgütüne üye olma oranının arttığını belirlemiş fakat, küçük işletmeler için yetiştirici örgütlerinin kayıt ücretlerinin ve aidatlarının yüksek bulunduğunu da tespit etmiştir. İncelenen yetiştiricilerin desteklemeler hakkındaki bilinç düzeylerinin yüksek olduğunu ve destekleme koşullarını iyi bildiklerini ancak, yetiştiricilerin, destekleme ödemelerinden yararlanma şartlarının ve bürokratik işlemlerin fazla olmasından dolayı desteklemelerden yeterli düzeyde faydalanamadıklarını belirlemiştir. Çalışmada elde edilen sonuçlara göre, yetiştiricilerin hayvancılık faaliyetlerini sürdürebilmeleri ve geliştirebilmeleri için yetiştirici örgütlerine üyelik ve destekleme şartlarının küçük işletmeler açısından yeniden düzenlenmesi gerektiğini dile getirmiştir.

Erdal ve ark. (2016), Çalışmada Türkiye’de TR83 bölgesinde hayvan sayılarına ilişkin mevcut durum araştırılmış ve geleceğe yönelik tahminlerde bulunulmuştur. Türkiye’de uygulanan mevcut hayvancılık destekleme politikaları tartışılmış, destekleme politikalarının kısa ve uzun dönem etkileri ülke ve bölge düzeyinde incelenmiştir. TR 83 bölgesinde (Amasya, Çorum, Samsun, Tokat) hayvan yetiştiricilerinin destekleme

ödemelerinden yararlanma seviyeleri incelenerek desteklemelerin işletmeler açısından getirisi değerlendirilmiştir. Türkiye’de hayvancılık destekleme ödemeleri her bölgede aynı şekilde uygulanmasına rağmen batı bölgelerinde destekleme ödemelerinden faydalanma oranının yüksek, doğu ve bazı iç kısım bölgelerinde ise oldukça düşük olduğu tespit edilmiştir. İşletmelerin uygulanan desteklerden tam olarak faydalanmasının; bulunduğu bölgeye, eğitim seviyesine ve desteklemelerden nasıl faydalanacağını bilme seviyesine bağlı olduğu bulunmuştur. Bu durumda hayvancılığın gelişmesi ve desteklemelerin ülke genelinde eşit dağılımının sağlanması için, destekleme uygulamalarında bir takım yeni düzenlemelerin yapılması gerektiğini belirtmişlerdir.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

Bu araştırmada Dünyada ve Türkiye'deki hayvancılık işletmeleri ile ilgili veriler; Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAOSTAT) ve Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Veteriner Bilgi Sistemi (TÜRKVET), Tarım ve Orman Bakanlığı (TOB), AB İstatistik Kurumu (EUROSTAT) ve Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği Soykütüğü Kayıt Sisitemi (E-ISLAH), gibi resmi istatistik kaynaklarından sağlanmıştır. Diğer yandan konuya ilişkin gerçekleştirilen araştırmalar, çeşitli ulusal ve uluslararası araştırmalar, çıkarılan yönetmelik ve tüzükler söz konusu web sayfalarından yararlanılarak sağlanmıştır. Türkiye'de hayvancılık sektöründe uygulanan destekler ve teşvik uygulamaları için Tarım ve Orman Bakanlığı verileri ve Resmi Gazete den yararlanılmıştır. Yetiştiricilerin destekleme ödemelerinden yararlanma seviyesini belirlemek ve desteklemerin yetiştiriciler üzerindeki etkilerini analiz etmek için kullanılan veriler 2014 yılında Tokat ili Almus ve Artova ilçesine bağlı 18 köyde bulunan 130 yetiştiriciden yüz yüze gerçekleştirilen anket çalışması ile elde edilmiştir.

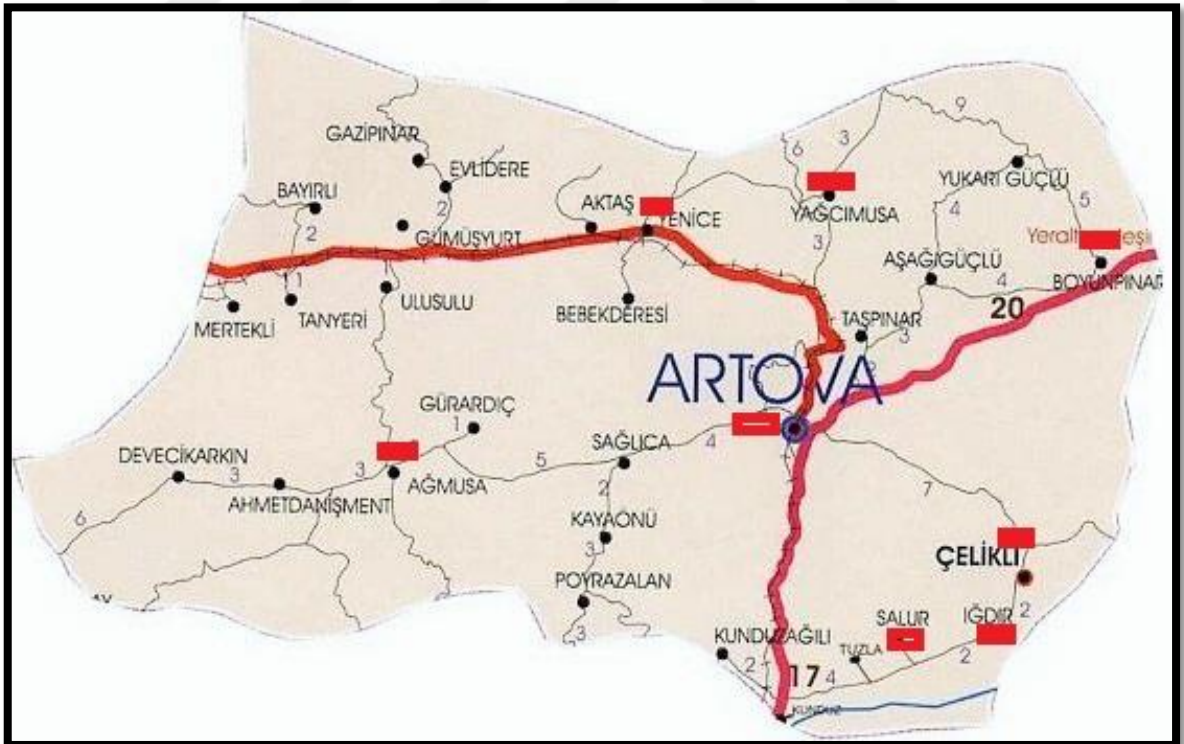
3.2. Yöntem

3.2.1. Köyler ve örnek işletmelerin seçilmesinde izlenen yöntem

Tokat ili Almus ilçesinde bulunan 38 belde/köyden ve Artova ilçesinde bulunan 28 belde/köyden birinci aşamada bölgeyi tanıyan Almus ve Artova Tarım ve Orman İlçe Müdürlükleri, Ziraat Odası Başkanlığı, Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği, Süt Üreticileri Birliği ve Hayvancılık Kooperatiflerindeki tecrübeli teknik personel ve Veteriner Hekimlerle görüşülerek, 2014 yılındaki verilere göre, Almus ilçesi için toplam köy sayısının %25.0'i olan ve araştırma bölgesini temsil edebilecek 10 köy, Artova ilçesi için toplam köy sayısının %25.0'i olan ve araştırma bölgesini temsil edebilecek 8 köy belirlenmiştir. Şekil 3.1' de Almus ilçesinden seçilen köyler ve Şekil 3.2' de Artova ilçesinden seçilen köyler işaretlerle gösterilmiştir. Bu köyler Almus ilçesinde Çevreli, Ormandibi, Kınık, Kapıcı, Babaköy, Bakımlı, Serince, Görümlü-Akarçay ve Merkez köyleridir. Artova ilçesinde Ağmusa, Boyunpınar, elikli, İğdir, Salur, Yağcımusa, Yenice ve Merkez köyleridir.

Şekil 3.1. Almus ilçesinde anket çalışması yapılan köyler

Şekil 3.2. Artova ilçesinde anket çalışması yapılan köyler

İkinci aşamada seçilen 18 köyde bulunan 1650 hayvancılık işletmesinden basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile 130 işletme tespit edilerek bu işletmeler ile yüz yüze görüşme yöntemiyle anket çalışması yapılmıştır.

Yapılan örneklemelemlerde % 90 güven aralığı (t=1,65) ve ortalamadan %10 sapma ile çalışılmıştır. Yapılacak anket sayısı (örnek hacmi) aşağıdaki formül yardımı ile bulunmuştur (Çiçek ve Erkan, 1996).

$$n = \frac{N \cdot S^2 \cdot t^2}{(N - 1) \cdot d^2 + S^2 \cdot t^2} \quad (1)$$

Burada;

n; örnek hacmini

S; standart sapmayı

t; güven sınırını

N; örnekleme çerçevesine ait toplam birim sayısını

d; kabul edilen hata düzeyini ifade etmektedir.

Bulunan “n” (örnek hacmi) değeri neticesinde hane sayısına göre genel oran tespit edilerek, gayeli örnekleme yöntemiyle seçilen köylerin hane sayılarından genel oran katsayısıyla her köyde anket yapılacak işletme sayısı Çizelge 3.1’ de belirtilmiştir.

Çizelge 3.1. Köylere göre anket yapılan yetiştirici sayıları

ALMUS Köyün Adı	Anket Yapılan Çiftçi Sayısı	ARTOVA Köyün Adı	Anket Yapılan Çiftçi Sayısı
Çevreli	10	Ağmusa	5
Ormandibi	10	Boyunpınar	5
Kınık	5	Çelikli	10
Babaköy	10	İğdir	5
Kapıcı	5	Salur	5
Bakımlı	10	Yağcımusca	5
Serince	5	Yenice	5
Sahilköy	5	Merkez	10
Görümlü	10		
Merkez	10		
İlçe Toplamı	80	İlçe Toplamı	50
Genel Toplam	130		

3.2.2. Verilerin analizinde izlenen yöntem

Araştırma bölgesinde yapılan anketler üzerinden çiftçilerin sosyo-ekonomik özellikleri, yeterli ve yetersiz buldukları tarımsal destek kalemleri, yapmakta oldukları tarımsal faaliyetleri, tarımsal destekleme faaliyetlerinden faydalanma durumları, tarımsal desteklemelerden yararlanırken karşılaştıkları sorunlar ile tarımsal desteklemelerden beklentileri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışma bölgesinde bulunan yetiştiriciler için hazırlanan anket formları, kontrol düzeltme ve tamamlama işlemleri yapılarak göstergelere aktarılmıştır. Elde edilen veriler değerlendirmeye alınarak şekiller oluşturulmuştur. Şekiller yüzde hesaplamalar ile düzenlenmiştir.

Mann-Whitney U testi iki kitleyi tanımlayan iki bağımsız örneklemin farklı medyan değerlerine sahip olup olmadığını (ya da iki kitledeki skorların rank sıralamasına göre dağılımlarının farklı olup olmadığını) test etmekte kullanılır.

Mann-Whitney U testi'nin sonucu anlamlıysa iki örneklemin medyanları arasında anlamlı bir fark vardır ve bunun sonucu olarak araştırmacı örneklemelerin yüksek olasılıkla farklı medyan değerlerine sahip kitlelerden alındığı kararına varır. Mann-Whitney U testi adı altında tanımlanan testin iki şekli bağımsız olarak Mann ve Whitney (1947) ve Wilcoxon (1949) tarafından inşa edilmiştir. Burada anlatılan şekli yaygın olarak Mann-Whitney U testi olarak isimlendirilir. Wilcoxon (1949) tarafından inşa edilen şekli genellikle Wilcoxon-Mann-Whitney U testi olarak adlandırılır. Farklı eşitlikler ve farklı tablolar kullanılmasına rağmen testin iki şekli de benzer sonuçlar verir. Temel kitle dağılımı için varyansların homojenliği varsayımı genel olarak Mann-Whitney U testi için kabul edilmediğinden, iki bağımsız örneklem t testi yerine varyansın homojenliği varsayımını bozan Mann-Whitney U testinin kullanımı uygundur. Mann-Whitney U testi'nin kullanılmasının önerilmesine bir sebep de aralık / oran verinin ranklandırılmasından dolayıdır, araştırmacı sapan değerlerin etkisini azaltabilir veya yok edebilir. Sapan değerler değişkenliği aşırı derecede etkilediğinden iki ya da daha çok örneklem arasında varyansların heterojenliğinden sorumlu olabilir.

Araştırma kapsamında anketlerin dökümü excel formatında hazırlanmıştır. Tablolar halinde sunulmuştur. Mann-Whitney U testi SPSS-21 paket programı ile gerçekleştirilmiştir. Anlamlı sonuçlar yorumlanmıştır.

4. KURAMSAL BİLGİLER

4.1. Türkiye’de ki Tarımsal Destekleme Uygulamaları

Türkiye’de Cumhuriyet döneminden günümüze kadar bir takım destekleme politikalarıyla hayvancılık faaliyetleri desteklenmiştir. 1950’li yıllara dek destekler daha çok veterinerlik hizmeti, hastalıkların kontrolü ve yerli ırkların ıslahı dâhilinde yapılmaktaydı. 1950’li yıllarda Yem Sanayi, Et Balık Kurumu ve Türkiye Süt Endüstrisi Kurumu gibi Kamu İktisadi Teşebbüsleri aracılığıyla girdi ve ürün desteği gibi desteklemelerde vermeye başlanılmıştır. Söz konusu destekler 1963 yılından itibaren başlayan planlı süreçle beraber hız kazanmıştır. 1995 yılında Türkiye Süt Endüstrisi Kurumu ve Yem Sanayi’nin tümüyle özelleştirilmesi ile süt alımları ve yem destekleri kesilmiştir (Demir, 2009).

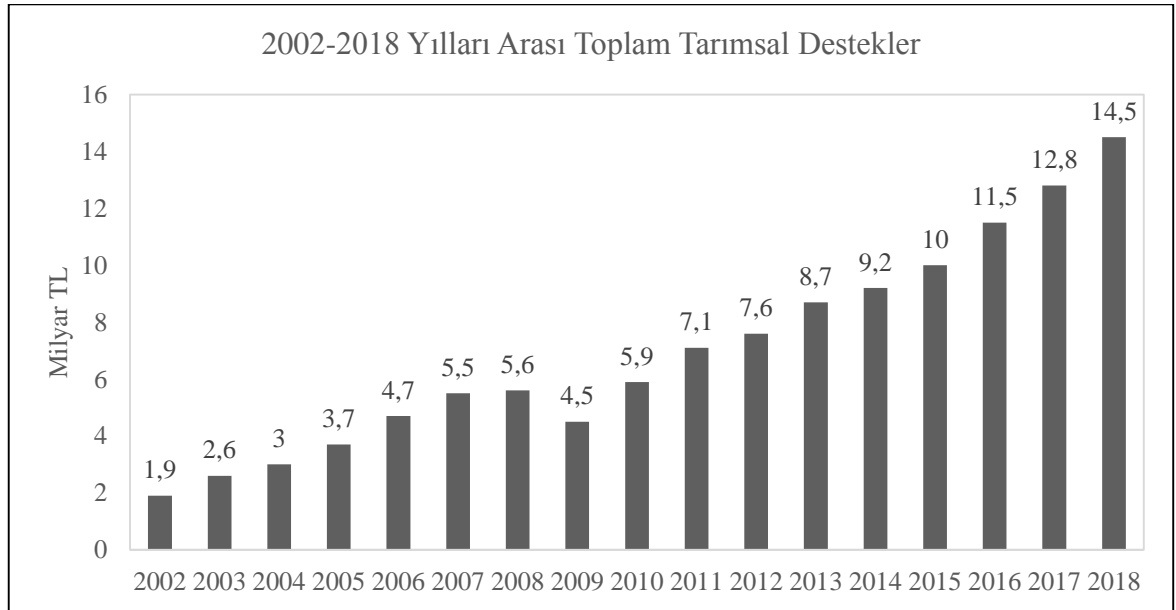
2000 yılında yürürlüğe giren 467 Sayılı Hayvancılığın Desteklenmesi Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı ile hayvancılık destekleme politikalarına yeniden düzenleme getirilmiştir. Söz konusu düzenlemeler, devam eden dönemlerde alınan yeni kararlarla güncellemeler yapılmıştır. 2006’da tekrar düzenlenen 10 811 sayılı karara göre, hayvansal ürünlerin işlenmesi ve pazarlanması, hayvan kimlik sisteminin teşviki, hayvan sağlığı ve refahı, işletmelerde sağlığa uygunluk şartlarının sağlanması, işletmelerin ihtisaslaşması, verimliliğin yükseltilmesi, kaba yem üretiminin yaygınlaştırılması, hayvancılık işletmelerinde ırk ıslahı ile bunlarla ilişkili takip, kontrol ve standartların iyileştirilmesi adına var olan destekleme araçlarına ilave olarak pazarlama destekleri, et primleri, hayvancılık işletmelerinin modernizasyonu destekleri ile çevresel tedbirlere ilişkin önlemler hayata geçirilmiştir (Demir, 2009).

Türkiye’de 2000 yılından itibaren hayvancılık alanında faaliyet gösteren işletmelere yönelik teşvikler konusunda ciddi değişimler meydana gelmiştir. Özellikle hayvancılık sektöründe hayvan refahı, işletmelerde sağlığa uygun koşullarda üretim, işletmelerin uzmanlık düzeyinin artırılması, işletme veriminin yükseltilmesi ve ırk ıslahı konularında önemli tedbirler uygulamaya konulmuştur. Söz konusu uygulamalara paralel olarak hayvancılığın geliştirilmesi amacıyla tarımsal destek faaliyetleri de artırılmış, bu uygulamalar sonucunda hayvancılıkta tarımsal destek düzeyi 2002 yılında %4.0

düzeyinde iken, 2010 yılında %22.3 düzeyine, 2011 yılında ise %28.0 düzeyine çıkmış, 2018 yılında %25.0 civarında seyretmiştir(Anonim,2018).

Türkiye’de tarımın ekonomi ve istihdam içerisindeki payına bakıldığında, bu oranın küçümsenemeyecek ölçüde olması geçmiş dönemlerden günümüze bu alanın gündemde yerini korumuştur. Ancak tarımdaki problemlere ilişkin kalıcı alternatifler henüz bulunamamıştır. Özellikle destekleme politikalarının gerçeklikten uzak, çoğunlukla gündeme uygun popüler kaygılara uygun hazırlanması, tarım alanının mevcut problemlere çözüm bulunmasına engel teşkil etmektedir. Bunun yanında destekleme ödemelerinin, tarımsal nüfusu arındırıcı bir politika aracı olarak kullanılmayıp, tarımsal üretimi doğal olarak da tarım nüfusunu artırıcı şekilde kullanılması, verim, tarım işletmelerinde küçük ölçek problemi ve çok parçalılık gibi sorunlarında çözümünü engellemektedir. Bundan dolayı, öncelikli fizibilite çalışmasıyla Türkiye’de destekleme çalışmalarının son durumunun ne olduğu ve evrensel boyutta ne gibi bir eğilimin mevcut olduğunun tespit edilmesi önemlidir. Ayrıca Cumhuriyet’in ilanından 1990’lı yıllara dek uygulanan destek faaliyetlerinin genellikle koruyucu, destekleyici ve müdahaleci nitelikte olduğu belirlenmiştir (Acar, 2006).

Türkiye’de 2002-2018 yılları arasında uygulanan toplam tarımsal destek miktarları Şekil 4.1’de verilmiştir.

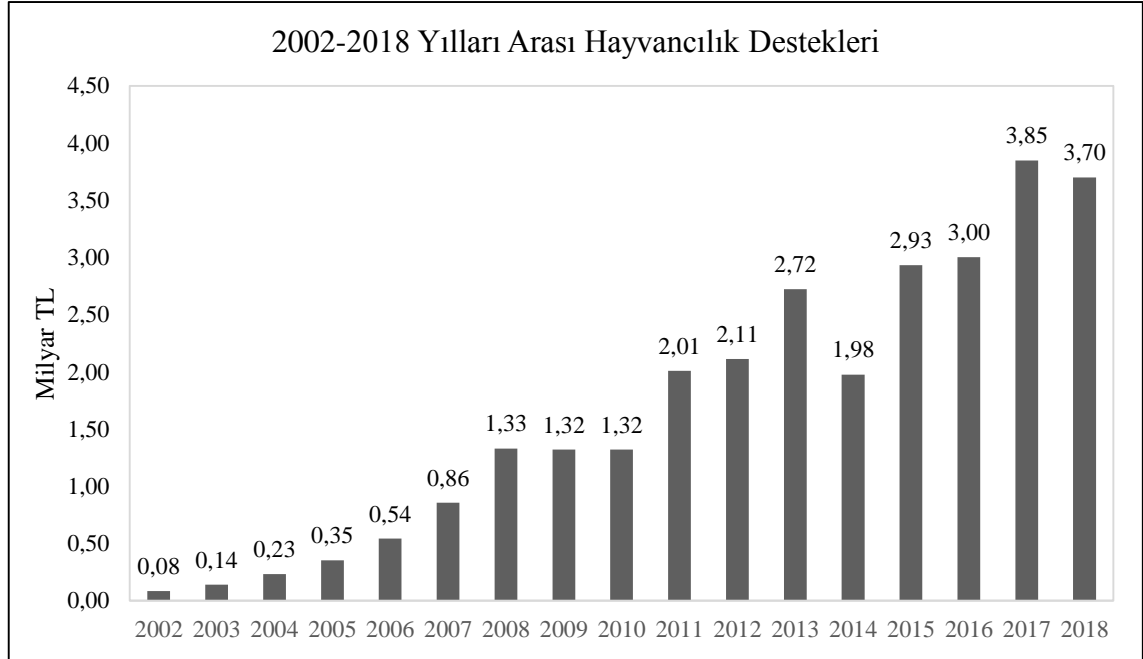

Kaynak: TOB, 2018a

Şekil 4.1. Türkiye’deki Toplam Tarımsal Destekleme Miktarları

2002 yılında 1.9 Milyar TL, 2008 yılında 5.6 Milyar TL'ye çıkan toplam destek miktarı, 2009 ve 2010 yıllarında azalmış, 2011 yılında ise 7.1 Milyar TL'ye, 2018 yılında 14.8 Milyar TL'ye kadar arttığı görülmektedir (TOB, 2018a).

Bu destekleme miktarları içerisinde hayvancılık destekleme kalemlerinin toplam destekleme bütçesi içerisinde ki payı incelendiğinde;

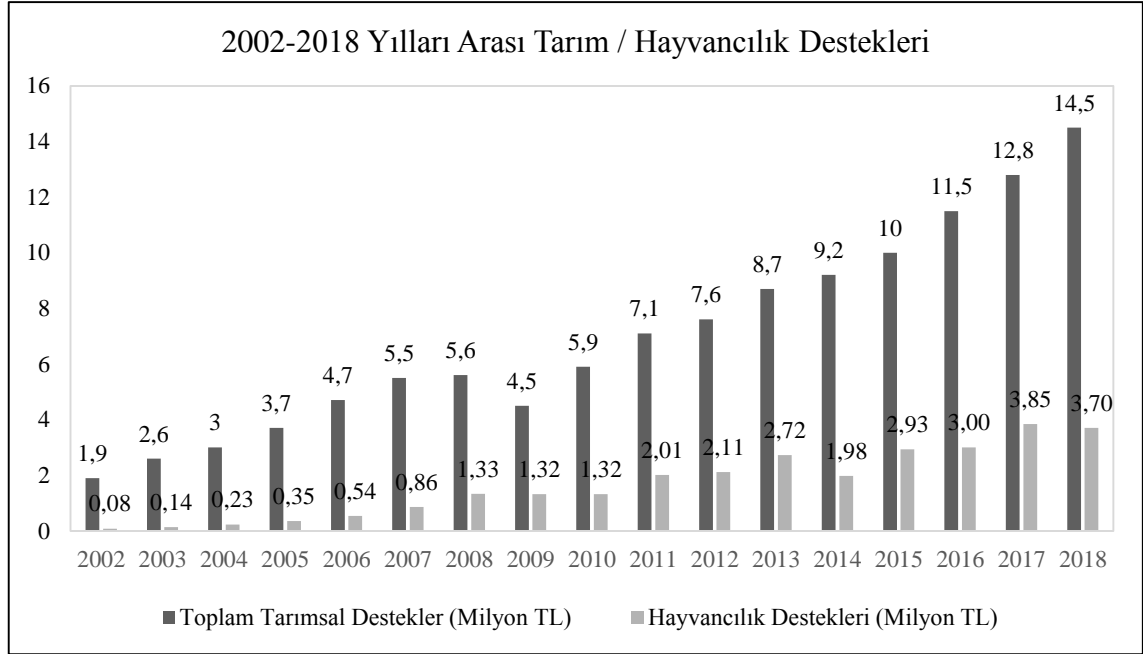

Kaynak: TOB, 2018a

Şekil 4.2. Türkiye' deki Toplam Hayvancılık Destekleme Miktarları

2002 yılında 83 Milyon TL olan hayvancılık desteklemeleri yıllar içerisinde artarak toplamda 3.70 Milyar TL ye kadar çıkmıştır. Ancak toplam destekleme bütçesi içerisinde ki payı 2002 yılında % 4.6 iken, 2018 yılında % 25.5 seviyelerine çıkmıştır (Şekil 4.2).

Şekil 4.3’de Toplam tarımsal ve hayvancılık destek miktarları birlikte verilmiştir.

Kaynak: TOB, 2018a.

Şekil 4.3. Türkiye’ de Toplam tarımsal destekler içerisinde Hayvancılık desteklerinin payı

Türkiye’de uygulanan hayvancılık destekleme ödemelerinin 2010- 2017 yılları arasındaki durumu Çizelge 4.1’de verilmiştir. 2016 yılına kadar verilen anaç sığır desteklemesi yapılan politika değişikliği ile buzağı desteğine çevrilmiştir. 2016 yılına kadar 100 Milyon TL civarında seyreden buzağı desteklemesi 2017 yılında 1.5 Milyar TL seviyesine kadar çıkmıştır. Yine 2016 yılına kadar 2.5 Milyar TL seviyelerinde seyreden toplam hayvancılık desteklemeleri 2017 yılında ki buzağı desteklemesinin katılmasıyla 3.5 Milyar TL seviyesine çıkmıştır.

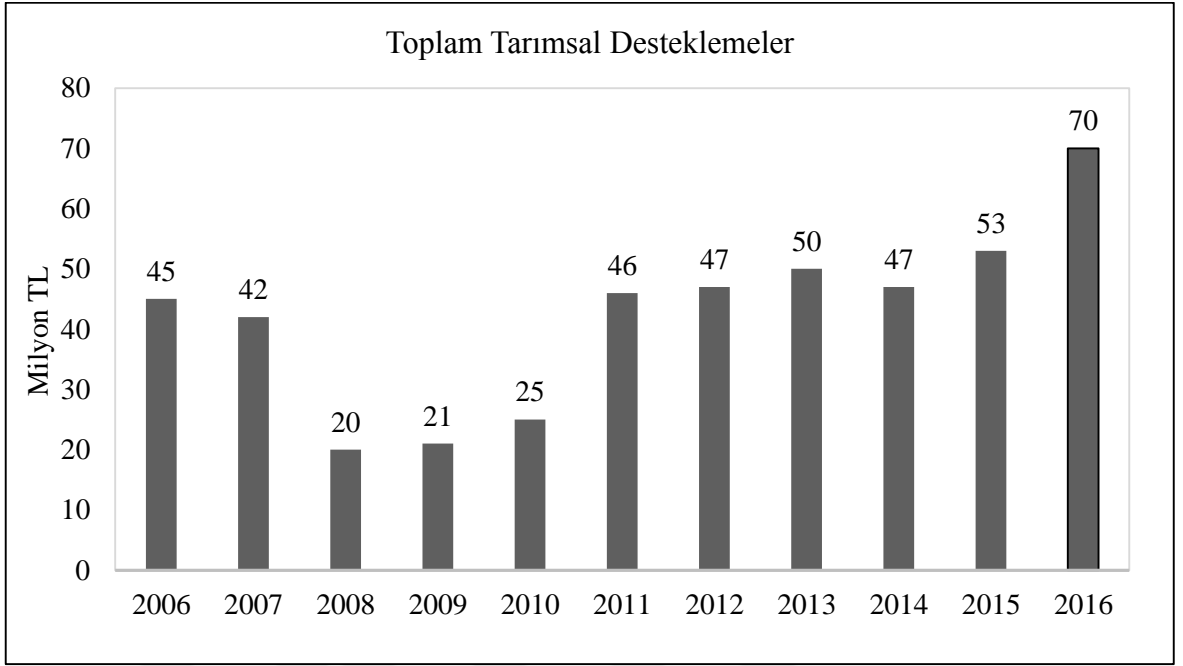
Çizelge 4.1. Türkiye Genelindeki Hayvancılık Destekleme Miktarları (Bin TL)

Türkiye Geneli Hayvancılık Destekleri	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Yem Bitkisi Desteklemesi	231 606	257 054	293 504	311 533	334 501	338 418	344 594	435 218
Suni Tohuml. Doğan ve Normal Buzağı Desteklemesi	42 126	52 280	82 871	91 561	95 534	108 960	127 995	1 477 902
Küçükbaş Hayvancılık Desteklemesi	137 150	180 256	281 573	359 170	421 020	478 938	506 949	519 871
Süt Teşvik Piriimi Desteklemesi	334 077	449 674	434 814	533 592	487 459	580 638	451 969	535 694
Anaç Sığır Desteklemesi	246 187	349 841	495 680	566 950	577 338	643 491	732 538	0
Anaç Manda Desteklemesi	0	0	0	0	0	0	0	12 742
Halk Elinde Manda ve Küçükbaş Gen Kaynakları Korunması Desteklemesi	4 098	24 131	45 292	58 648	57 470	77 616	68 679	116 407
Arılı Kovan Desteklemesi	21 968	25 679	34 568	40 341	45 887	60 743	67 998	68 318
Su Ürünleri Desteklemesi	116 912	148 129	181 341	164 277	158 455	120 445	96 490	73 025
Besilik Erkek Sığır Desteklemesi	0	58 631	150 063	370 788	253 846	149 040	68 061	75 954
Sürü Yöneticisi İstihdamı Desteklemesi	0	0	0	0	0	4 093	14 895	23 176
Toplam Ödenen Hayvancılık Destekleri	1 160 516	1 603 790	2 073 637	2 611 237	2 545 786	2 788 365	2 595 836	3 494 298

Kaynak: TOB, 2018a.

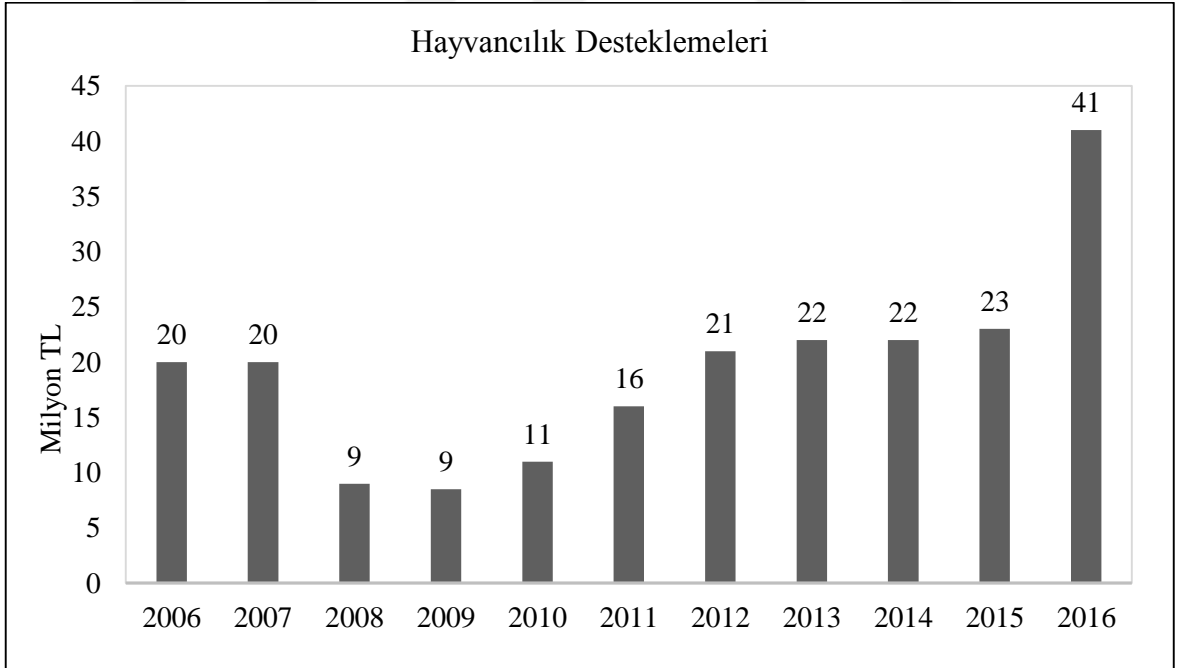
4.2. Tokat İlinin Tarımsal Desteklerden Faydalanma Durumu

Tokat ilinin tarımsal desteklerden faydalanma durumunu incelediğimizde, 2006 ve 2007 yıllarında 45 Milyon TL civarında olan tarımsal desteklerden faydalanma durumu, 2008, 2009 ve 2010 yıllarında 20-25 Milyon TL civarında olmuş, 2011 yılından itibaren ise 45 Milyon TL ve üzerinde artarak devam etmiştir. Şekil 4.4 de rakamlarla belirtilmiştir. Yine hayvancılık desteklerinden faydalanma durmunu incelediğimizde 2008, 2009 ve 2010 yıllarında 2006 ve 2007 yıllarında ki desteklere göre %50.0 civarında bir azalma olduğu görülmektedir. Buradaki desteklerden faydalanma da oratay çıkan sonuç 2008/13489 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yapılan sistem değişikliği sonrasında ki uyum sürecinde anaç sığır ve mandalara yapılan ödemelerden kaynaklanmıştır.

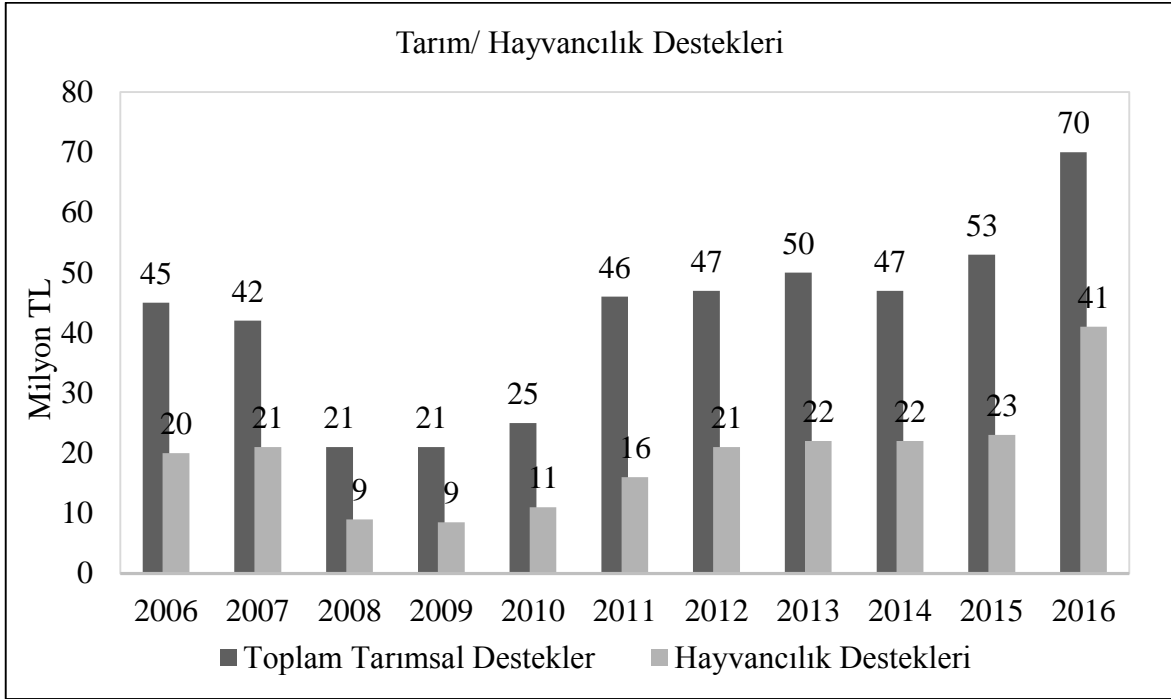
Kaynak: TOB, 2018b.

Şekil 4.4. Tokat İli Tarımsal Desteklemeler toplamı

Kaynak: TOB, 2018b.

Şekil 4.5. Tokat İli Hayvancılık destekleme miktarları

Kaynak: TOB, 2018b.

Şekil 4.6. Tokat İli Tarımsal Destekler içinde Hayvancılık Destekleme Payı

Tokat geneli hayvancılık destekleme uygulamalarında araştırmada kullandığımız 2010-2016 yıllarına baktığımızda, destekleme kalemlerinde yıllar itibariyle yapılan ödemeler Çizelge 4.2’de görüldüğü gibidir. Yıllar itibariyle değerlendirildiğinde 2010 yılında 10.8 milyon TL olan hayvancılık destekleme ödemesi 2016 yılına gelindiğinde yaklaşık 41 Milyon TL olarak gerçekleşmiştir. 2015 yılı toplam destekleme ödemesi 23 milyon TL iken, 2016 yılında yaklaşık %80.0 lik artışla 41 Milyon TL olmuştur.

Bu artışta 2016 yılında yapılan destekleme modeli değişikliği etkili olmuştur. 2016 yılı Hayvancılık Destekleme Kararnamesi ile Anaç Sığır Desteklemesi kaldırılarak yerine Buzağı Desteklemesi modeline geçilmiştir. Buna bağlı olarak ta 2015 yılında sadece Suni Tohumlamadan doğan buzağıya verilen destekleme miktarı Tokat genelinde 575 085 TL iken 2016 yılında suni tohumlama ve tabii tohumlamadan doğan buzağılara da vermeye başlanmasıyla yaklaşık %4000 artışla 23 Milyon TL olmuştur. 2015 yılında Tokat genelinde yaklaşık 7 700 adet suni tohumlama buzağısına destekleme ödenirken, 2016 yılında yaklaşık 68 000 adet buzağıya destekleme ödenmiş ve ödenen destek miktarında büyük bir artış olmuştur.

Çizelge 4.2. Tokat İlinde Hayvancılık Destekleme Miktarları (Bin TL)

Tokat İli Hayvancılık Destekleri	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Yem Bitkisi Desteklemesi	3 214	3 577	3 844	3 829	3 406	2 699	3 923
Suni Tohuml. Doğan ve Normal Buzağı Desteklemesi	366	639	592	411	455	575	23 670
Küçükbaş Hayvancılık Desteklemesi	1 404	2 599	3 359	3 808	4 800	4 812	5 075
Süt Teşvik Piri Desteklemesi	966	1 373	2 166	2 286	1 768	2 579	1 584
Anaç Sığır Desteklemesi	2 687	4 284	4 747	4 951	4 381	5 148	0
Anaç Manda Desteklemesi	434	549	687	626	741	772	0
Halk Elinde Manda Islah Projesi Desteklemesi	0	0	1 169	1 303	1 544	1 777	1 765
Arılı Kovan Desteklemesi	80	130	156	180	228	256	275
Su Ürünleri Desteklemesi	1 375	2 003	1 678	2 077	2 342	2 653	2 552
Halk Elinde Küçükbaş Hayvan Desteklemesi	256	116	304	433	531	539	505
Besilik Erkek Sığır Desteklemesi	0	553	1 963	2 189	1 650	760	417
Sürü Yöneticisi İstihdamı Desteklemesi	0	0	0	0	15	155	235
Malak Desteklemesi	0	0	0	0	0	321	798
Toplam Hayvancılık Destekleri	10 785	15 827	20 670	22 098	21 868	23 051	40 805

Kaynak: TOB, 2018b.

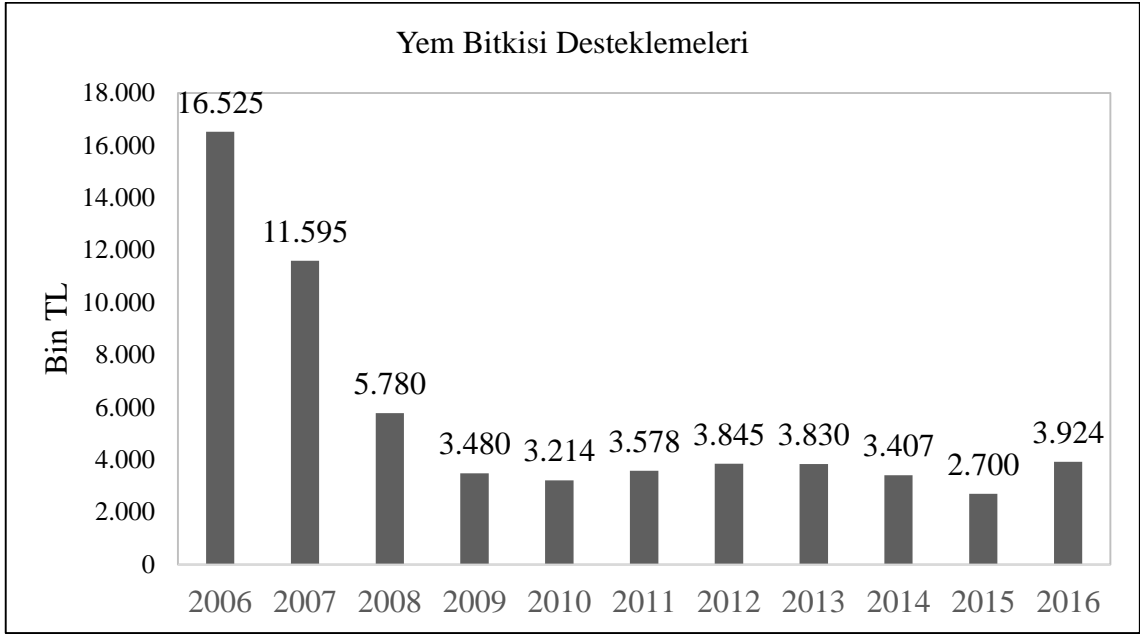
2006 yılında Tokat il genelinde verilen toplam tarımsal desteklemeler içinde hayvancılığın payı %44.0 iken, 2009 yılından itibaren bu oran hayvancılık desteklemelerinin aleyhine bir şekilde azalmaya başlamış, 2016 yılına geldiğinde ise bu oran %59.0 seviyesine çıkmıştır. 2016 yılında ki bu değişim hayvancılık desteklemelerinde ki politika değişikliği sonucunda oluşmuştur. 2016 yılında başlayan buzağı destekleme politikası Tokat ilinde ki hayvancılık potansiyelinin de varlığını ortaya koymuştur. Türkiye genelinde 2016 yılında ödenen toplam hayvancılık desteklemesinin 3 milyar TL olduğu göz önüne alındığında, Tokat ili bu pasta içinden 41 milyon TL ile %1.4 lük bir pay almıştır.

4.3. Almus ve Artova İlçelerindeki Desteklemeler

4.3.1. Yem bitkileri ve alet makine desteklemeleri

Hayvancılık sektöründe girdilerin önemli bir bölümü yemlerden oluşmaktadır. Hayvan besiciliğinde kullanılan yemler; kesif ve kaba yemler olarak ikiye ayrılır. Hayvan sağlığı ve et-süt verimliliğinin artırılması için hayvansal üretimde vazgeçilmez önem taşıyan yem grubu kaba yemlerdir. Türkiye’de yem bitkilerinin ekilmesine gereken önemin verilmemesinden kaynaklı kaba yem eksikliği bilinmektedir. Nitelikli kaba yem genelde çayır ve mera alanları ile yem bitkileri tarımı olarak iki önemli kaynaktan sağlanmaktadır. Türkiye’de bulunan çayır ve mera alanları bilinçsiz ve aşırı otlatma nedeniyle kullanılmaz hale gelmiş olsa da birtakım tarım politikalarıyla bu durum düzeltilmeye çalışılmaktadır. Nitelikli kaba yem üretiminin bir başka kaynağı olan tarla arazisinde yem bitkileri üretimi de çayır ve meralarımız gibi yetersiz ve kalitesizdir. Türkiye’nin tarımsal kaynakları ve arazileri, tarımı yapılan yem bitkileri üretiminin artırılması, çayır ve meralarımızın korunması ve veriminin artırılmasıyla iyi bir şekilde değerlendirilebilir.

Yem bitkileri üretiminin desteklemesinden, Çiftçi Kayıt Sistemine (ÇKS) kaydı olan ve çok yıllık ve/veya tek yıllık yem bitkileri üretimi yapan çiftçiler yararlanabilir. Desteklemeler, yem bitkisi kapsamındaki kriterlere göre belirlenmiştir. Bu kriterler, sulu koşullarda: hayvan pancarı, şalgam otu, sorgum-sudan otu melezi, sudan otu, yonca, sorgum, silajlık mısır, kuru ve sulu şartlarda: mürdümlük, fiğ veya macar fiği tahıl karışımı, burçak, macar fiği, fiğ, korunga gibi çayır-mera ürünlerine destek verilmektedir. Şekil 4.7’ de görüldüğü üzere 2006 yılında verilmeye başlanan destek miktarının çok fazla olduğu ve zamanla bu miktarın azaldığı görülmektedir. Bu azalmanın nedenlerinin başında köyden kentte göçün artması ve ekilen tarım arazisinin azalması olmuştur ve diğer bir nedeni ise; kırsal alanda yaşayan nüfusun yaşlı olması, vefat durumunda arazinin varisleri arasında parçalanması nedeniyle desteklenecek arazilerin gerekli büyüklükte olmamasından kaynaklanmaktadır. Bununla beraber bazı ürünlere verilen desteklemelerin kaldırılmasında yine bu azalmaya neden olan sebeplerdendir.

Kaynak: TOB, 2018b.

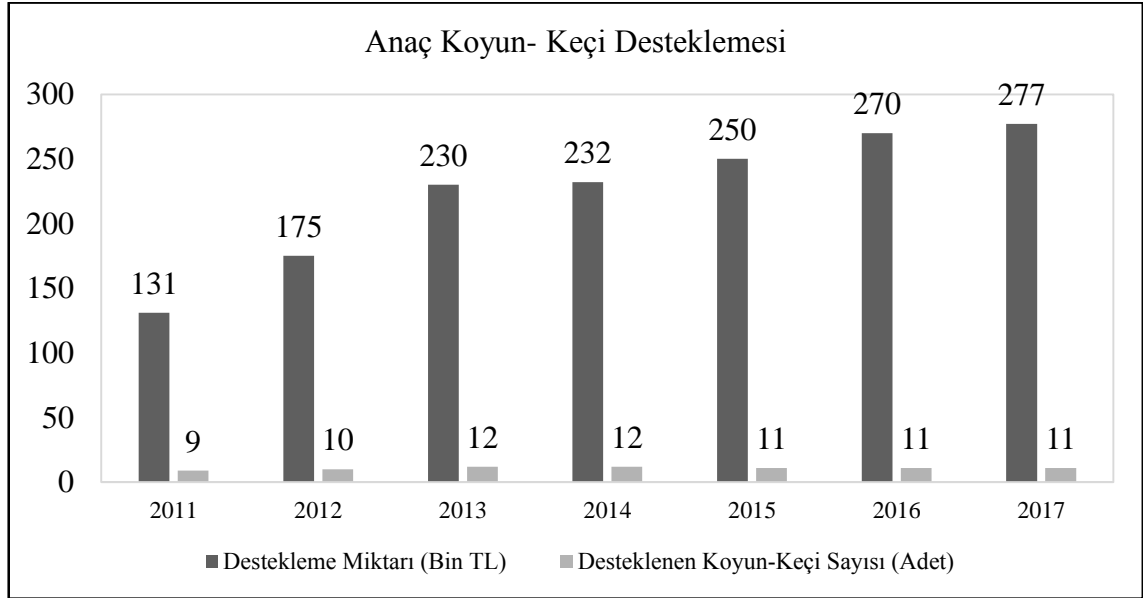
Şekil 4.7. Almus ve Artova ilçelerinde Yem Bitkisi Destekleme miktarları

Yem bitkileri desteklemesinin yanında, yem bitkisi üretimi yapan yetiştiricilere ilişkin makine ve alet desteği de sunulmaktadır. Yem bitkileri üretim sürecinde kullanılmak için satın alınan alet ve makineler fatura tutarının % 40-50'si kadar destek sağlanır. Alet ve makine desteklemeleri 2006 yılında 87 Milyon TL ve 2007 yılında 146 Milyon TL olarak verilmiş, sonraki yıllarda bu kalemtedeki desteklemeler Kırsal Kalkınma Yatırımları kapsamına alınarak hayvancılık destekleme kararnamesi içinden çıkarılmıştır.

4.3.2. Anaç koyun ve keçi desteklemeleri

Koyun ve keçi yetiştiriciliği ile uğraşan işletmeler için damızlık koyun ve keçi birliklerine üye olan, bunun yanında sahip olduğu hayvanları koyun-keçi bilgi ve koyun-keçi kayıt sistemine kayıtlı olan yetiştiriciler, anaç hayvanları başına yılda bir defa olmak üzere desteklerden yararlanışlardır. Artova ve Almus ilçelerindeki keçi ve koyunlar için 2016 yılındaki destek miktarları Şekil 4.8 ile Şekil 4.9'da sunulmuştur. Damızlık koyun ve keçi yetiştiricileri birliklerine üye olan, hayvanları KKKS ve Türkvet'e kayıtlı, kuzu/oğlaklarına Rev-1 aşısı yaptıran hayvan yetiştiricileri yılda bir defa olmak üzere anaç hayvan başına desteklemeden yararlandırılmaktadır.

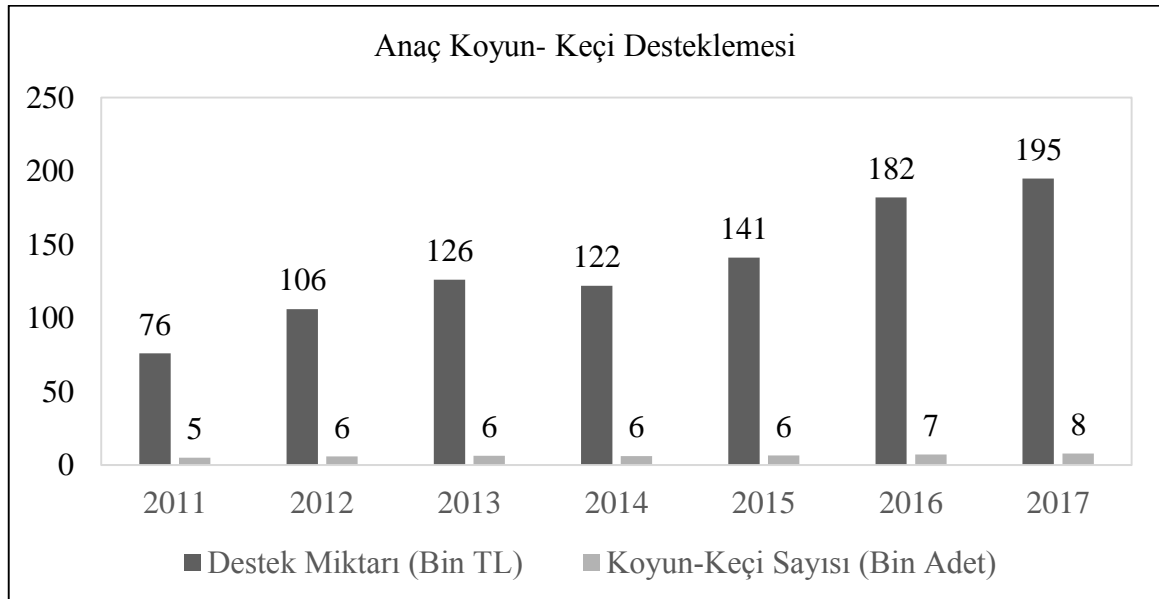
Destekleme verilecek anaç koyun ve keçiler için en az 15 aylık yaşta olma şartı aranmaktadır. Destekleme, işletmeler üzerindeki gerekli kontrollerin sağlandığı tarih itibarıyla sahip olunan hayvan sayıları baz alınarak yapılmaktadır.

Kaynak: TOB, 2018b.

Şekil 4.8. Almus ilçesinde anaç koyun-keçi destekleme miktar ve sayıları

2011 yılı verilerini baz alarak yorumladığımızda Almus ilçesinde 9 bin civarında olan anaç koyun ve keçi sayısı 2017 yılı sonunda 11 bin civarına ulaşarak, hem alınan destek hem de hayvan sayısında artış olarak ortaya çıkmıştır.

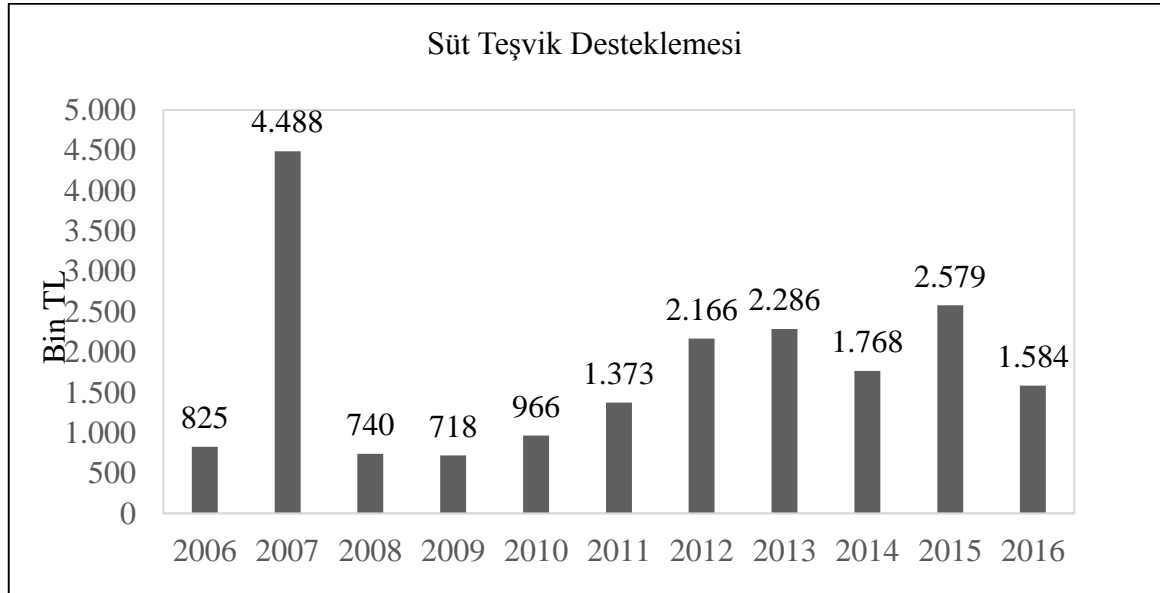
Kaynak: TOB, 2018b.

Şekil 4.9. Artova ilçesinde anaç koyun-keçi destekleme miktarları

2011 yılı verilerini baz alarak yorumladığımızda Artova ilçesinde 5 bin civarında olan anaç koyun ve keçi sayısı 2017 yılı sonunda 8 bin civarına ulaşarak, hem alınan destek hem de hayvan sayısında artış olarak ortaya çıkmıştır.

4.3.3.Çiğ süt primi desteklemeleri

Çiğ süt primi; sağımı yapılmaya devam eden çiğ sütü Gıda İşletmelerinin Kayıt ve Onay İşlemlerine Dair Yönetmelik dahilinde üretimi gerçekleştiren süt işleme tesislerine müstahsil, e-fatura ya da fatura makbuzları karşılığında işletmenin kendisi, yetiştirici ya da yetiştirici birliği, bunun yanında yetiştirici birliklerinin %50'sinin üzerinde paya sahip olan ortakları aracılığı ile satan, SKS veri tabanına dönemlik kaydettiren ve bu tebliğin 3 üncü maddesinde belirtilen ve ulusal düzeyde üst örgütlenmesini tamamlamış bir yetiştirici/yetiştirici örgütüne üye olan yetiştiricilere, hazırlanan ödeme icmalleri esas alınarak manda, koyun ve keçi sütü ile inek sütü için soğutulmuş süte farklı olmak üzere beher litre için destekleme ödemesi yapılır. Süt teşvik primi destekleri şekil 4.10' da verilmiştir. Çiğ süt üretiminin desteklenme ödemesi bakanlığın destekleme dönemi yılı için belirleyeceği dönemler ile uygulama ve ödemeye ilişkin usul ve esaslar çerçevesinde ilgililere ödeme yapılır.

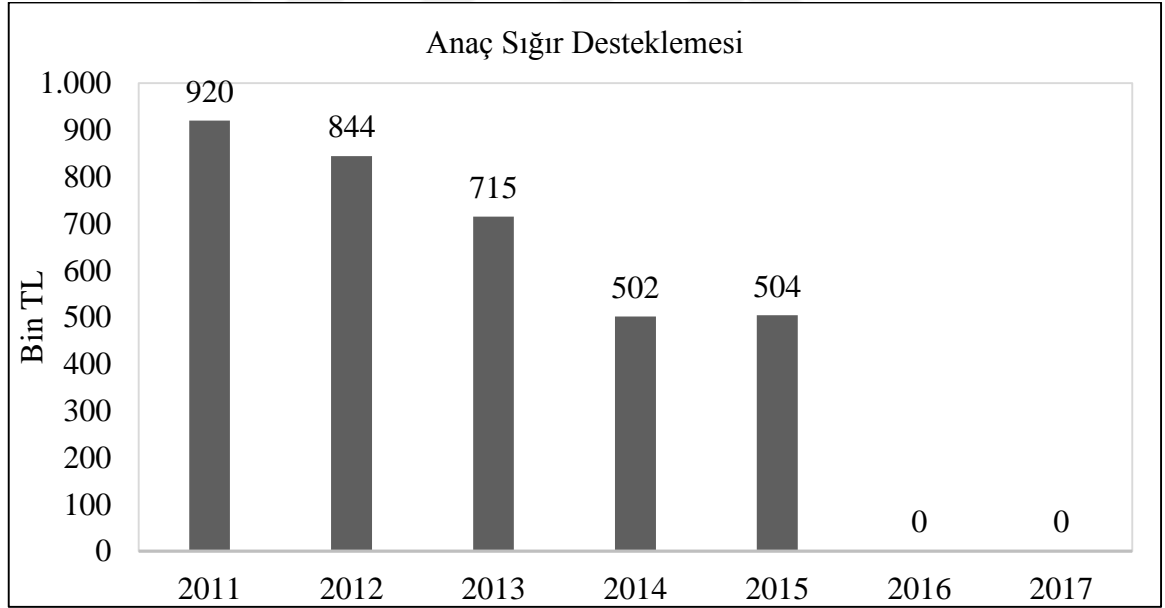
Kaynak: TOB, 2018b.

Şekil 4.10. Süt teşvik destekleme miktarları Kaynak

4.3.4. Anaç sığır desteklemeleri

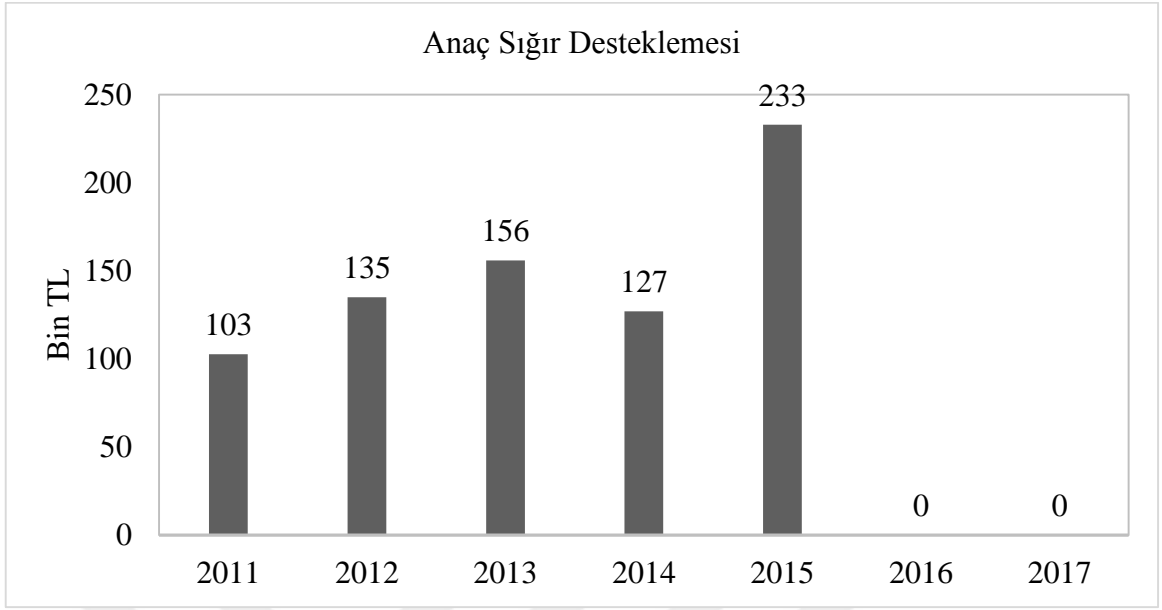
Anaç sığır yetiştiriciliği yapan, 31.12.2016 tarihi itibarıyla en az beş baş anaç sığıra sahip, yetiştirici/yetiştirici örgüt üyesi yetiştiriciler yılda bir kez olmak üzere hayvan başına desteklemeden yararlanabilmektedir. Almus ve Artova ilçelerinde ki anaç sığır destek miktarları Şekil 4.11 ve Şekil 4.12’ de verilmiştir. Tarımsal amaçlı kooperatifler ve süt yetiştiricileri birlikleri, yetiştirici/yetiştirici örgütlerinden birine tüzel kişilik olarak üye olması halinde tek işletme olarak kabul edilmektedir ve 500 baştan fazla hayvan bulunduran yetiştiriciler hariç, tam ödeme yapılmaktadır (RG 2016; GTHB 2016).

Anaç Sığır Destekleme uygulaması 2016 yılında yayımlanan Bakanlar Kurulu Kararı ile destekleme kapsamı dışına alınmış ve bunun yerine buzağı desteklemesi modeline geçilmiştir.

Kaynak: TOB, 2018b.

Şekil 4.11. Almus İlçesinde Anaç Sığır Destekleme Miktarları

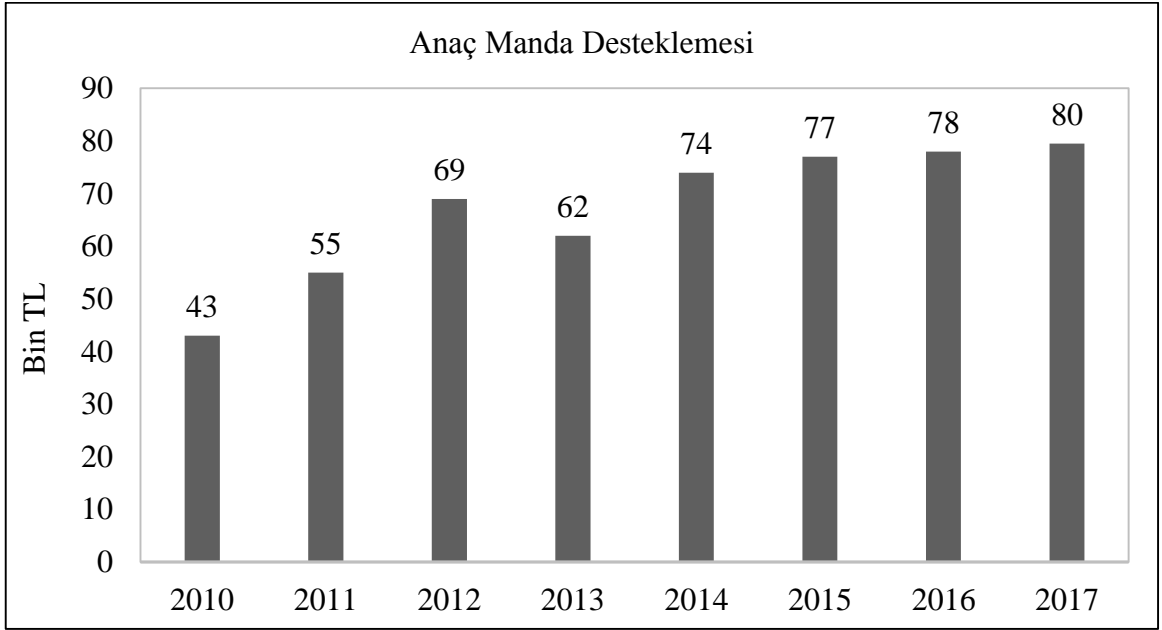

Kaynak: TOB, 2018b.

Şekil 4.12. Artova İlçesinde Anaç Sığır Destekleme Miktarları

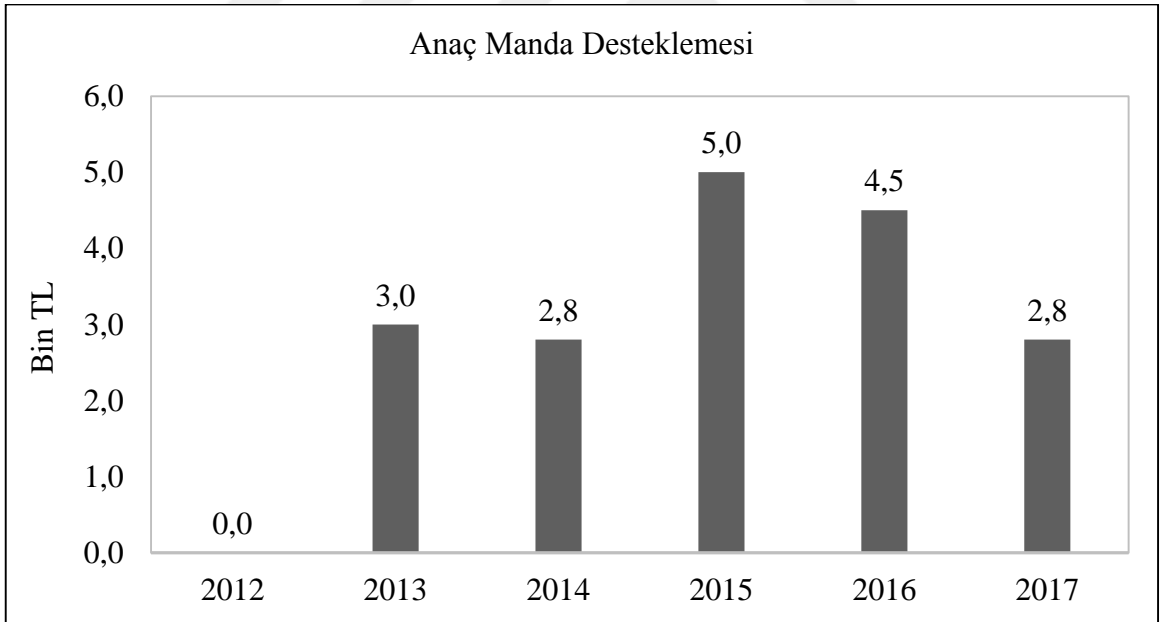
4.3.5 Anaç manda desteklemeleri

Anaç sığır desteklemesinden faydalanacak olan yetiştiricilerin; işletmelerinin ve sığırlarının, Türk-vet ve e-ıslah veri tabanına kayıtlı olması, sığırların canlı olması ve sığırların Türkiye’de suni tohumlama veya saf etçi ırklarda Bakanlıktan izin almış tabii tohumlama boğası ile tohumlama yapılmış olması gibi bazı şartlara uyması istenirken, Anaç manda desteğinden yararlanmak isteyen yetiştiricilerde örgütlülük ve sayı şartı aranmamaktadır. 2008 yılında uygulanmaya başlayan bu desteklerden yararlananların sayısının gün geçtikçe artmakta olduğu belirlenmiştir (Şekil 4.13, Şekil 4.14).

Kaynak: TOB, 2018b.

Şekil 4.13. Almus İlçesinde Anaç Manda Destekleme Miktarları

Kaynak: TOB, 2018b.

Şekil 4.14. Artova İlçesinde Anaç Manda Destekleme Miktarları

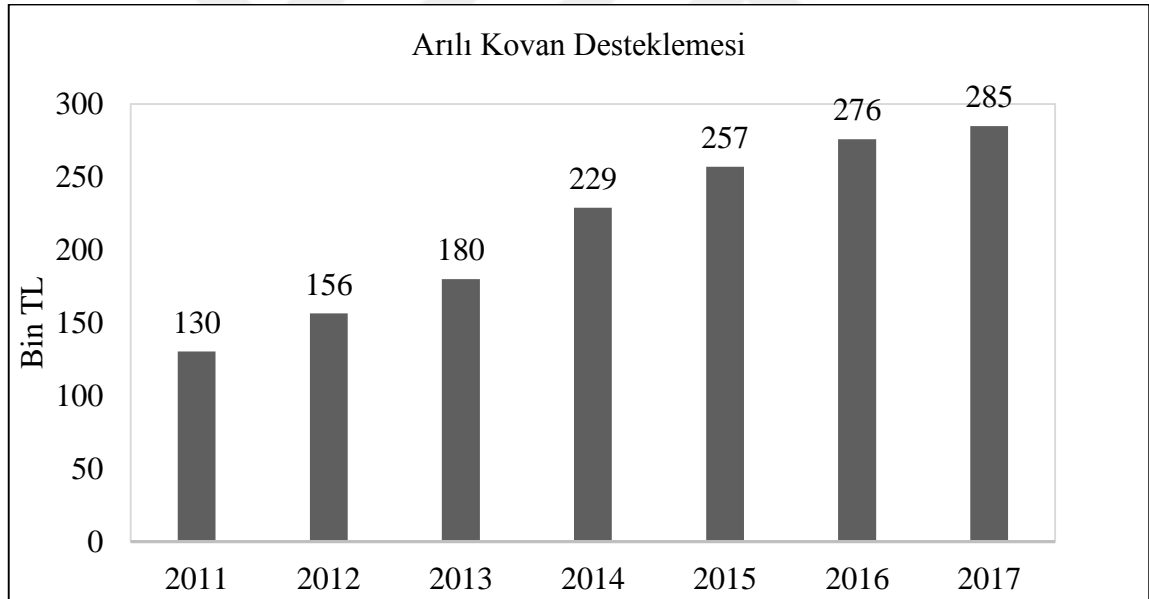
Damızlık Manda Yetiştiricileri Birliği bulunan illerde birliğe üye olma şartı aranırken, üyelik koşullarına sahip olmayanlar ile birlik bulunmayan illerde ise il/ilçe müdürlüğü vasıtası ile başvurusu olan ve hayvanları Türk-vet'e kayıtlı yetiştiriciler yılda bir defa olmak üzere hayvan başına anaç manda desteklemesinden yararlanabilmektedir. Bunun

yanında anaç manda desteğinden faydalanacak olan yetiştiricilerde sayı koşulu aranmaz. Anaç manda yetiştiricileri işletmeleri ile ilgili desteklemeye esas kayıtlarının başvuru döneminde Türk-vet'te güncel olmasından ve belirtilen zaman aralıklarında başvuru yapmaktan sorumludur.

4.3.6. Arılı kovan desteklemeleri

Destekleme başlıkları; bal süzme makinası, bal eritme ve dinlendirme kazanı, sır alma teknesi, polen tuzaklı boş kovan, elektrik üreten güneş enerjisi sistemi, seyyar arıcı barakası, bal sağım çadırı malzemelerini kapsamaktadır. Almus ilçesine ait arıcılık destek miktarları Şekil 4.15' te verilmiştir.

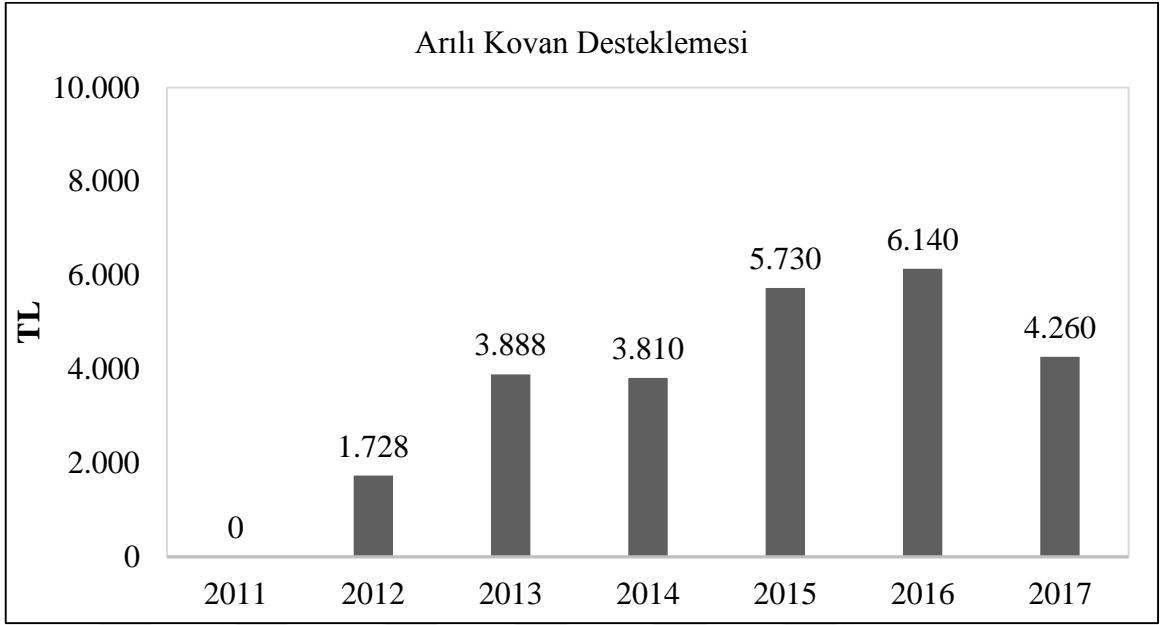
Yetiştiriciler 3 yıl süre ile faaliyetlerini devam ettireğine ve aldığı makina, alet ve ekipmanı bu süre zarfında işletmesinde çalışır tutacağına ilişkin taahhütname verir.

Kaynak: TOB, 2018b.

Şekil 4.15. Almus İlçesinde Arılı Kovan Destekleme Miktarları

AKS (Arılı Kovan Sistemi)'ye kayıtlı en az 30 arılı kovana sahip veya arı yetiştiriciliği konusunda eğitim aldığını belgeleyen kişiler desteklemelerden faydalanabilmektedir. Artova ilçesine ait arılı kovan destekleme miktarı Şekil 4.16' te belirtilmiştir

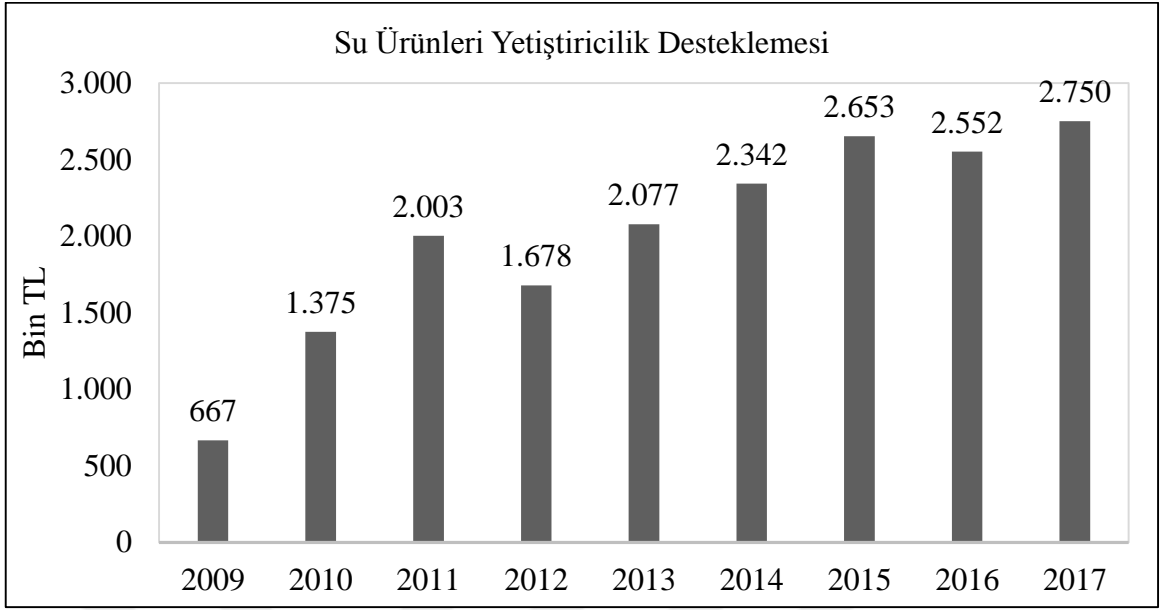
Kaynak: TOB, 2018b.

Şekil 4.16. Artova İlçesinde Arılı Kovan Destekleme Miktarları

4.3.7 Su ürünleri yetiştiriciliği desteklemeleri

Bu Tebliğin amacı; 5/6/2017 tarihli ve 2017/10465 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan 2017 Yılında Yapılacak Tarımsal Desteklemelere İlişkin Karar dâhilinde su ürünleri yetiştiriciliği yapan yetiştiricilere verilecek olan, su ürünleri desteği ile ilgili usul ve esasları içermektedir. Bu Tebliğ, Bakanlıktan onaylı su ürünleri yetiştiricilik belgesine sahip, su ürünleri sistemine kayıtlı yetiştiricilere yapılacak olan su ürünleri desteği ile ilgili hususları kapsamaktadır. Kamu kurum ve kuruluşları bu Tebliğ kapsamındaki desteklemelerden yararlanamaz.

Bu destek dâhilinde Su Ürünleri Yetiştiricilik Belgesine sahip, 5200 sayılı Tarımsal Yetiştirici Birlikleri Kanununa göre yetiştirici birliği kurulu olan yerlerde, birliğe ve/veya su ürünleri yetiştiriciliğiyle alakalı kooperatiflere üye olan, deniz alabalığı, karabalık, yayın, sariağız, mırmır, sargoz, eşkine, minekop, sivriburun karagöz, lahoz, sinagrit, mercan, fangri, kalkan balığı, karides, kerevit, yılan balığı, mersin balığı, çift kabulüklü ve yumuşakçalar, levrek, çipura, alabalık projeli olarak kurulmuş su ürünleri tesislerinde pazar boyuna getiren ve/veya pazar boyuna gelmiş bu canlı materyalleri kullanarak ağırlık artışı sağlayan su ürünleri yetiştiricileri, su ürünleri ürün desteklemelerinden yararlanabilmektedir (Şekil 4.17).

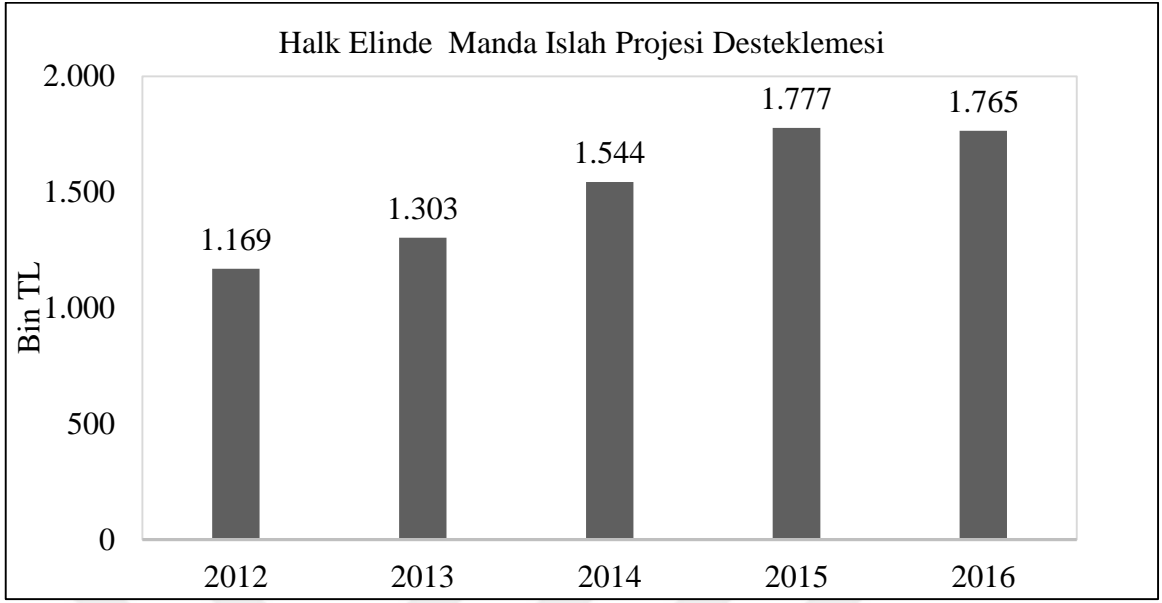

Kaynak: TOB, 2018b.

Şekil 4.17. Almus ilçesi Su Ürünleri Yetiştiricilik Destekleme Miktarları
(Bu destekleme kalemi sadece Almus ilçesinde bulunmaktadır.)

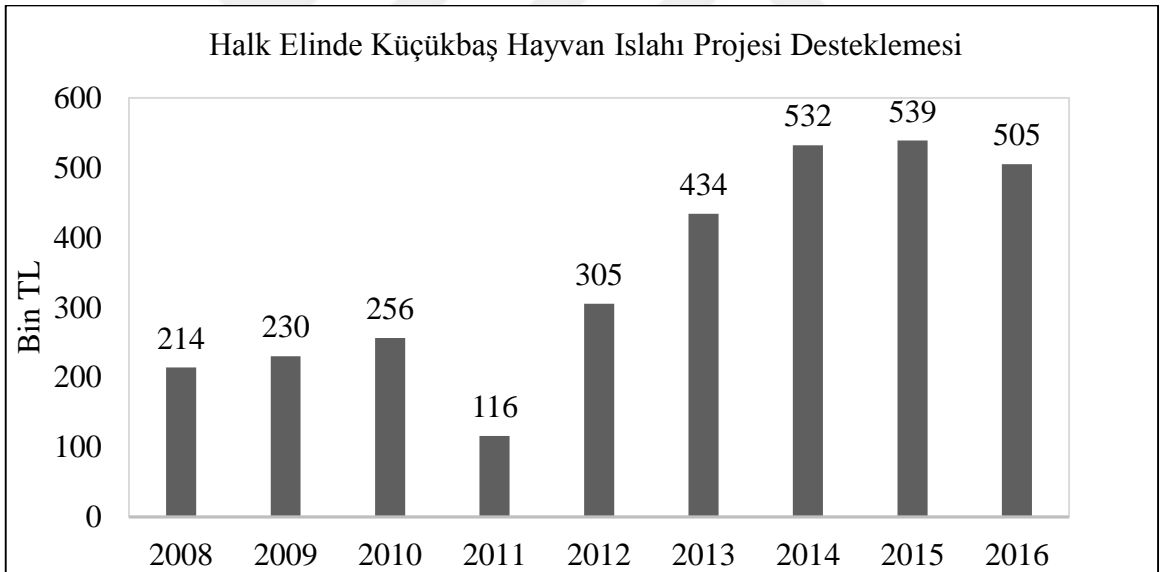
4.3.8 Halk elinde ıslah projesi desteklemeleri

Hayvancılık Desteklemesi hakkında 2005/8503 sayılı bakanlar kurulu kararı çerçevesinde ‘ Halk elinde Küçükbaş Hayvan Islahı Ülkesel Projesi ‘ 2005 yılında, ‘Halk elinde Anadolu Mandası Islah Projesi’ ise 2011’den itibaren verilmeye başlanmıştır. Proje yürütme üst kurulu, proje yürütme kurulu, TAGEM, HAYGEM, üniversite, enstitü/ istasyon, İl müdürlüğü, yetiştirici temsilcisinden oluşur. Halk elindeki ülkesel manda ıslah proje miktarları Şekil 4.18 ve küçükbaş ıslah projesi miktarları Şekil 4.19’ da verilmiştir.

Kaynak: TOB, 2018b.

Şekil 4.18. Halk Elinde Manda Islah Projesi Destek Miktarları

Kaynak: TOB, 2018b.

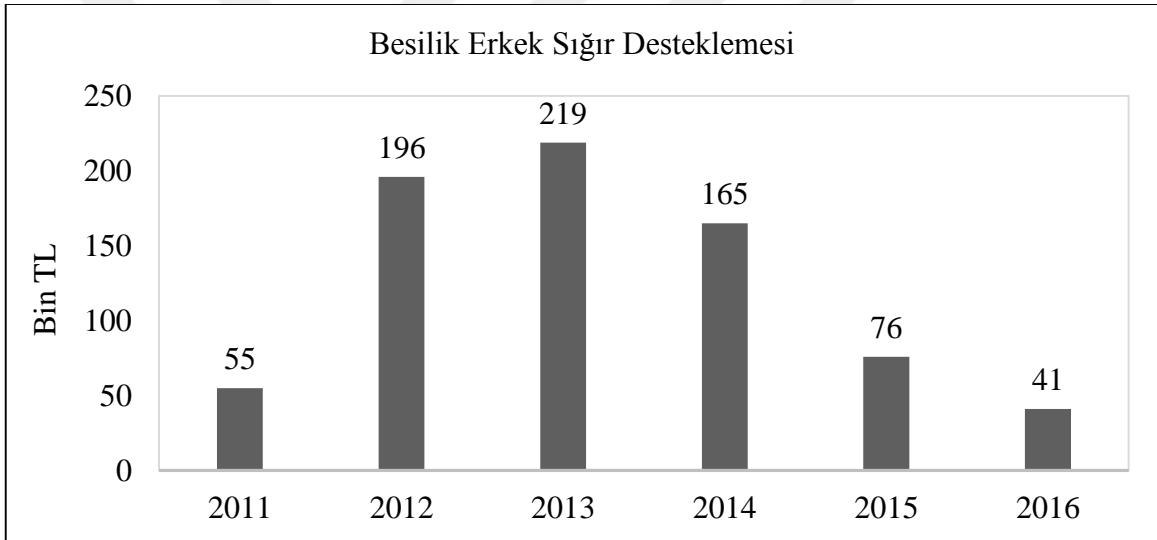
Şekil 4.19. Halk Elinde Küçükbaş Hayvan Islahı Destek Miktarları (Karakaya ırkı)

4.3.9. Besilik erkek sığır desteklemeleri

Kesim tarihi itibarıyla, besi süresinin son 90 gününü müracaatçının veya eşinin işletmelerinde tamamlamış, Bakanlık Hayvan Kayıt Sistemine (Türk-vet'e) kayıtlı, yurtiçinde doğmuş ve en az 12 aylık yaşı tamamlamış erkek sığırlarını (manda dâhil) Gıda İşletmelerinin Kayıt ve Onay İşlemlerine Dair Yönetmelik kapsamında Bakanlıktan onay/şartlı onay belgesi almış veya geçiş süresinden yararlanan kesimhanelerde

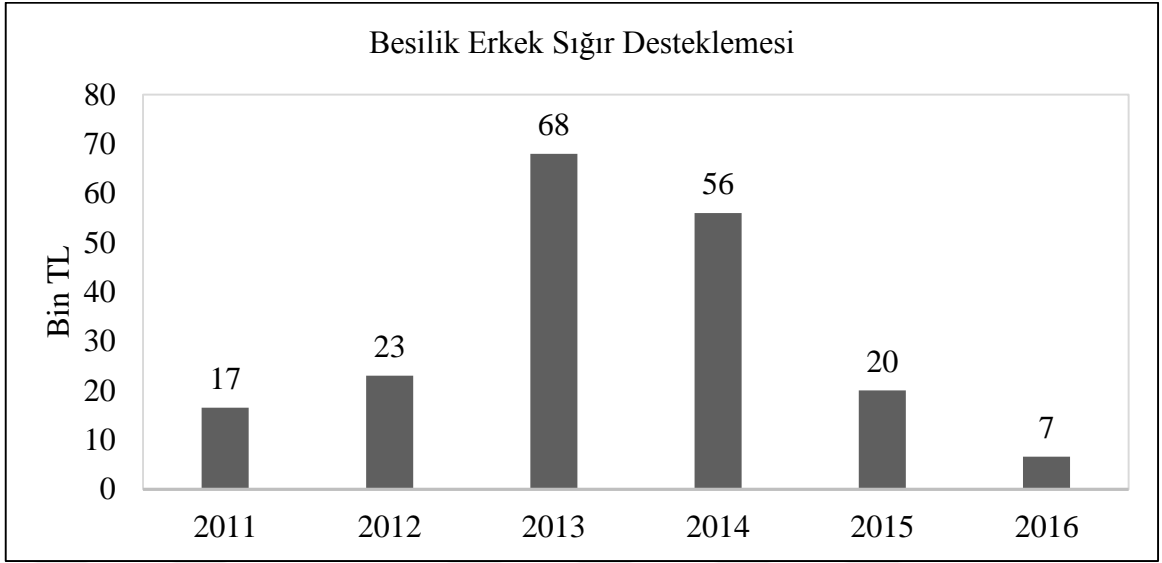
hayvanını kestiren ve kesim bilgilerini KES veri tabanına kaydettiren yetiştiricilere, sözleşmeli besicilik yapanlara farklı olmak üzere Bakanlıkça belirlenecek miktarda hayvan başına destekleme ödemesi yapılmaktadır.

Besisi yapılan erkek sığır desteği Bakanlık kayıt sistemlerine kayıtlı, yurtiçinde doğmuş ve besi süresini tamamlamış erkek sığır ları (manda dahil) mevzuatına uygun kesimhanelerde kestiren yetiştiricilere 600 başa kadar tam, 600 baş ve üzeri için ise %50 si kadar hayvan başına bakanlıkça belirlenecek miktarlarda ödeme yapılmaktadır (Resmi Gazete / GTHB 2016). Almus ve Altova ilçesine ait besilik erkek sığır destek miktarları Şekil 4.20 ve Şekil 4.21’ de verilmiştir.

Kaynak: TOB, 2018b.

Şekil 4.20. Almus İlçesinde Besilik Erkek Sığır Destekleme Miktarları

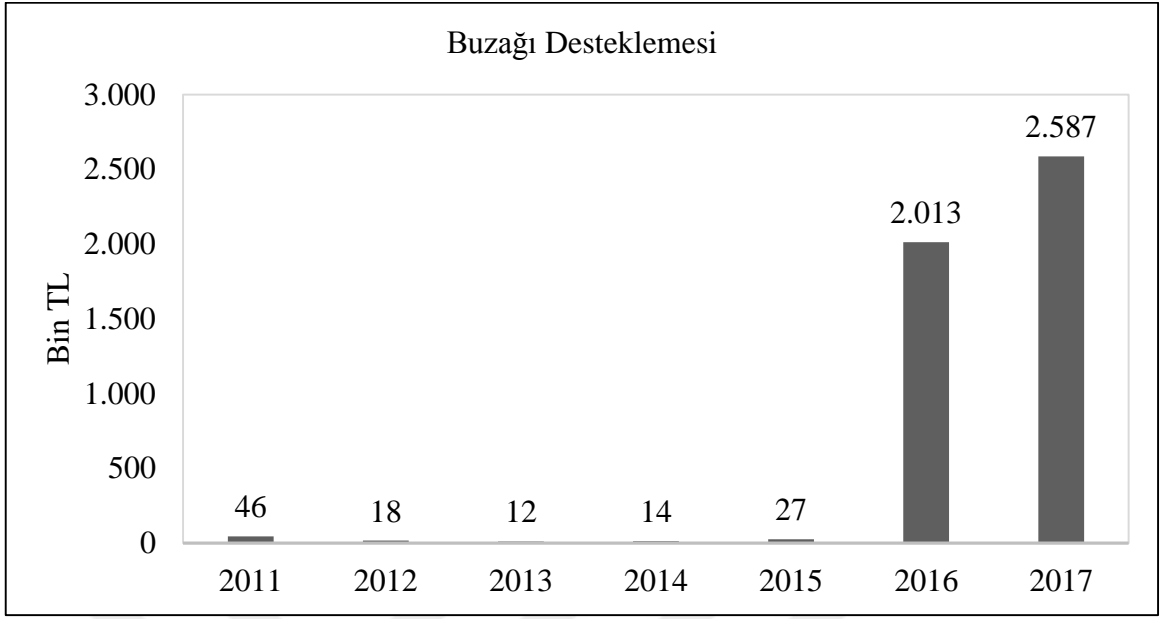
Kaynak: TOB, 2018b.

Şekil 4.21. Artova İlçesinde Besilik Erkek Sığır Destekleme Miktarları

4.3.10 Buzağı desteklemeleri

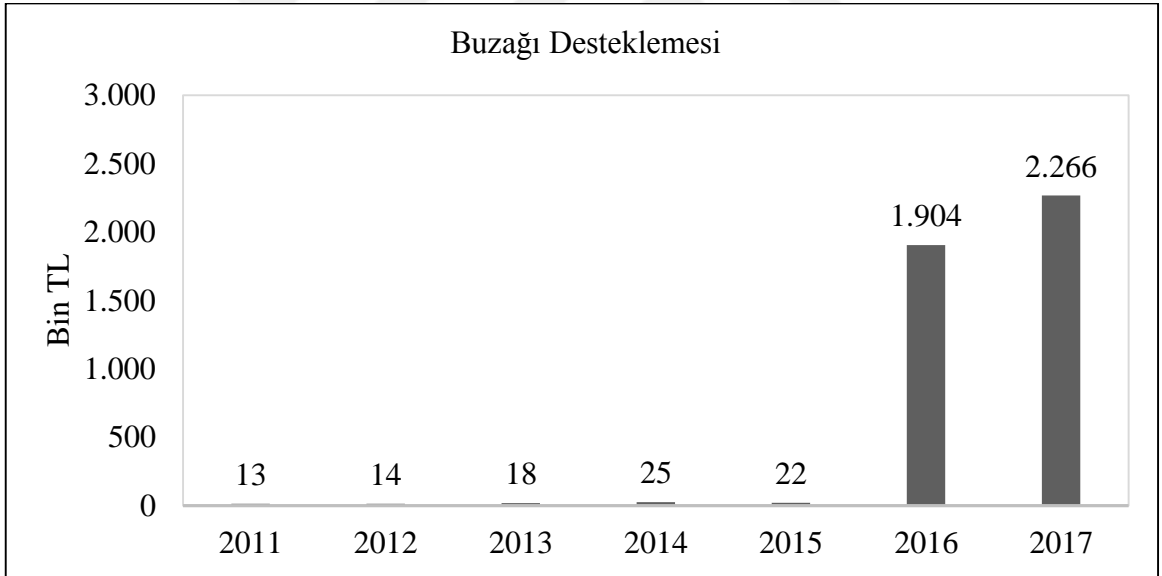
2016 yılına kadar Anaç Sığır Desteklemesi modeli olarak uygulanan sistem, 2016/8791 sayılı BK kararı ile Buzağı Desteklemesi modeline dönmüş ve 2016/26 sayılı Hayvancılık desteklemeleri Hakkında Uygulama Esasları Tebliği yayımlanarak ülke genelinde ki doğal aşım boğalar ve suni tohumlamadan doğan buzağılar aynı kategoriye alınarak aynı miktarda destekleme ödemesi yapılmaya başlanmıştır.

Çalışma kapsamında Almus ve Artova ilçelerine ait olan Buzağı destekleme miktarları Şekil 4.22 ve 4.23' te verilmiştir.

Kaynak: TOB, 2018b.

Şekil 4.22. Almus İlçesinde Buzağı Destekleme Miktarları

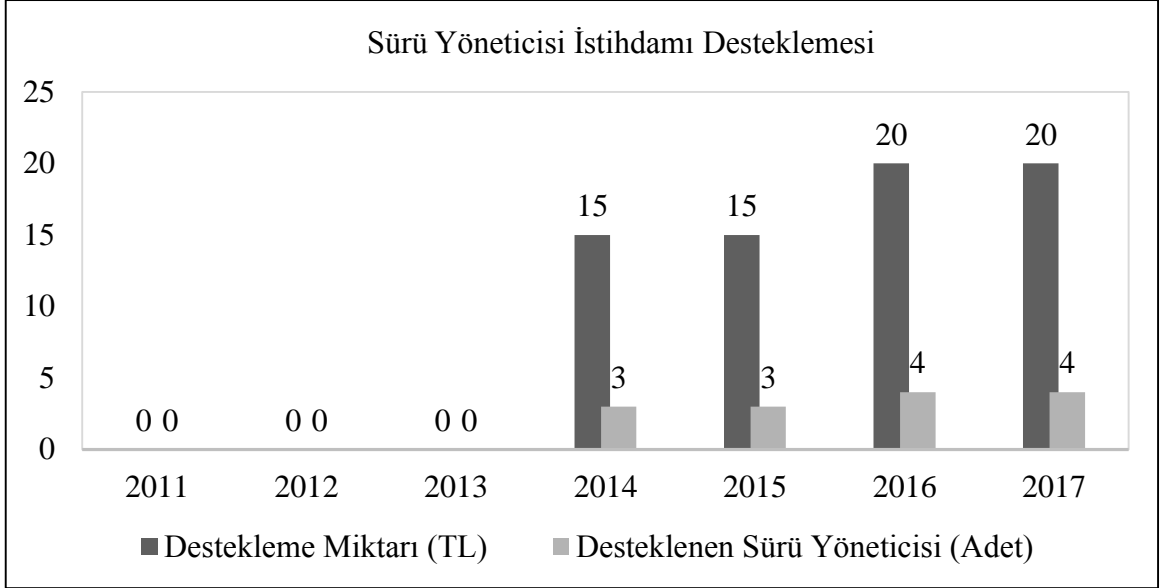
Kaynak: TOB, 2018b.

Şekil 4.23. Artova İlçesinde Buzağı Destekleme Miktarları

4.3.11 Sürü yöneticisi istihdamı desteklemeleri

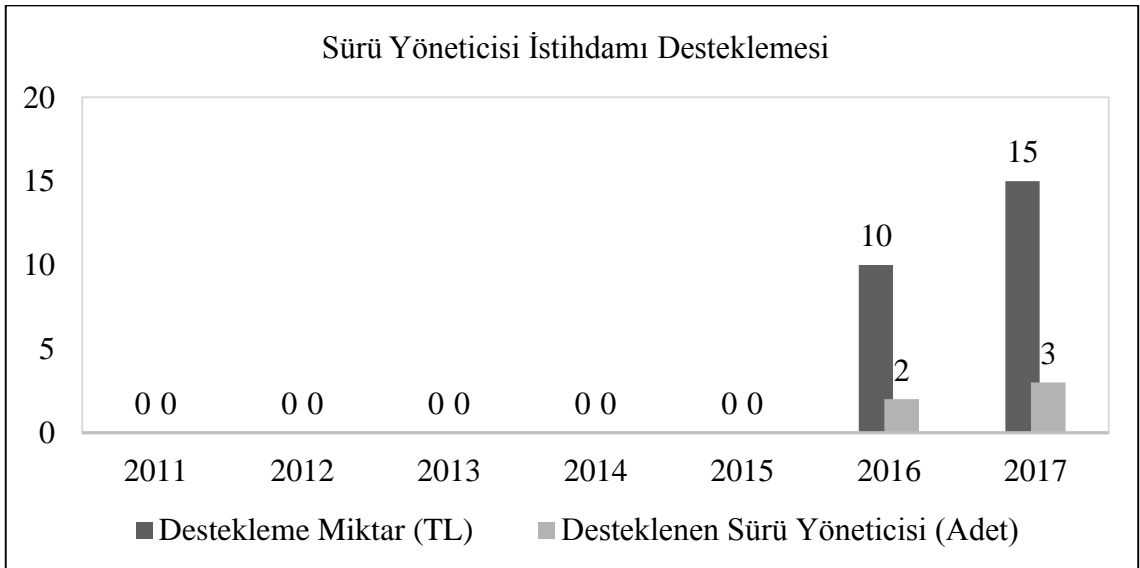
Sürü yöneticisi istihdamı desteği 300 baş ve üzeri anaç küçükbaş hayvan varlığına sahip işletmelere ödenmek üzere başlanılmış olup, desteklemenden yararlanmak isteyen işletmeler için müracaat zamanında en az 300 baş küçükbaş hayvan varlığına sahip olmalı, işletmede sürü yöneticisi çalışıyor olmalı ve işletme istihdam ettiği sürü

yöneticisine ait SGK primlerini kesintisiz olarak en az 5 ay süre ile veya dönemler halinde yatırmış olma şartları aranmaktadır. 300 küçükbaş ve üzeri anaç hayvan varlığına sahip olan ve sürü yöneticisi istihdam eden işletmelere 5000 tl/yıl destekleme ödemesi yapılmaktadır. 2017 yılında desteklenecek anaç küçükbaş hayvan sınırı 250 başa, 2018 yılında ise 200 başa düşürülerek değiştirilmiştir. Almus ve Artova ilçelerinde Sürü Yöneticisi İstihdam Desteği alım durumu Şekil 4.24 ve 4.25 te verilmiştir.

Kaynak: TOB, 2018b.

Şekil 4.24. Almus İlçesinde Sürü Yöneticisi İstihdamı Destekleme Miktarları

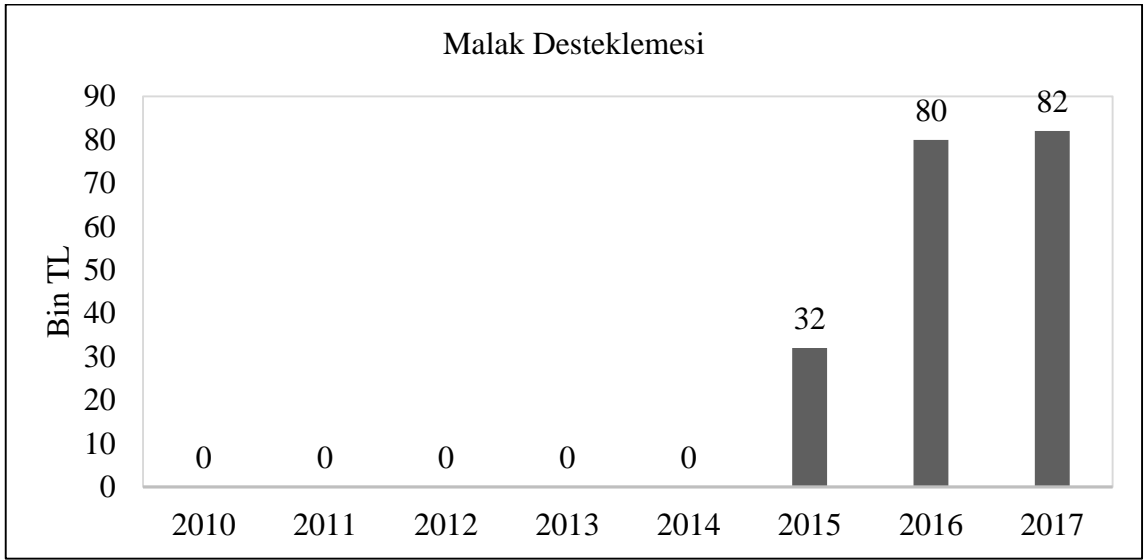

Kaynak: TOB, 2018b.

Şekil 4.25. Artova İlçesinde Sürü Yöneticisi İstihdamı Destekleme miktarları

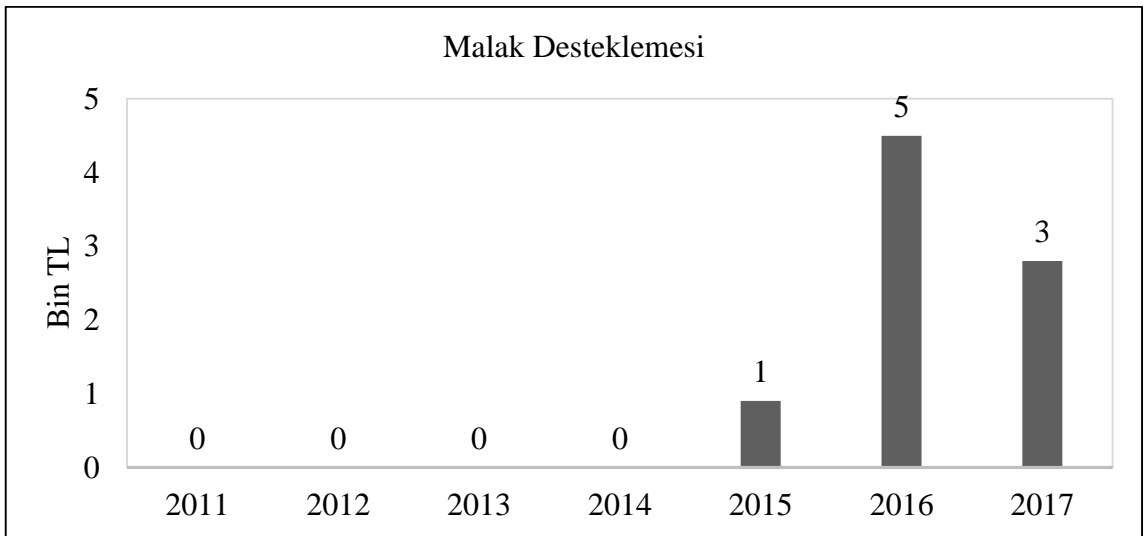
4.3.12 Malak desteklemeleri

Damızlık Manda Yetiştiricileri Birliği bulunan illerde birliğe üye olma şartıyla birlikler, üye olma şartlarını taşımayanlar ile birlik bulunmayan illerde ise il/ilçe müdürlüğü aracılığıyla başvurusu olan ve hayvanları Türk-vet'e kayıtlı yetiştiricilere yılda bir kez olmak üzere malak desteklemesinden faydalanabilmektedir. Almus ve Artova ilçelerine ait malak destek miktarları Şekil 4.26 ve Şekil 4.27' de verilmiştir. Türkiye'de 2016 yılı için hayvan başı manda destek ödeme miktarları gösterilmiştir.

Kaynak: TOB, 2018b.

Şekil 4.26. Almus İlçesinde Malak Destekleme Miktarları

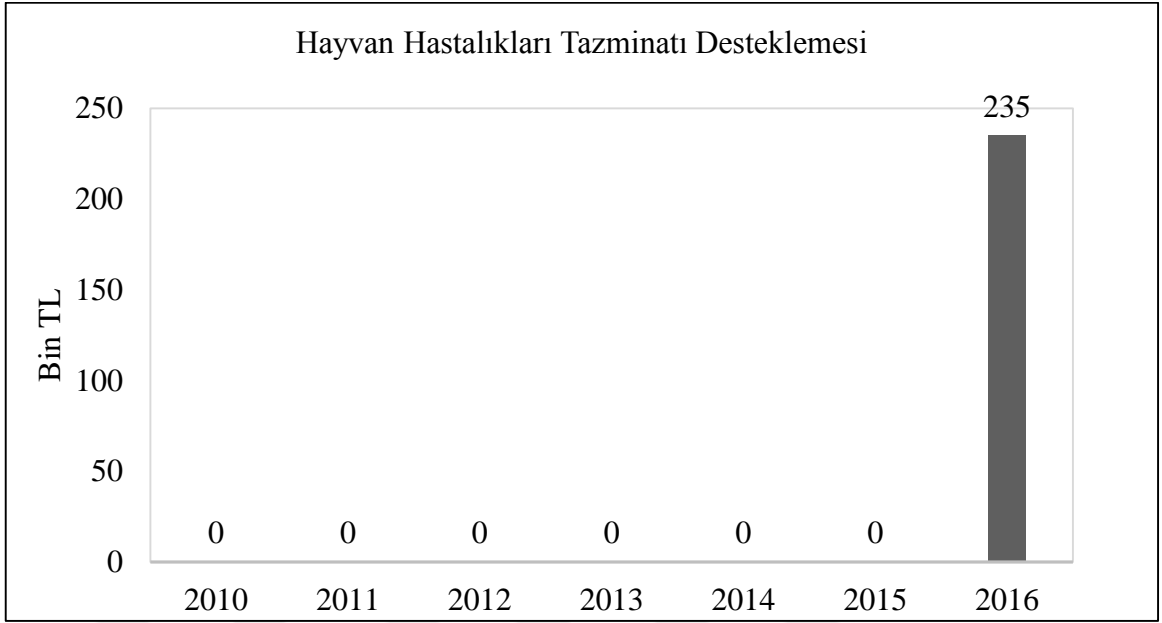
Kaynak: TOB, 2018b.

Şekil 4.27. Artova İlçesinde Malak Destekleme Miktarları

4.3.13 Hayvan hastalığı tazminatı desteklemeleri

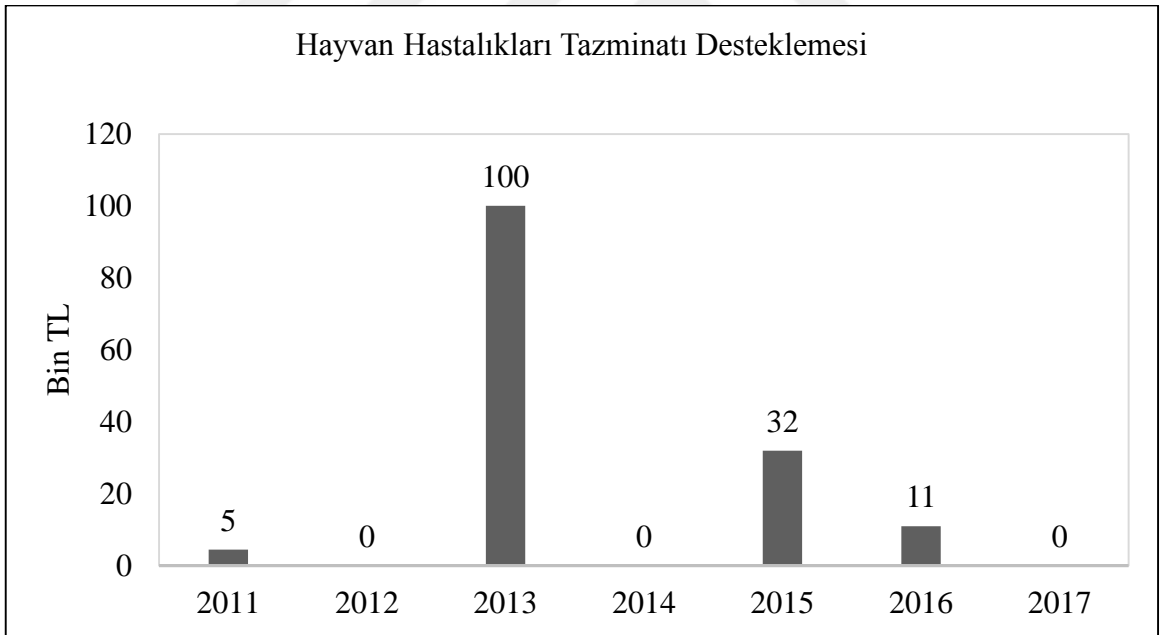
5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu gereği yayımlanan Hayvan Hastalıklarında Tazminat Yönetmeliği ile belirlenmiş tazminatlı hastalıkların tespit edilmesi sonucu, resmi veteriner hekim veya yetkilendirilmiş veteriner hekim gözetiminde mecburi kesime tâbi tutulan veya itlaf edilen hayvanlar, mezbahalarda tespit edilen tazminatlı hastalık nedeniyle imha edilen hayvanların bedelleri ile ihbarı mecburî bir hastalığa karşı koruma sağlamak amacıyla, resmî veteriner hekim veya sorumluluğundaki yardımcı sağlık personeli ile yetkilendirilmiş veteriner hekim tarafından yapılan aşı ve serum uygulaması ile öldüğü, resmî veteriner hekim raporu ile tespit edilen hayvanların bedelleri hayvan sahiplerine hayvan hastalığı tazminatı desteği olarak ilgili dönemde yayımlanan hayvancılık desteklemeleri hakkında uygulama esasları tebliğine göre tüm şartları sağlaması kaydıyla yapılmaktadır. Almus ve Artova ilçelerine ait hayvan hastalıkları tazminat destek miktarları Şekil 4.28 ve Şekil 4.29 da verilmiştir.

Hayvansal ürün, yem, madde ve malzemelerin değerleri ile bunların imha, nakliye ve dezenfeksiyon masraflarının tamamı, yerel kıymet takdir komisyonu tarafından belirlenen miktarlar üzerinden, hayvan sahiplerine hayvan hastalığı tazminatı desteği olarak hayvancılık desteklemeleri hakkında uygulama tebliğinde yer alan esaslara göre yapılmaktadır. Hayvan hastalık tazminatları il ve ilçelerde oluşturulan yerel kıymet takdir komisyonu tarafından tespit edilerek hayvan sahiplerine ödenmektedir (Resmi Gazete / GTHB 2016).

Kaynak: TOB, 2018b.

Şekil 4.28. Almus İlçesinde Hayvan Hastalıkları Tazminatı Destek Miktarları

Kaynak: TOB, 2018b.

Şekil 4.29. Artova İlçesinde Hayvan Hastalıkları Tazminatı Destek Miktarları

5. BULGULAR

5.1.Araştırma Bölgesindeki Yetiştiricilerin Sosyo-Ekonomik Durumları

Tarımsal desteklemelerden yararlanan ve ankete katılan yetiştiricilerin, sosyo-ekonomik ve demografik özelliklerine bakıldığında Almus bölgesinde bulunan yetiştiricilerin yaş ortalaması 58,92 iken Artova ilçesindeki yetiştiricilerin yaş ortalaması 47.02 dir. Araştırma kapsamında işletme sahiplerinin eğitim durumları çizelge 5.1’de verilmiştir. Eğitim durumları İlçe gruplarına incelendiğinde, Almus ilçesinde yetiştiricilerin %73.7’si ilkokul, %15.0’i ortaokul, %11.2’i lise mezunudur. Artova ilçesinde işletme grubundaki yetiştiricilerin %4.0’ü ilkokul, %60.0’ı ortaokul, %36.0’sı lise mezunudur. Yüksekokul ve üniversite mezunu yetiştirici her ik ilçede de yoktur. Mann Withney U testi sonuçlarına göre Artova ve Almus ilçesindeki yetiştiricilerin eğitim durumları arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($p < 0.001$). Artova ilçesindeki destekten faydalanan yetiştiricilerin Almus ilçesindeki yetiştiricilere göre daha yüksek eğitim seviyesine sahip olduğu söylenebilir.

Çizelge 5.1. Araştırma Bölgesindeki Yetiştiricilerin Eğitim Durumu

Eğitim	ALMUS		ARTOVA	
	Frekans	%	Frekans	%
İlkokul	59	73.8	2	4.0
Ortaokul	12	15.0	30	60.0
Lise	9	11.3	18	36.0
Üniversite	0	0.0	0	0.0
Toplam	80	100.0	50	100.0

Mann Withney U= 632 000 $z=-7.084$ $p<0.001$

5.2.Araştırma Bölgesindeki Yetiştiricilerin Sosyal Güvenlik Kapsamları

Yetiştiricilerin sosyal güvenceleri incelendiğinde, ortaya çıkan sonuç Çizelge 5.2’ de verilmiştir. Almus ilçesinde ki yetiştiricilerin çoğunluğunun %46.2’si oranında yeşilkarlı olduğu, Artova ilçesinde ki yetiştiricilerin çoğunluğunun ise %50.0 oranla Bağkur’ lu olduğu belirlenmiş, Artova ilçesinde ki yetiştiricilerin daha yüksek oranla Bağkur’dan yararlandığı tespit edilmiştir. Mann Withney U testi sonuçlarına göre Artova ve Almus ilçesindeki yetiştiricilerin sosyal güvence durumu bakımından aralarında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($p < 0.006$).

Çizelge 5.2. Araştırma Bölgelerindeki Yetiştiricilerin Sosyal Güvence Durumu

SGK Kaydı	ALMUS		ARTOVA	
	Frekans	%	Frekans	%
Bağkur	24	30.0	25	50.0
Sigorta	13	16.2	9	18.0
Emekli Sandığı	6	7.5	9	18.0
Yeşilkart	32	40.0	7	14.0
Toplam	80	100.0	50	100.0
Mann Withney U= 1449 000 z=-2.774 p<0.006				

5.3.Araştırma Bölgesindeki Yetiştiricilerin Tarımsal Faaliyet Durumları

Yetiştiricilerin tarım dışı faaliyette bulunup bulunmama durumları incelendiğinde ortaya çıkan sonuç Çizelge 5.3' te verilmiştir. Almus'ta ki işletme sahibi yetiştiricilerin %30.0'u tarımdışı faaliyette bulunurken, %70.0'i yalnızca tarımsal faaliyetle iştigal etmektedirler. Artova'da ki işletme sahibi yetiştiricilerin ise %26.0'sı tarım dışı faaliyette bulunurken %74.0'ü yalnızca tarımsal faaliyetle iştigal etmektedirler. Her iki araştırma bölgesinde de yetiştiriciler çoğunlukla asli olarak tarımsal faaliyetle uğraştıkları tespit edilmiştir.

Çizelge 5.3. Araştırma Bölgelerindeki Yetiştiricilerin Tarım Dışı Faaliyet Durumu

Tarım Dışı Faaliyet	ALMUS		ARTOVA	
	Frekans	%	Frekans	%
Var	24	30.0	13	26.0
Yok	56	70.0	37	74.0
Toplam	80	100.0	50	100.0

5.4.Araştırma Bölgesindeki İşletmelerin Faaliyet Çeşitliliği

Araştırma bölgelerinde ki yetiştiricilerin işletmelerinde ki faaliyetlerinin çeşitliliği incelendiğinde ise, Çizelge 5.4'te belirtildiği üzere Almus bölgesinde sırasıyla yetiştiricilerin %63.8'i sığır, %11.2'si koyun, %25.0'i de her iki hayvan yetiştiriciliğini birlikte yapmaktadır. Artova bölgesinde ise %64.0'ü sığır, %16.0'sı koyun, %20.0' si de her iki hayvan yetiştiriciliğini birlikte yaptığı görülmüştür. Bu durum detaylıca incelendiğinde her iki bölgede de yüksek oranda sığır yetiştiriciliği yapıldığı tespit edilmiştir.

Çizelge 5.4. Araştırma Bölgelerindeki İşletmelerin Faaliyet Alanları

İşletme Faaliyet Alanları	ALMUS		ARTOVA	
	Frekans	%	Frekans	%
Sığır	51	63.8	32	64.0
Koyun-Keçi	9	11.2	8	16.0
Sığır-Koyun Birlikte	20	25.0	10	20.0
Toplam	80	100.0	50	100.0

5.5.Araştırma Bölgesindeki Yetiştiricilerin Faaliyet Amaçları

Araştırma bölgelerinde bulunan işletmelerin şehir merkezine uzaklıklarına bakıldığında; Almus ilçesindeki işletmelerin il merkezine uzaklığı ortalama 44 km, ilçe merkezine uzaklığı ise 16 km' dir. Artova ilçesinde bulunan işletmelerinin, il merkezine uzaklığı ortalama 45 km iken, ilçe merkezine 7 km'dir.

Yetiştiricilerin hayvancılık yapma amaçlarına genel olarak bakıldığında ortaya çıkan sonuç Çizelge 5.5'te verilmiştir. Almus ilçesinde ki yetiştiricilerinin %30.0'unun sadece ev ihtiyaçlarını karşılamak için, %3.8'inin ticari olarak hayvancılık yaptığı, %66.2'inin ise hem ev ihtiyaçlarını karşıladığı hem de ticari olarak hayvancılık faaliyetinde buldukları, Artova ilçesinde bulunan yetiştiricilerin %2.0'sinin sadece ev ihtiyaçlarını karşılamak için hayvancılığı yaptığı, %98.0'inin ise hem ev ihtiyaçlarını karşıladığı hem de ticari olarak hayvancılık faaliyetinde buldukları belirlenmiştir. Mann Withney U testi sonuçlarına göre Artova ve Almus ilçesindeki faaliyette bulunma amaçları arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($p < 0.001$).

Çizelge 5.5. Araştırma Bölgelerindeki Yetiştiricilerin Faaliyette Bulunma Amaçları

İşletmenin Faaliyet Amacı	ALMUS		ARTOVA	
	Frekans	%	Frekans	%
Ev İhtiyacı	24	30.0	1	2.0
Ticari Faaliyet	3	3.8	0	0.0
Ev İhtiyacı+ Ticari Faaliyet	53	66.2	49	98.0
Toplam	80	100.0	50	100.0
Mann Withney U= 1391 500	z=-4.133	p<0.001		

5.6.Araştırma Bölgesindeki İşletmelerin Büyükbaş Hayvan Varlığı

Araştırma bölgelerinde ki işletme kapasiteleri, hayvan varlığı ve türü incelendiğinde ortaya çıkan sonuç Çizelge 5.6'da verilmiştir. Almus ve Artova ilçesinde ki büyükbaş hayvan varlığı için yoğunluk 11-30 baş arasında değişmekte; Almus bölgesinde anket yapılan işletmelerin büyükbaş hayvan sayısı ortalaması 17 iken, Artova bölgesinde ki anket yapılan işletmelerin büyükbaş hayvan sayısı ortalaması 29 olmaktadır. 2016 yılı TÜİK verileri baz alındığında ise Almus ilçe geneli için işletme büyükbaş hayvan ortalaması 7 iken, Artova ilçe genelinde işletme büyükbaş hayvan ortalaması yaklaşık 9 olmaktadır.

Çizelge 5.6. Araştırma Bölgelerindeki İşletmelerin Büyükbaş Hayvan Kapasiteleri

Büyükbaş İşletme Kapasiteleri	ALMUS		ARTOVA	
	Frekans	%	Frekans	%
0-10 arası	20	28.6	10	23.8
11-30 arası	42	60.0	20	47.6
31-50 arası	8	11.4	9	21.4
50+	0	0.0	3	7.1
Toplam	80	100.0	42	100.0
Anket Yapılan Büyükbaş İşletme Sayısı	70		42	
Anket Yapılan İşletmelerin Büyükbaş Hayvan Sayısı Toplamı	1 205		1 229	
Büyükbaş İşletme Ortalaması		17		29
TÜİK verilerine göre Büyükbaş İşletme Sayısı	2 023		1 300	
TÜİK Büyükbaş Toplamı	14 400		11 500	
TÜİK Büyükbaş Ortalaması		7.1		8.8

5.7.Araştırma Bölgesindeki İşletmelerin Küçükbaş Hayvan Varlığı

Küçükbaş hayvancılık açısından araştırma bölgelerinde ki işletme kapasiteleri, hayvan varlığı ve türü incelendiğinde ortaya çıkan sonuç Çizelge 5.7' de verilmiştir. Almus ilçesinde ki küçükbaş hayvan varlığı için yoğunluk 101-200 baş arasında değişmekte iken, Artova ilçesinde bu yoğunluk 0-100 baş hayvan arasında olmaktadır. Almus bölgesinde ki anket yapılan işletmelerin küçükbaş hayvan varlığı ortalaması 174 iken, Artova bölgesinde ki anket yapılan işletmelerin küçükbaş hayvan varlığı ortalaması 266 olmaktadır. 2016 yılı TÜİK verileri baz alındığında ise Almus ilçe geneli için işletme

küçükbaş hayvan varlığı ortalaması 97 iken, Artova ilçe genelinde işletme küçükbaş hayvan varlığı ortalaması 126 olmaktadır.

Büyükbaş hayvancılıkta da küçükbaş hayvancılıkta da Artova da ki işletmelerin daha büyük kapasite ile çalıştıkları söylenebilir.

Çizelge 5.7. Araştırma Bölgelerindeki İşletmelerin Küçükbaş Hayvan Varlığı Kapasiteleri

Küçükbaş İşletme Kapasiteleri	ALMUS		ARTOVA	
	Frekans	%	Frekans	%
0-100 arası	11	36.7	8	44.4
101-200 arası	14	46.7	7	38.9
200+	5	16.7	3	16.7
Toplam	30	100.0	18	100.0
Anket Yapılan Küçükbaş İşletme Sayısı	30		18	
Anket Yapılan İşletmelerin Küçükbaş Hayvan Sayısı Toplamı	5 228		4 805	
Küçükbaş İşletme Ortalaması		174.3		266.9
TÜİK verilerine göre Küçükbaş İşletme Sayısı	170		75	
TÜİK Küçükbaş Toplamı	15 600		9 500	
TÜİK Küçükbaş Ortalaması		97.5		126.7

5.8.Araştırma Bölgesindeki Yetiştiricilerin En Önemli Gider Kalemleri

Araştırma bölgesindeki yetiştiricilerin hayvancılıktaki en önemli harcama kalemleri öncelik sırasına göre incelendiğinde ortaya çıkan sonuç Çizelge 5.8’de verilmiştir. Almus ilçesinde ki yetiştiriciler en çok masraf ettikleri kalem olarak birinci öncelikte %60.0 ile kesif yemi belirtmiş, ikinci tercihinde %51.2’si ile kaba yemi, üçüncü tercihinde de %65.0 ile sağlık harcamalarını belirtmiştir. Artova ilçesindeki yetiştiriciler ise en çok masraf ettikleri kalem olarak birinci öncelikte %78.0 ile kesif yemi belirtmiş, ikinci tercihinde %48.0 ile kaba yemi, üçüncü tercihinde de %56.0 ile sağlık harcamalarını belirtmiştir. Artova ilçesinde farklı olarak %62.0 gibi bir sonuçla işçilik maliyeti sağlık ve kaba yem harcamalarından daha fazla tercih edilmiş ancak bu tercih dördüncü sırada kalmıştır. Yetiştiricilerin neredeyse tamamı birinci öncelik olarak kesif yem giderlerini, ikinci olarak kaba yem giderlerini, üçüncü olarak ta sağlık harcamalarını sıralamışlardır. Böylece hayvancılıkta ki en önemli harcama kalemi olarak ilk üç sırada kesif yem, kaba

yem ve sağlık giderlerinin olduğu soylenebilir. Mann Withney U testi sonuqlarina g6re Artova ve Almus ilqesindeki yetiştiricilerin kaba yem ihtiyaqları ($p<0.001$) ve işçilik giderleri ($p<0.000$) arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 5.8. İşletmelerin En Önemli Gider Kalemleri (6nem sırasına g6re)(%)

Gider kalemlerinden hangileri sizin için 6nemlidir?	6nem Sırası	ALMUS	ARTOVA
Kaba Yem	1	20.0	18.0
	2	51.2	48.0
	3	8.8	30.0
	4	0	4.0
	5	0	0
Kesif Yem	1	60.0	78.0
	2	17.5	10.0
	3	2.5	12.0
	4	0	0
	5	0	0
İşçilik	1	0	4.0
	2	0	0
	3	0	0
	4	7.5	62.0
	5	0	0
Sağlık Giderleri	1	1.2	0
	2	3.7	42.0
	3	65.0	56.0
	4	1.2	2.0
	5	0	0
Kaba yem ihtiyaçı: Mann Withney U= 1360 500		z=-3.299	p<0.001
İşçilik : Mann Withney U= 867 500		z=-6.637	p<0.000

5.9.Araştırma B6lgesindeki Yetiştiricilerin Desteklerden Memnuniyet Durumları

Çizelge 5.9 incelendiğinde, araştırma b6lgelerinden Almus ilqesinde desteklerden memnuniyet dereceleri sırasıyla az memnun %28.8, orta d6zeyde memnun %38.7, iyi d6zeyde memnun %32.5 olduğu belirlenmiş, Artova ilqesinde ise memnuniyet derecesi az memnun %32.0, orta d6zeyde memnun %36.0 ve iyi d6zeyde memnun %32.0 olduğu belirlenmiştir. Desteklerin memnuniyet derecelerine bakıldığında her iki b6lgede ki yetiştiricilerinde memnuniyet derecesinin birbirine yakın, orta derecede memnun olduğu

söylenbilir. Mann Withney U testi sonuçlarına göre Artova ve Almus ilçesindeki yetiştiricilerin yem bitkisi desteğinden memnuniyeti açısından ($p<0.029$), anaç sığır desteği memnuniyeti açısından ($p<0.000$) ve buzağı desteği memnuniyeti açısından ($p<0.000$) anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 5.9. Verilen Desteklerden Memnuniyet Durumu

	ALMUS		ARTOVA	
	Frekans	%	Frekans	%
Az Memnun	23	28.7	16	32.0
Orta Düzeyde Memnun	31	38.7	18	36.0
İyi Düzeyde Memnun	26	32.5	16	32.0
Çok İyi Düzeyde Memnun	0	0	0	0
Toplam	80	100.0	50	100.0
Yem bitkisi desteğinde memnuniyet : Mann Withney U=1564 000 z=-2.187 p<0.029				
Anaç Sığır desteğinde memnuniyet : Mann Withney U=1002 500 z=-5.351 p<0.000				
Buzağı desteğinde memnuniyet : Mann Withney U=1206 000 z=-4.101 p<0.000				

5.10.Araştırma Bölgesindeki Yetiştiricilerin Hayvancılık Desteklerinden Faydalanma Durumları

Araştırma bölgesindeki işletme sahiplerinin hayvancılık destekleme ödemelerinden yararlanma durumları Çizelge 5.10 de incelendiğinde, Almus İlçesinde 2011 ve 2012 yıllarında ankete dahil olan yetiştiricilerin tamamı desteklemeden faydalanırken 2013 yılında bu oran %3.8'lik bir düşüşle %96.2'ye düşmüştür. Artova ilçesinde 2011 yılında %58.0 evet, 2012 yılında %88.0 evet, 2013 yılında %98.0 evet ile desteklerden faydalanmaya katılım sağlandığı görülmüştür. Bu durumda Almus ilçesinde çalışmaya katılan tüm yetiştiriciler desteklerden faydalanırken, Artova ilçesinde yetiştiriciler her yıl artan oranlarda destekleme sistemine katılım sağlayarak verilen desteklerden azami faydayı sağladığı söylenebilir.

Çizelge 5.10. Yetiştiricilerin Hayvancılık Desteklemelerinden Faydalanma Durumu

	ALMUS		ARTOVA	
2011				
Desteklerden Faydalanma	Frekans	%	Frekans	%
Faydalanan	80	100.0	29	58.0
Faydalanmayan	0	0	21	42.0
Toplam	80	100.0	50	100.0
2012				
	Frekans	%	Frekans	%
Faydalanan	80	100.0	44	88.0
Faydalanmayan	0	0	6	12.0
Toplam	80	100.0	50	100.0
2013				
	Frekans	%	Frekans	%
Faydalanan	77	96.2	49	98.0
Faydalanmayan	3	3.8	1	2.0
Toplam	80	100.0	50	100.0

5.11. Araştırma Bölgesindeki Yetiştiricilerin Üretici Örgütü Üyeliği Durumu

Çizelge 5.11 incelendiğinde 2011, 2012, 2013 yıllarında Almus ilçesinde faaliyet gösteren ve destek alan yetiştiricilerin Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliğine üyelik oranları sırasıyla %20.0, %17.5 ve %17.5 lik oranla düştüğü, hem Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliğine hem Süt Üreticileri Birliğine üyelik oranlarının sırasıyla %17.5, %17.7 ve %18.7 olduğu; sadece Süt Üreticileri Birliğine üye olanların oranı sırasıyla; %58.7, %60.0 ve %56.2 iken Hayvancılık Kooperatifine üye olanların oranı %3.7 ile sabit kalmıştır. Artova ilçesinde faaliyet gösteren ve destek alan yetiştiricilerin 2011, 2012, 2013 yıllarında herhangi bir örgüte üye olmayanların oranı %42.0, %12.0 ve %2.0 ile düşüş gösterdiği, Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliğine üyelik oranlarının %42.0, %72.0 ve %82.0 ile arttığı; Hayvancılık Kooperatifine üye olanların oranının ise %16.0 ile sabit kaldığı görülmüştür. Almus İlçesinde ki yetiştiricilerin daha çok Süt Üreticileri Birliğine üye olduğu, Artova ilçesinde ki yetiştiricilerin de Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliğine üye olduğu tespit edilmiştir. Mann Withney U testi sonuçlarına göre Artova ve Almus ilçesindeki yetiştiricilerin üretici örgütlerine üyeliği açısından anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($p < 0.000$). Almus ilçesinde örgütlü olma durumunda ikinci sırayı Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği alırken, Artova ilçesinde ikinci sırayı Hayvancılık Kooperatifleri almıştır.

Çizelge 5.11. Desteklerden Örgüt Aracılığıyla Faydalanma Durumu

	ALMUS		ARTOVA	
2011				
Örgüte Üyelik Durumu	Frekans	%	Frekans	%
Üye Olmadan Faydalanan	0	0.0	21	42.0
Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği	16	20.0	21	42.0
Damızlık+ Süt Üreticileri Birliği	14	17.5	0	0.0
Süt Üreticileri Birliği	47	58.7	0	0.0
Hayvancılık Kooperatifleri	3	3.7	8	16.0
Toplam	80	100.0	50	100.0
2012				
	Frekans	%	Frekans	%
Üye Olmadan Faydalanan	0	0.0	6	12.0
Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği	14	17.5	36	72.0
Damızlık+ Süt Üreticileri Birliği	15	18.7	0	0.0
Süt Üreticileri Birliği	48	60.0	0	0.0
Hayvancılık Kooperatifleri	3	3.7	8	16.0
Toplam	80	100.0	50	100.0
2013				
	Frekans	%	Frekans	%
Üye Olmadan Faydalanan	3	3.7	1	2.0
Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği	14	17.5	41	82.0
Damızlık+ Süt Üreticileri Birliği	15	18.7	0	0.0
Süt Üreticileri Birliği	45	56.2	0	0.0
Hayvancılık Kooperatifleri	3	3.7	8	16.0
Toplam	80	100.0	50	100.0
Mann Withney U= 796 000 z=-5.995 p<0.000				

5.12.Araştırma Bölgesindeki Yetiştiricilerin Desteklemeleri Öğrenme Durumları

Çizelge 5.12 incelendiğinde Almus ilçesinde bulunan yetiştiricilerin hayvancılık desteklerini öğrenme yollarına bakıldığında, birinci tercih olarak %68.7 ile bakanlık personelini, ikinci olarak %68.7 ile üretici örgütlerini, üçüncü tercih olarak %67.5 ile televizyonu, dördüncü tercih olarak %53.7 ile akraba ve komşuları, beşinci tercih olarak %61.2 ile afiş ve broşürden öğrendiklerini belirtmişlerdir. Artova ilçesinde yer alan yetiştiricilerin ise birinci tercih olarak %68.0 ile bakanlık personelini, ikinci olarak %46.0 ile televizyonu, üçüncü tercih olarak %50.0 ile akraba ve komşuları, dördüncü tercih olarak %90.0 ile üretici örgütlerini, beşinci tercih olarak %44.0 ile afiş ve broşürden

öğrendiklerini belirtmişlerdir. Almus ilçesinde ki destekleri öğrenme düzeyine bakıldığında yetiştiricilerin üçte ikisinden fazlası ilk üç tercihinde bakanlık personeli, üretici örgütü ve televizyondan öğrendiğini beyan etmiştir. Artova ilçesinde ki yetiştiricilerin destekleri öğrenme düzeyine bakıldığında ise yetiştiricilerin ilk üç tercihinde bakanlık personeli, televizyon ve akrabalarından öğrendiğini beyan etmişlerdir. Yetiştiricilerin destekleri öğrenmek için kullanabilecekleri yöntemler oldukça fazla olup, daha çabuk ve doğru bilgi için öğrenmeye ilgilerinin artması gerekmektedir.

Çizelge 5.12. Yetiştiricilerin Desteklerden Haberdar Olma Yolları (%)

	Önem Sırası	Almus	Artova
Televizyon	1	2.5	6.0
	2	28.7	46.0
	3	67.5	4.0
	4	1.2	24.0
	5	0.0	20.0
Akraba ve Komşu	1	15.0	20.0
	2	10.0	10.0
	3	12.5	50.0
	4	53.7	40.0
	5	8.7	0.0
Üretici Örgütleri	1	0.0	0.0
	2	68.7	4.0
	3	31.2	0.0
	4	0.0	90.0
	5	0.0	6.0
Bakanlık Personeli	1	68.7	68.0
	2	18.7	30.0
	3	10.0	0.0
	4	1.2	2.0
	5	1.2	2.0
Afiş-Broşür	1	0.0	0.0
	2	0.0	25.0
	3	0.0	0.0
	4	38.7	6.0
	5	61.2	44.0

5.13.Araştırma Bölgesindeki Yetiştiricilerin Suni Tohumlamaya Bakışları

Çizelge 5.13 te hayvancılık desteklemelerinin önemli bir kalemi olan Suni Tohumlama Desteği incelendiğinde, Suni tohumlama uygulamasının her yıl tekrar edilme oranının Almus ilçesinde %93.7 iken, Artova ilçesinde bu oranın %76.0 olduğu belirlenmiştir. Mann Withney U testi sonuçlarına göre Artova ve Almus ilçesindeki yetiştiricilerin suni

tohumlama yaptırma alışkanlıkları açısından anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($p<0.000$). Suni Tohumlama uygulamasının memnuniyet derecesi ise, Almus ilçesinde memnun olmayan %16.2, az düzeyde memnun %21.2, orta düzeyde memnun %31.2, iyi düzeyde memnun %28.8 ve çokiyi düzeyde memnun %2.5 olarak belirlenmiştir. Artova ilçesinde memnun olmayan %26.0, az düzeyde memnun %18.0, orta düzeyde memnun %18.0, iyi düzeyde memnun %26.0 ve çok iy düzeyde memnun %12.0 olarak belirlenmiştir. Almus ilçesinde en yüksek değer %31.2 ile orta derecede memnuniyet olurken, Artova ilçesinde memnuniyet dereceleri bakımından, memnun olmayanlarla iyi derecede memnun olanların %26.0 ile birbirine eşit olduğu gözlenmiştir. Toplam değerlendirmeye bakıldığında her iki ilçede ki yetiştirilerinde yapılan suni tohumlamalardan memnun olduğu söylenebilir.

Çizelge 5.13. Yetiştiricilerin Suni Tohumlamaya Bakışlarının Genel Durumu

Her yıl suni tohumlama yaptırıyor mu?				
	ALMUS		ARTOVA	
	Frekans	%	Frekans	%
Evet	75	93.7	38	76.0
Hayır	5	6.2	12	24.0
Toplam	80	100.0	50	100.0
Mann Withney U= 1557 000 z=-3.627 p<0.000				
Yapılan suni tohumlamadan memnun musunuz?				
	ALMUS		ARTOVA	
	Frekans	%	Frekans	%
Memnun Değil	13	16.2	13	26.0
Az Düzeyde Memnun	17	21.2	9	18.0
Orta Düzeyde Memnun	25	31.2	9	18.0
İyi Düzeyde Memnun	23	28.7	13	26.0
Çok İyi Düzeyde Memnun	2	2.5	6	12.0
Toplam	80	100.0	50	100.0

5.14.Araştırma Bölgesindeki Yetiştiricilerin Suni Tohumlama Uygulama Sonuçları

Araştırma bölgelerinde; suni tohumlama uygulanan inek varlığı incelendiğinde, tohumlanan inek sayısı ortalaması 2011 yılında Almus ilçesinde 6.96, Artova ilçesinde 5.72, 2012 yılında Almus ilçesinde 5.88, Artova ilçesinde 8.98, 2013 yılında Almus ilçesinde 5.85, Artova ilçesinde 10.58 olduğu belirlenmiştir. Yıllar itibariyle yüzdelere baktığımızda Almus ilçesinde tohumlama yaptırma oranın yıl geçtikçe azaldığı, Artova

ilçesinde ise arttığı gözlemlenmiştir. 2014 yılında yapılan anket çalışması sonuçlarına göre, Çizelge 5.14 incelendiğinde yıllar itibariyle suni tohumlama yapılma oranları artmakta ve buna bağlı olarak bir sonraki yılda suni tohumlamadan doğan buzağı sayısında artmaktadır.

Çizelge 5.14. Suni Tohumlama Yapılan İnek ve Doğan Buzağı Durumu

Sunı tohumlama yapılan inek sayısı ortalaması		
	ALMUS	ARTOVA
2011 yılı suni tohumlama ortalaması	6.96	5.72
2012 yılı suni tohumlama ortalaması	5.88	8.98
2013 yılı suni tohumlama ortalaması	5.85	10.58
Anket yapılan işletme sayısı	80	50
Sunı tohumlamadan doğan buzağı sayısı		
	ALMUS	ARTOVA
2012 yılı doğan buzağı ortalaması	6.0	5.0
2013 yılı doğan buzağı ortalaması	5.2	7.8
2014 yılı doğan buzağı ortalaması	5.5	9.2
Anket yapılan işletme sayısı	80	50

5.15.Araştırma Bölgesindeki Yetiştiricilerin Destekleri Talep Etme Durumları

Yıllar boyunca bakanlık politikaları kapsamında verilen hayvancılık ve yem bitkisi desteklemelerindeki amaç yetiştiricilerimizin üretimi kalitesini ve kantitesinin artırılmasına yönelik olmuştur. Yapılan desteklemelerin yetiştiricilerimizin ihtiyaçlarını karşılama doğrultusunda çoğu zaman yeterli olsada kimi aman yetersiz kalmıştır. Çizelge 5.15'te verilen desteklerin Almus ve Artova bölgesindeki yetiştiriciler açısından önem dereceleri belirtilmiştir. Çizelge 5.15'e bakıldığında Almus ilçesinde ki yetiştiriciler açısından öncelik %68.7 ile anaç sığır, %62.5 ile buzağı, %30.0 ile koyun-keçi, %27.5 ile yem bitkisi, %20.0 ile erkek besi ve %16.2 ile süt desteklemesinin önem derecesine göre sıralandığı görülmektedir. Artova ilçesinde ki yetiştiriciler açısından öncelik %62.0 ile anaç sığır, %36.0 ile yem bitkisi, %32.0 ile koyun-keçi, %32.0 ile buzağı ve %22.0 ile süt desteklemesinin önem derecesine göre sıralandığı görülmektedir. Ancak Artova bölgesinde ki yetiştiriciler hem ikinci öncelikte %36.0 ile hem üçüncü öncelik sıralamasında %50.0 ile yem bitkilerini tercih etmişlerdir. Her iki bölgede de büyükbaş hayvancılık yoğun olarak yapıldığından bölgede ki en önemli desteğin anaç sığır desteklemesi olduğu görülmüştür. Önem derecesine göre sıralamada ise Almus bölgesinde ikinci sırada buzağı desteklemesi talep görürken, Artova bölgesinde ikinci

sırada yem bitkileri talep görmektedir. Önem derecesinde üçüncü sırayı her iki bölgemizde de koyun-keçi desteklemesi almıştır.

Çizelge 5.15 Araştırma Bölgesinde Verilen Desteklerin Talep Edilme Dereceleri (%)

Verilen Desteklerden Hangileri Sizin İçin Önemlidir?	Önem Sırası	ALMUS	ARTOVA
Anaç Sığır Desteklemesi	1	68.7	62.0
	2	15.0	8.0
	3	1.2	2.0
	4	0	0
	5	0	0
Anaç Manda Desteklemesi	1	0	0
	2	1.2	0
	3	0	0
	4	1.2	0
	5	0	0
Koyun-Keçi Desteklemesi	1	30.0	32.0
	2	5.0	2.0
	3	2.5	0
	4	0	0
	5	0	0
Buzağı Desteklemesi	1	0	0
	2	62.5	32.0
	3	17.2	8.0
	4	2.5	26.0
	5	0	4.0
Süt Desteklemesi	1	0	0
	2	0	22.0
	3	12.5	8.0
	4	16.2	14.0
	5	0	4.0
Erkek Besi Desteklemesi	1	0	0
	2	0	0
	3	20.0	2.0
	4	6.2	14.0
	5	5.0	0
Yem Bitkisi Desteklemesi	1	1.2	2.0
	2	11.2	36.0
	3	25.0	50.0
	4	27.5	2.0
	5	7.5	6.0

6. SONUÇ

Çalışmada Türkiye’de uygulanan hayvancılık desteklerinin üreticiye yansımaları Tokat ili Almus ve Artova ilçeleri örnekleri üzerinden değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, hayvancılık faaliyeti ile uğraşan işletmelerin sosyo-ekonomik ve demografik özellikleri, bölgedeki yetiştiricilerin tarımsal destekleme fonlarından faydalanma durumları, yeterli ve yetersiz değerlendirdikleri hususlar, destekleme ödemelerinin nasıl daha iyi olacağı konuları, beklentileriyle refah seviyelerine olan etkileri incelenmiştir. Bunun için üreticileri etkileyebilecek faktörlerden varsayılan çiftçilerin yaşı, eğitimi, gelir düzeyi ile tarımsal faaliyet durumları, sosyal güvenlik şemsiyesine dahil olma durumları, tarımsal faaliyetlerdeki çeşitlilik oranları, işletmelerin sahip oldukları hayvan varlığı, tarımsal yardım fonlarından haberdar olmaları, yeterli ve yetersiz gördükleri yardım fonları, destekler hakkında bilgi alma durumları, gelir seviyelerine olan katkıları ve hangi yardım fonlarından daha çok faydalanabildikleri gibi unsurlar ele alınmıştır.

Çalışma, 18 köyde yaşayan 130 üreticiyi kapsamaktadır. Konu ile ilgili veriler, ankete dayalı yüz-yüze görüşme yöntemi ile toplanmıştır. Analiz sürecinde, Mann Withney U testi ve yüzde hesaplamaları kullanılmıştır.

Araştırma bölgesindeki yetiştiricilerin eğitim seviyesine bakıldığında Almus ilçesinde ilkokul mezunu %73.8 ve ortaokul mezunu %15.0 seviyesinde iken, Artova ilçesinde ortaokul mezunu %60.0 ve lise mezunu %36.0 seviyesindedir. Almus ilçesinde yaş ortalaması 58.9 iken, Artova ilçesinde 47.02 dir. Almus ilçesinde üreticilerin daha yaşlı olduğu söylenebilir.

Yetiştiricilerin sosyal güvenlik kapsamında bulunmaları açısından yapılan değerlendirmede ise, her iki ilçemizde de Bağkur’lu olanların durumu çoğunluktadır.

Araştırma bölgesinde ki yetiştiriciler %60.0 gibi büyük oranda sığır yetiştiriciliği yaparken, %20.0 civarında küçükbaş yetiştirmektedir.

Araştırma bölgesinde ki yetiştiricilerin büyük çoğunluğu ev ihtiyacı ve ticari hayvancılığı birlikte yaparak geçimlerini sağlamaya çalıştıklarını beyan etmişlerdir.

Araştırma bölgesinde ki işletmelerin büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlıkları farklılık göstermektedir. Büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığı açısından Artova ilçesi büyükbaşta 8.8 ve küçükbaşta 126.7 ile daha yoğun kapasiteye sahiptir.

Araştırma bölgesinde ki yetiştiricilerin gider kalemlerinde ki önceliğine bakıldığında, Almus ve Artova ilçelerinde kesif yem, kaba yem ve sağlık giderleri şeklinde bir sıralama olurken, Artova ilçesinde farklı olarak işçilik gideri %62.0 ile daha yoğun tercih edilmiştir. Bu durumda Artova ilçesinde ki işletmelerin hayvan varlığı ortalamasının yüksek olmasına bağlı olarak ortaya çıkan çoban ihtiyacını karşılamakta zorlandıklarını söylenebilir.

Araştırma bölgesinde ki yetiştiricilerin tarımsal desteklerden memnuniyet durumları açısından Almus ve Artova ilçelerinde, yem bitkisi, anaç sığır ve buzağı desteğinden memnuniyet varken, diğer kalemler açısından memnuniyet zayıf durumdadır. Çalışmaya katılan yetiştiricilerin memnun oldukları destek kalemlerinden yem bitkisi desteği, ekim alanlarında artış meydana getirmiş ve kaba yem ihtiyacını karşılar duruma getirmiştir.

Araştırma bölgesinde ki yetiştiricilerin desteklerden faydalanma durumuna bakıldığında, Almus ilçesinde daha çok Süt Üreticileri Birliğine üyelik varken, Artova ilçesinde Damızlık Sığır Yetiştiricileri birliğine üyelik vardır. Süt Üreticileri Birliğine üyelik şartları çok kolayken, Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliğine üyelik belli şartlara bağlıdır. Almus ilçesinde ki yetiştiricilerin daha kolay üye olabildikleri Süt Üreticileri Birliği kanalı ile desteklere daha kolay ulaşım sağladıkları söylenebilir.

Araştırma bölgesindeki yetiştiricilerin tarımsal destekler ile ilgili bilgileri hangi kanallardan öğrendikleri konusunda yapılan incelemede her iki ilçede de birinci derecede öncelik bakanlık il ve ilçe müdürlükleri olurken, ikinci tercih olarak Almus ilçesinde üretici örgütleri, Artova ilçesinde ise televizyondan öğrendikleri beyan edilmiştir. Üçüncü tercih olarak Almus ilçesinde televizyon öne çıkarken, Artova ilçesinde akraba ve komşulardan öğrenme öne çıkmıştır.

Araştırma bölgesinde ki yetiştiricilerin suni tohumlamaya bakışları açısından, Almus ilçesinde ki yetiştiriciler %93.7 ile her yıl suni tohumlama yaptırdığını beyan ederken,

Artova ilçesinde bu oran %76.0 da kalmaktadır. Yetiştiricilerin yapılan suni tohumlamadan memnuniyet araştırmasında ise, Almus ve Artova ilçelerinde ki yetiştiriciler çoğunlukla memnun olduklarını beyan etmişlerdir. Bu memnuniyet sonucunda, suni tohumlamadan doğan buzağı sayısı artarken, kesilen besi hayvanlarının ortalama karkas ağırlığında da artış meydana getirdiği söylenebilir.

Araştırma bölgesinde ki yetiştiricilerin verilen destekleri talep etme durumlarına bakıldığında ilk üç sıralamasında, Almus ilçesinde ki yetiştiriciler için öncelik %68.7 ile anaç sığır, %62.5 ile buzağı ve %30.0 ile anaç koyun-keçi şeklinde olmuş, Artova ilçesinde ki yetiştiriciler için ise öncelik %62.0 ile anaç sığır, %36.0 yem bitkisi ve %32.0 ile anaç koyun-keçi ve buzağı desteği şeklinde sıralanmıştır.

Türkiye de hayvancılık ta ki en büyük problemler yapılan çalışma sonucunda da ortaya çıkmıştır. Bunların başında tarımsal nüfusun yaşlılığı, işletme hayvan varlığı ortalamalarının düşüklüğü, kaba yem yetersizliği, örgütsüzlük ve destekleme politikalarının belirsizliği gelmektedir.

Bu çalışma önümüzde ki yıllarda, genç nüfusun tarımsal üretime katılmasını özendirecek sosyal güvenlik tedbirlerine öncelik verilmesi ve istikrarlı bir şekilde devam ettirilmesini sağlayacak tedbirlerin alınmasına olan ihtiyacı ortaya koymuştur. İşletmelerin daha da büyütülmesinden ziyade aile işletmelerinin ortalamalarının yükseltilecek üretime devam etmesini sağlayacak uzun vadeli tedbirlerin alınmalıdır. Ülkemizin her bölgesinde büyükbaş hayvan yetiştirmeye elverişli olmayan meralar ve toprak yapısı nedeniyle belli bölgelerde kaba yem ihtiyacını en az düzeye indirecek küçükbaş mera hayvancılığına ağırlık verilmesi ve bunun devamını sağlayacak uzun vadeli hedefler belirlenmelidir. Yetiştiricilerin elde ettiği ürünleri üretici örgütleri aracılığı ile pazarlayacak kalıcı ve serbest piyasa ekonomisi şartlarından bağımsız tedbirler alınarak üreticinin ekonomik refahını artıracak istikrarlı tedbirler alınmalıdır. Tüm yetiştiriciler için belirlenecek destekleme politikalarının sade, anlaşılır, uzun vadeli, üretimi destekleyen ve üreticiyi enflasyon karşısında koruyacak mekanizmalarla donatılarak yeniden belirlenmesi halinde, ithalat bağımlılığı kırılacak, hayvan sağlığı ve refahında gerçekleşecek

gelişmelerle kaliteli et ve süt üretimi artacak, daha sağlıklı üretim, daha sağlıklı tüketim ve daha sağlıklı gelecek inşaa edilebilecektir.

7. KAYNAKLAR

- Anonim, 2000. Tarımsal Politikalar ve Yapısal Düzenlemeler. Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.
- Anonim, 2011. Tarımsal Destekler, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, <http://www.tarim.gov.tr>
- Anonim, 2014. Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018) Hayvancılık Özel İhtisas Komisyon Raporu, Kalkınma Bakanlığı
- Anonim, 2015. Hayvancılık Genel Müdürlüğü Mart 2015 Raporu, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, <http://www.tarim.gov.tr>
- Anonim, 2016. Tokat Coğrafi Konum ve Özellikleri.
- Aksu, N., ve Dellal, G., 2016. Afyonkarahisar İlinde Yem Bitkileri Desteğinin Büyükbaş Hayvancılık Faaliyetleri ile İlişkinin Değerlendirmesi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tarım Bilimi Dergisi, 26(1);52-60, Van.
- Ata, N., ve Yılmaz, H., 2015. Türkiye’de Uygulanan Hayvansal Üretimi Destekleme Politikalarının Süt Sığırcılığı İşletmelerine Yansımaları: Burdur İli. Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 10(1);44-54, Isparta.
- Bailey, D., V., ve J., Slade, 2004. Factors Influencing Support for A National Animal Identification System for Cattle in The United States. American Agricultural Economics Association Annual Meetings Denver, CO-August 1-4.
- Benin, S., S., Ehui ve J., Pender 2003. Policies for Livestock Development in The Ethiopian Highlands. Environment, Development and Sustainability 5: 491-510.
- Çelik, A., 2013. Türkiye’de Tarımsal Desteklemelerin Yem Bitkileri Ekiliş ve Üretim Üzerine Etkisi. Yayın No: 215 ISBN: 978-605-4672-40-0, Ankara.
- Demir, N., ve Yavuz, F., 2007. Hayvancılık Desteklerinin Yem Bitkileri Üretimine Etkilerinin Analizi. Türkiye VII. Tarla Bitkileri Kongresi (25-27 Haziran), Erzurum.
- Demir, N., 2009. Destekleme Politikalarının Hayvancılık Sektörü Üzerine Etkisinin Bölgesel Karşılaştırmalı Analizi. (Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Erdal, G., Erdal, H., Gürkan, M., 2013. Türkiye’de Uygulanan Tarımsal Desteklemelerin Üreticiler Açısından Değerlendirilmesi (Kahramanmaraş İli Örneği). Uluslar Arası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi ISSN:1307- 1149, 3(2)92-98.
- Erdal, G., Gürler, Z., Çiçek, A., Erdal H., Ayyıldız B., Çallı A., Yavuz H., 2016. Türkiye’deki Hayvancılık Destekleme Politikalarının Kısa Ve Uzun Dönem Etkileri Ve Tr 83 İlleri Hayvancılık İşletmeleri Açısından Değerlendirilmesi Projesi, TAGEM-14/AR-GE/45, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat
- Ertan, G., 2010. Yerel Üreticilerin Hayvansal Üretim Desteklerinden Yararlanma Sorunları: Elazığ İli Örneği. Veteriner Hekimler Derneği Dergisi, 80(4); 15-19, Ankara.
- Ertuğrul, C., 2000. Hayvancılık Sektöründe Destekleme Politikalarının Analizi ve Üretim Artışı İçin Gerekli Önlemler. Hayvancılık 2000 Kongresi-II (21-22 Kasım), Ankara.
- Gözener, B., 2013. TR83 Bölgesinde Sığır Yetiştiriciliğine Yer Veren İşletmelerin Ekonomik Analizi ve Teknik Etkinlik. (Doktora Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Tokat.
- Gültek, A., 2000. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı’nın Hayvancılık Politikaları ve Hedefleri. Türkiye- 2000 Hayvancılık Kongresi (31 Mart- 2 Nisan), Ankara.
- Gürkan, M., 2011. Tarımsal Desteklerin Üretici Açısından Değerlendirilmesi.

- Kahramanmaraş İli Örneği, (Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmapaşa Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Tokat.
- Hazneci, K., 2007. Amasya İli Suluova İlçesinde Sığır Besiciliği Yapan İşletmelerin Etkinlik Analizi. Yüksek Lisans Tezi, Ondokuzmayıs Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Samsun.
- İnan, İ. H., 1987. Tekirdağ İli Süt Sığırcılığı İşletmelerin Optimum İşletme Planlarının Saptanması Üzerinde Bir Araştırma. Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu, Veterinerlik ve Hayvancılık Araştırma Grubu, Proje No: VHAG: 644.
- Koç, A., A., Bayaner, S., Tan, Y., E., Ertürk ve F., Fuller., 2001. Analyses of The Impact of Support Policies and Programs on Animal Resources Development in Turkey. Tarım ve Köyiçleri Bakanlığı, Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü. Yayın No:53, Ankara.
- Koçak, M. (2007). Kars İlinde Hayvancılık Sektörüne Yönelik Yatırım Teşviklerinin Uygulanmasına Ait Bir Araştırma (Yüksek Lisans Tezi). Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı. Kars.
- Özüdoğru, T., 2012. Amasya Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliğinin Yöre Çiftçilerine Ekonomik Etkinlik Analizi. (Doktora Tezi). Gıda, Tarım Ve Hayvancılık Bakanlığı Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü, Ankara.
- Ören, N., ve Bahadır. M. B., 2005. Türkiye’de ve OECD Ülkelerinde Hayvansal Ürün Politikaları ve Bu Politikalar Sonucu Ortaya Çıkan Transferler. Hayvansal Üretim 46(1); 1-7, Adana.
- Özkaya, T., Oyan, O., Işın, F., ve Uzman, A., 2001. Türkiye’de Tarımsal Destekleme Politikaları Dünü-Bugünü-Geleceği. Türkiye Ziraat Odaları Birliği Yayın: 208, Ankara.
- Resmi Gazete, (2010a). 2010 Yılında Yapılacak Tarımsal Desteklemelere İlişkin Karar. Karar Sayısı: 2010/158. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/03/20100302-13-1.pdf>
- Resmi Gazete, (2010b). Hayvancılık Desteklemeleri Hakkında Uygulama Esasları Tebliği. Tebliğ No: 2010/13. <http://resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/04/20100410-11.htm>
- Resmi Gazete, (2011a). 2011 Yılında Yapılacak Tarımsal Desteklemelere İlişkin Karar. Karar Sayısı: 2011/1430. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110224-13-1.pdf>
- Resmi Gazete, (2011b). Hayvancılık Desteklemeleri Hakkında Uygulama Esasları Tebliği. Tebliğ No: 2011/26. <http://resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/05/20110506-7.htm>
- Resmi Gazete, (2012a). 2012 Yılında Yapılacak Tarımsal Desteklemelere İlişkin Karar. Karar Sayısı: 2012/3106. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/05/20120507-3.htm>
- Resmi Gazete, (2012b). Hayvancılık Desteklemeleri Hakkında Uygulama Esasları Tebliği. Tebliğ No: 2012/49. <http://resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120615-23.htm>
- Resmi Gazete, (2013a). 2013 Yılında Yapılacak Tarımsal Desteklemelere İlişkin Karar. Karar Sayısı: 2013/4463. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/03/20130311-3.htm>
- Resmi Gazete, (2013b). Hayvancılık Desteklemeleri Hakkında Uygulama Esasları Tebliği. Tebliğ No: 2013/29. <http://resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/05/20130525-3.htm>

- Resmi Gazete, (2014a). 2014 Yılında Yapılacak Tarımsal Desteklemelere İlişkin Karar. Karar Sayısı: 2014/6091. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/04/20140412-2.htm>
- Resmi Gazete, (2014b). Hayvancılık Desteklemeleri Hakkında Uygulama Esasları Tebliği. Tebliğ No: 2014/22. <http://resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/05/20140528-3.htm>
- Resmi Gazete, (2015a). 2015 Yılında Yapılacak Tarımsal Desteklemelere İlişkin Karar. Karar Sayısı: 2015/7495. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/04/20150408-13-1.pdf>
- Resmi Gazete, (2016a). 2016 Yılında Yapılacak Tarımsal Desteklemelere İlişkin Karar. Karar Sayısı: 2016/8791. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/05/20160505-3.pdf>
- Resmi Gazete, (2016b). Hayvancılık Desteklemeleri Hakkında Uygulama Esasları Tebliği. Tebliğ No: 2016/26. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/06/20160624.htm>
- Sayın, C., 2002. Türkiye’de Hayvancılık Politikaları ve Reform Arayışlarının Etkileri. Türkiye-Hollanda Besi ve Süt Hayvancılığı Sempozyumu (11-12 Haziran), Ankara.
- Sayın, C., 2003. Türkiye’de Tarımsal Destekleme Politikaları. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Yayınları, Ankara.
- Şanlı, G., 2010. Tokat İlinde Tarım ve Köyişleri Bakanlığı’nın Uygulattığı Hayvancılık Projelerinin Kooperatif Örgütlenmesi ve Ortaklarına Etkileri. (Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Tokat.
- Tan, S., 2011. Türkiye de Uygulanan Tarımsal Politikalar Kapsamında Çanakkale’nin Mevcut Durumu. Çanakkale Tarımı Sempozyumu. P.3. SYF:37-44, Çanakkale.
- Tan, S., 2015. Türkiye’de Tarımsal Destekleme Politikaları. International Conference On Eurasian Economies. SESSION 4B: Tarım Ekonomisi. Syf:266-270.
- Tan, S., Ortaç, Ü., ve Everest, B., 2014. Uygulamada Olan Tarım Politikaları Kapsamında Çanakkale’nin Mevcut Durumunun İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma. Çanakkale Onsekizmart Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 2(1);45-54, Çanakkale.
- TOB, 2018a. Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarım Reformu Genel Müdürlüğü İstatistik Kayıtları, Ankara.
- TOB, 2018b. Tarım ve Orman Bakanlığı, Tokat İl Müdürlüğü İstatistik Kayıtları, Tokat.
- Uğur, E., 2004. Hayvancılık Sektörü Destekleme Politikaları. Araştırma ve Meslekleri Geliştirme Müdürlüğü Bülteni, Ankara.
- Uzmay, A. ve Işıklı, E., 2004. AB’nin Tarımsal Destekleme Politikasındaki Son Değişiklikler ve Bu Değişikliklerin Aday Ülkelere ve Türkiye’ye Etkileri. Türkiye VI. Tarım Ekonomisi Kongresi (16- 18 Eylül), Tokat.
- Yavuz, F., ve Keskin., A., 1996. Türkiye’de Hayvancılık Sektöründe Bölgelerarası Yapısal Değişmelerin Ekonometrik Analizi. Türkiye II. Tarım Ekonomisi Kongresi (4-6 Eylül), Adana.
- Yavuz, F., 1999. Türkiye Besi ve Süt Hayvancılığı Politikalarının Analizi. Türkiye I. Besi ve Süt Hayvancılığı Sempozyumu (2-3 Aralık), İzmir.
- Yeni, R., ve C., Dölekoğlu, Ö., 2003. Tarımsal Destekleme Politikasında Süreçler ve Üretici Transferleri. Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü Yayınları No:98, Ankara

8. EKLER

ANKET FORMU

Anketin Yapıldığı

İl: TOKAT

İlçe:

Köy:

İşletme Sahibi İle İlgili Bölüm

1-Ailenizde kaç kişi yaşıyor? ()

İşletmeyi idare eden üreticinin yaşı () ve cinsiyeti ()

2-Aile reisinin öğrenim durumu nedir?

() Okumamış () İlkokul () Ortaokul () Lise () Yüksekokul () Fakülte

3-Herhangi bir sosyal güvenceniz var mı?

() Bağkur () SSK () Emekli sandığı () Yeşil kartlıyım () EMEKLİ

4-Tarım dışı faaliyette bulunuyor musunuz?

() Evet () Hayır (soru 7'ye geçiniz)

5-Bulunuyorsanız aşağıdakilerden hangi işi yapıyorsunuz?

() Kamu İşçisi () Devlet Memuru

() Özel sektör () Kendi iş yeri var

() İnşaat işçisi () Diğer

Hayvancılık İşletmesi İle İlgili Bölüm

6-İşletme çeşidi;

() Koyun yetiştiriciliği () Sığır yetiştiriciliği () Her ikisinde

7-İşletmenin en yakın ilçe ve il merkezine uzaklığı(km);

İlçe merkezine uzaklık

İl merkezine uzaklığı:.....

8-İşletmede Fiilen çalışan kişi sayısı :.....

9-İşletmenin Faaliyet Amacı:

Ev İhtiyacını Karşılama () Ticari () Her İkiside ()

10-İşletmenin Kapasitesi:Adet(bb).....Adet(kb)

İŞLETMEDEKİ MEVCUT BÜYÜKBAŞ HAYVAN SAYILARI

BÜYÜKBAŞ	YERLİ	MELEZ	KÜLTÜR	TOPLAM
İNEK				
DÜVE				
BUZAĞI				
DİŞİ DANA				
ERKEK DANA				
BOĞA				

İŞLETMEDEKİ MEVCUT KÜÇÜKBAŞ HAYVAN SAYILARI

KÜÇÜKBAŞ	YERLİ	MELEZ	KÜLTÜR	TOPLAM
KOYUN				
KUZU				
KOÇ				
KEÇİ				
OĞLAK				
TEKE				

11-İşletmenin en önemli harcama kalemi nedir? (Öncelik sırasına göre)

Barınak () Kaba yem () Kesif Yem () İşçilik () Sağlık () Diğer ()

TERCİHE GÖRE NUMARA

12-Hayvanlar meraya çıkıyor mu?

Evet () Hayır ()

13-Hangi tür merayı kullanıyorsunuz?

Yaylak () Köy Merası () Kendi Arazisi () Kiralık Mera ()

14-Hayvanların merayı kullanım süreleri ne kadar?

Hiç Kullanmıyor () 3 ay () 6 ay () 9 ay ()

15-İşletmede Kaba Yem sıkıntısı oluyor mu?

Evet () Hayır ()

16-Yem Bitkisi üretiminde Tarımsal desteklemelerden faydalıyor musunuz?

Evet () Hayır ()

17-Yem bitkileri desteği aldı iseniz yem bitkileri ekim alanını artırdınız mı?

Evet () Hayır ()

18-Son üç yılda kaç dekar alanınızı yem bitkileri ekimine ayırdınız?

2011'deDa 2012' daDa 2013'deDa

19-Verilen Yem Bitkisi destek miktarından memnun musunuz? (Tercih Düzeyi)

() Memnun değil () Az () Orta () İyi () Çok iyi memnun

Son üç yıl içinde:

20-2011 yılında hayvancılık desteği aldınız mı?

() Evet () Hayır

21-Neden faydalanmayı düşünmediniz?

() Haberim olmadı () Verilen destek miktarını az buldum

() Vergi veya geri alınma endişesi () Bürokratik işlemlerin çok olması

() Diğer

22- Aldıysanız bu destek tipi aşağıdakilerden hangisidir? (önem derecesine göre sıralayınız)

() Süt desteklemeleri () Yem bitkileri üretim desteği

() Anaç Sığır Desteklemesi () Anaç Manda Desteği

() Erkek Besi Desteği () Damızlık desteği

() Hastalıktan arı işletmeler desteği () Makina ekipman desteği

() Hayvan gen kaynakları desteği () Buzağı desteği

() Anaç Koyun Keçi Desteği () Diğer TERCİHE GÖRE NUMARA

23-Hayvancılık Desteklemesini Hangi Örgüt aracılığı ile aldınız?

() Damızlık Birliği () Süt Birliği () Hayvancılık Kooperatifi () Diğer

24- 2012 yılında hayvancılık desteklerinden faydalandınız mı?

() Evet () Hayır

25- Neden faydalanmayı düşünmediniz?

() Haberim olmadı () Verilen destek miktarını az buldum

() Vergi veya geri alınma endişesi () Bürokratik işlemlerin çok olması

() Diğer

26-Cevabınız evet ise hangi desteklerden faydalandınız. (önem derecesine göre sıralayınız)

() Süt desteklemeleri () Yem bitkileri üretim desteği

() Anaç Sığır Desteklemesi () Anaç Manda Desteği

() Erkek Besi Desteği () Damızlık desteği

- Hastalıktan arı işletmeler desteği Makina ekipman desteği
 Hayvan gen kaynakları desteği Buzağı desteği
 Anaç Koyun Keçi Desteği Tarımsal Danışmanlık Desteği

TERCİHE GÖRE NUMARA

27-Hayvancılık Desteklemesini Hangi Örgüt aracılığı ile aldınız?

- Damızlık Birliği Süt Birliği Hayvancılık Kooperatifi Diğer

28-2013 yılında hayvancılık desteklerinden faydalandınız mı?

- Evet Hayır

29- Neden faydalanmayı düşünmediniz?

- Haberim olmadı Verilen destek miktarını az buldum
 Vergi veya geri alınma endişesi Bürokratik işlemlerin çok olması
 Diğer

30- Cevabınız evet ise hangi desteklerden faydalandınız? (önem derecesine göre sıralayınız)

- Süt desteklemeleri Yem bitkileri üretim desteği
 Anaç Sığır Desteklemesi Anaç Manda Desteği
 Erkek Besi Desteği Damızlık desteği
 Hastalıktan arı işletmeler desteği Makina ekipman desteği
 Hayvan gen kaynakları desteği Buzağı desteği
 Anaç Koyun Keçi Desteği Tarımsal Danışmanlık Desteği

Diğer TERCİHE GÖRE NUMARA

31- Hayvancılık Desteklemesini Hangi Örgüt aracılığı ile aldınız?

- Damızlık Birliği Süt Birliği Hayvancılık Kooperatifi Diğer

33- Hayvancılık desteklerinin olduğunu nasıl öğreniyorsunuz?

- Televizyondan Köye asılan afiş ve broşürlerden
 Akraba ve komşulardan Köye gelen tarım bakanlığı personelinden
 Köye gelen Birlik Personelinden Tarım Danışmanlarından

34- Verilen Hayvancılık destek miktarından memnun musunuz?

- Hiç Az Orta İyi Çok iyi

35- Köyünüzde her yıl suni tohumlama yapılıyor mu?

- Evet Hayır

36- Yapılan suni tohumlamadan memnun musunuz? (Tercih Düzeyi)

() Memnun değil () Az () Orta () İyi () Çok iyi memnun

37- 2011, 2012, 2013 yılında kaç ineğe suni tohumlama yaptırınız?

SUNİ TOHURLAMA YAPILAN İNEK SAYISI		
2011	2012	2013

38- İşletmenizde 2012, 2013 ve 2013 yılında suni tohumlama yapılan hayvanlardan kaç adet buzağı elde edildi?

SUNİ TOHURLAMADAN DOĞAN BUZAĞI SAYISI		
2012	2013	2014

39- Suni tohumlama yaptırmamanın nedenlerini önem derecesine göre sıralayınız? (1-5)

- () Hayvanlar kısır kaldı. () Hayvanlar küçük cüsseli,
() Dini nedenlerden dolayı, () Daha önce denendi fakat başarılı olmadı
() Ekonomik nedenler () İlçeye uzak olduğumuz için yaptıramıyoruz
() Diğer () TERCİHE GÖRE NUMARA

40-Yapılan desteklemelerden hangilerinin bölgeniz için önemli olduğunu önem derecesine göre belirtiniz? ()

- () Süt desteklemeleri () Yem bitkileri üretim desteği
() Su ürünleri yetiştiriciliği desteği () Suni tohumlama desteği
() Anaç Sığır desteği () Erkek besi desteği
() Hastalıktan arındırılmış işletmeler desteği
() Makina ekipman desteği () Hayvan gen kaynakları desteği
() Programlı aşılama desteği () Buzağı desteği
() Anaç Koyun Keçi desteği () Diğer TERCİHE GÖRE NUMARA

41-Sizce şu anda uygulanan destekleme politikalarına ek olarak bölgenizde başka hangi tür bir destekleme sistemi uygulanabilir?

42-2014 yılında belirlenen desteklere ait aşağıdaki şartları yerine getirebilecek ve desteği alabilecek misin?

() Evet () Hayır

43- Hayır ise neden alamayacaksınız?

- () Suni tohumlama yaptırmadım () Hayvanlarımın ırkı uyumsuz

Üretici birliğine/kooperatife üye değilim

44-Bu şartları yerine getirmeyi ve başvurmayı düşünür müsün ?

Evet Hayır Kararsızım

45-Cevabınız hayır ise bunun en önemli nedeni sizce aşağıdakilerden hangisidir?

Bürokratik işlemlerin fazlalığı Desteklerin zamanında verilmemesi

Diğer....

9. ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Yavuz Selim KEPENEK

Doğum Tarihi ve Yeri : 18.12.1974

Medeni Hali : Evli

Yabancı Dili : İNGİLİZCE

Telefon : 533 544 34 77

E-mail : yavuzselim.kepenek@tarimorman.gov.tr

Eğitim

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	Gazi Osman Paşa Üniv. Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi	
Lisans	İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi	1999
Ön Lisans	--	---
Lise	Turhal Lisesi	1991